

KERKENBELEIDSPLAN TONGEREN-BORGLOON



2025

INHOUDSTAFEL

INHOUDSTAFEL.....	2
INLEIDING	4
1. SITUERING KERKGEBOUWEN	8
2. FICHE PER KERKGEBOUW	10
2.1. Sint-Martinus in Berg	10
2.2. Sint-Cunibertus in Diets-Heur	19
2.3. Sint-Hubertus in Henis	26
2.4. Sint-Servatius in Koninksem	32
2.5. Sint-Pieter in Lauw	38
2.6. Heilige Kruisvinding in Mal	45
2.7. Sint-Ludgerus in Neerrepen	53
2.8. Sint-Servatius in Nerem	60
2.9. Sint-Laurentius in Overrepen	68
2.10. Sint-Gertrudis in Piringen	76
2.11. Sint-Gertrudis in Riksingen	83
2.12. Sint-Martinus in Rutten	91
2.13. Sint-Stefanus in 's-Herenelderen	98
2.14. Sint-Servatius in Sluizen	105
2.15. Sint-Lutgardis in Tongeren, Achter de Statie	111
2.16. Sint-Gillis in Tongeren, Broek	117
2.17. Sint-Jozef in Tongeren, Nieuw Tongeren	123
2.18. Sint-Maternus in Tongeren, Paspoel	128
2.19. O.L.V. Basiliek in Tongeren	133
2.20. Sint-Jan-Baptist in Tongeren	145
2.21. Sint-Medardus in Vreren	151
2.22. Sint-Pancratius in Widoorie	158

2.23.	Sint-Odulphus in Borgloon	164
2.24.	Sint-Martinus in Gors-Opleeuw	170
2.25.	Sint-Dionysius in Gotem	176
2.26.	Sint-Servatius in Groot-Loon	181
2.27.	Sint-Pieter in Haren	186
2.28.	Sint-Lambertus in Hendrieken-Voort	192
2.29.	Sint-Vedastus in Hoepertingen	197
2.30.	Kruisverheffing in Jesseren	202
2.31.	Sint-Jozef in Rijkel	206
3.	NAAR EEN TOEKOMSTVISIE.....	213
3.1.	Onderbouwde visie op het toekomstig gebruik en de toekomstige functie	213
3.2.	Plan van aanpak: hoe de toekomstige invullingen zullen worden onderzocht	219
	BESLUIT.....	221

INLEIDING

Dit kerkenbeleidsplan omvat volgende gebouwen voor de rooms-katholieke eredienst op het grondgebied van de gemeente Tongeren-Borgloon:

- Sint-Martinus, Godensteinstraat 1, 3700 Berg
- Sint-Cunibertus, Kerkberg 18, 3700 Diets-Heur
- Sint-Hubertus, Sint-Huibrechtsstraat 1, 3700 Henis
- Sint-Servatius, Koninksemstraat 187, 3700 Koninksem
- Sint-Petrus Lauw, Lauwstraat (aan nr. 92), 3700 Lauw
- Heilige Kruisvinding, Kruisvindingsstraat 80, 3700 Mal
- Sint-Ludgerus, Neerrepnstraat 11, 3700 Neerrepn
- Sint-Servatius, Neremstraat 45, 3700 Nerem
- Sint-Laurentius, Hasseltsesteenweg (aan nr. 607), 3700 Overrepn
- Sint-Gertrudis, Tomstraat 13, 3700 Piringen
- Sint-Gertrudis, Sint-Geertruistraat 22, 3700 Riksingen
- Sint-Martinus, Sint-Evermarusstraat 3, Rutten
- Sint-Stefanus, Sint-Stefanusstraat, 3700 's-Herenelderen
- Sint-Servatius, Viséweg 365, Sluizen
- Sint-Lutgardis, Blaarstraat, 3700 Tongeren, Achter de Statie
- Sint-Gillis, Hasseltsesteenweg 190, 3700 Tongeren, Broek
- Sint-Jozef, Henisstraat 201, 3700 Tongeren, Nieuw-Tongeren
- Sint-Maternus, Sint-Maternusplein, 3700 Tongeren, Paspoel
- O.L.V.-basiliek, Stadhuisplein 10, 3700 Tongeren
- Sint-Jan Baptist, Minderbroederstraat 22, 3700 Tongeren
- Sint-Medardus, Sint-Medardusstraat (aan nr. 42), 3700 Vreren
- Sint-Pacratius, Sint-Pankraasstraat 2, 3700 Widooie

- Sint-Odulphus, Speelhof 12, 3840 Borgloon
- Sint-Martinus, Martinusstraat 1, 3840 Gors-Opleeuw
- Sint-Dionysius, Gotemstraat 54, 3840 Gotem
- Sint-Pieter, Singelstraat 32, 3840 Haren
- Sint-Lambertus, Lambertusstraat 134, 3840 Hendrieken-Voort
- Sint-Vedastus, Kasteelstraat 8, 3840 Hoepertingen
- Heilige Kruisverheffing, Jesserenstraat 48, 3840 Jesseren
- Sint-Jozef, Dionysius van Leeuwenstraat 25, 3840 Rijkel

Dit kerkenbeleidsplan (versie 2025) wil een kader aanreiken betreffende het gebruik van de parochiekerken in Tongeren-Borgloon op de middellange termijn. Dit kader moet de aanzet geven tot verdere ontwikkelingen en projecten op lange termijn. Bij het opstellen van het plan, waarvan de looptijd niet aan een bepaalde datum wordt gekoppeld, wordt rekening gehouden met het huidig pastoraal plan van de kerken in Tongeren-Borgloon en de pastorale behoeften. Er wordt voor gekozen dit plan geen bepaalde looptijd te geven om flexibel aanpassingen aan het plan toe te laten indien de pastorale context wijzigt of indien er zich een opportuniteit aandient.

Naast het bestaan van een lokaal kerkenbeleidsplan als voorwaarde voor het verkrijgen van premies of subsidies, zijn er nog andere redenen waarom het aanbevolen is een plan op te stellen. De toekomst van de parochiekerken is een dermate gevoelig thema dat noopt tot eensgezindheid. Die eensgezindheid kan er enkel komen als resultaat van doorgedreven lokaal overleg in een sfeer van respect en vertrouwen. Een kerkenbeleidsplan kan dienen in allerlei beleids- en beheersplannen. Het kan een objectief beeld geven over het gebruik van de parochiekerken en alle gunstige en minder gunstige gevolgen die daaraan verbonden zijn.

Een langetermijnvisie is aldus des te belangrijker, gezien de aanpassing van de premie- en subsidieregelgeving voor kerken door opname van de voorwaarde dat restauratiepremie enkel worden toegekend als voor de kerken op het grondgebied van de gemeente een visie is geëxpliciteerd, indien de kerkfabriek voldoende kan motiveren welke de bestemming zal zijn van de parochiekerk na het beëindigen van de restauratiewerkzaamheden en indien de restauratie en de geplande bestemming sporen met de visie die is goedgekeurd door de stad.

Dit document wordt beschouwd als het globaal plan m.b.t. de toekomstige bestemming van de kerken en de visie op een geïntegreerde aanpak op (het bestuur van) de parochiekerken om zo functioneel en doelgericht mogelijk te investeren in het kerkelijk patrimonium, evenals het beheer van het patrimonium en de werking van kerkbesturen en overheden dienaangaande te optimaliseren.

Plan van aanpak

Er is op niveau van stad Tongeren-Borgloon steeds gekozen voor een gecentraliseerde en gecoördineerde aanpak tussen stadsbestuur, bisdom en centraal kerkbestuur, rekening houdende met de desbetreffende bevoegdheden. Telkens vertegenwoordigd in de gesprekken:

(a) Vertegenwoordiging van stadsbestuur

Zorgt voor een validering van de afspraken op niveau van het schepencollege en gemeenteraad.

(b) Vertegenwoordiging van de kerkfabrieken in de gemengde werkgroep via het centraal kerkbestuur

Zorgt voor een validering van de afspraken op niveau van de kerkfabrieken.

(c) Vertegenwoordiging van het Bisdom in de gemengde werkgroep

Zorgt voor een validering van de afspraken op niveau van het Bisdom.

(d) Vertegenwoordiging van dhr. Deken in de gemengde werkgroep

Zorgt voor een validering van de afspraken op niveau van de parochiefederatie.

Deze versie van het kerkenbeleidsplan van de fusiestad Tongeren-Borgloon bouwt verder op het parochiekerkenplan (versie 2016) van voormalige stad Tongeren en het kerkenbeleidsplan (versie 2017) van voormalige stad Borgloon.

Het nieuwe pastoraal plan dat de basis vormt voor dit kerkenbeleidsplan werd opgesteld in samenspraak tussen het bisdom, het centraal kerkbestuur (CKB), de lokale kerkbesturen en in eerste instantie de deken en de pastoors. In de voormalige stad Tongeren is het pastoraal plan voor elk van de vier pastorale eenheden in de periode 2023 – 2025 tot stand gekomen in overleg met de lokale geloofsgemeenschappen en in functie van de lokale noden en specifieke mogelijkheden per pastorale eenheid. Voor de voormalige stad Borgloon is het plan voor de pastorale eenheid Heilige Odilia Borgloon op een gelijkaardige manier tot stand gebracht.

In de periode van de opmaak van de pastorale plannen werd tevens een reeks werkgroepvergaderingen georganiseerd m.b.t. de toekomst van het kerkenlandschap te Tongeren-Borgloon waarbij bovenvermelde belanghebbende partijen betrokken waren. Een nadere toelichting op de hoofdlijnen volgt:

- 30 januari 2025: overleg betreffende de toenmalige stand van zaken van het pastoraal plan, de communicatie van het pastoraal plan naar de pastorale eenheden toe, eerste neven- of herbestemmingsvoorstellen voor een aantal kerken in Tongeren-Borgloon en de aansluiting van al de kerkfabrieken bij Monumentenwacht Limburg (onder het collectief lidmaatschap van de stad).
- 27 februari 2025: eerste werkgroepvergadering met het nieuwe CKB. Overleg betreffende de update van het pastoraal plan na toelichting aan de pastorale eenheden, stand van zaken van de nieuwe bestemmingen voor de kerken en de mogelijke neven- of herbestemmingsvoorstellen die daaraan gekoppeld zijn, de afsprakennota met o.a. de financiering voor de periode 2026-2030, en de praktische uitrol van het kerkenbeleidsplan.
- 23 april 2025: overleg betreffende bemerkingen over de laatste wijzigingen in het pastoraal plan, concrete voorstellen voor de kerken Sint-Gillis, Sint-Lutgardis, Mal en Hendrieken-Voort, het conceptontwerp van de afsprakennota en de administratieve afspraken i.v.m. indiening van het kerkenbeleidsplan ter ondertekening bij het bisdom en ter goedkeuring door de gemeenteraad.

In tussentijd werden de beschrijvende fiches voor elke kerk afzonderlijk opgemaakt in samenwerking tussen het CKB en de stad Tongeren-Borgloon.

Dit kerkenbeleidsplan werd opgemaakt in overleg tussen de gemeente Tongeren-Borgloon, het dekenaat Tongeren, het centraal kerkbestuur van Tongeren-Borgloon en alle kerkfabrieken die eronder ressorteren en werd vervolgens goedgekeurd:

- door de bisschop van bisdom Hasselt op 20 mei 2025;
- door de gemeenteraad van de gemeente Tongeren-Borgloon op datum.

Kerkelijke context

Pastoraal plan met vijf pastorale eenheden (P.E.) waarvan vier op grondgebied Tongeren en één op grondgebied Borgloon:

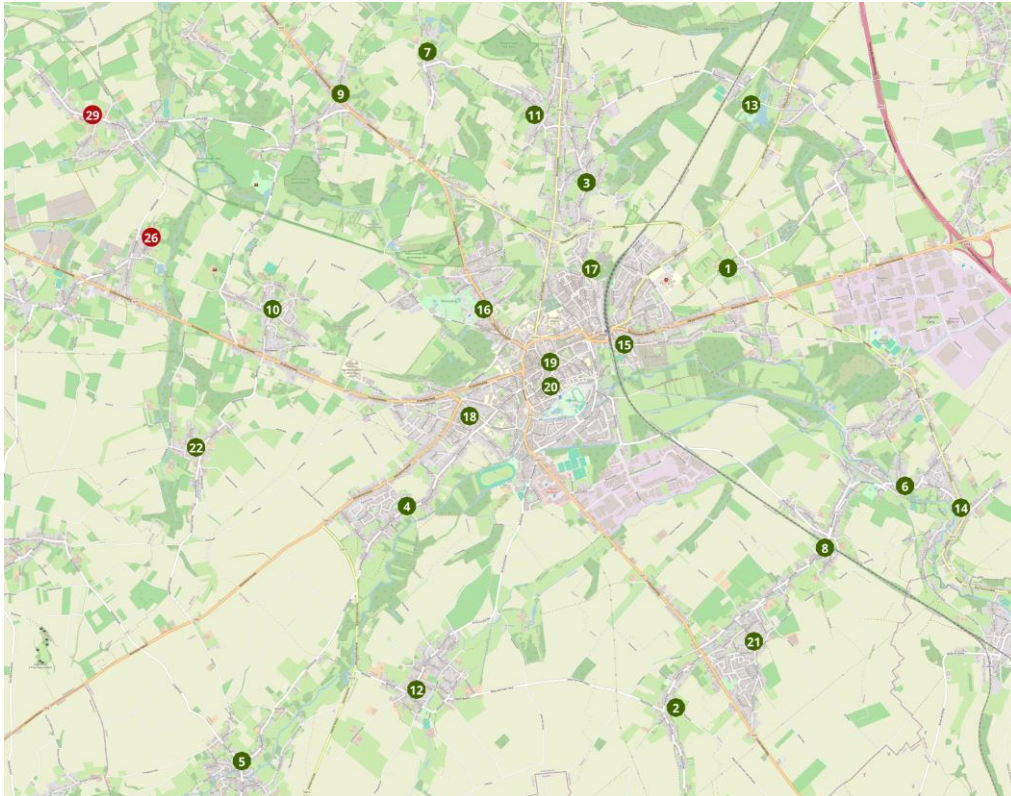
- P.E. O.L.V. Tongeren: O.L.V.-basiliek, Sint-Gillis, Sint-Lutgardis, Sint-Jan Baptist, Sint-Maternus, Sint-Jozef
- P.E. Sint-Marcus Tongeren: Vreeren, Diets-Heur, Mal, Nerem, Rutten, Sluizen
- P.E. Sint-Benedictus Tongeren: Lauw, Koninksem, Piringen, Widoioie, Herstappe (valt buiten het bereik van het kerkenbeleidsplan Tongeren-Borgloon)
- P.E. Sint-Jacobus Tongeren: Riksingen, 's Herenelderen, Neerrepen, Overrepen, Henis, Berg
- P.E. Heilige Odilia Borgloon: Sint-Odulphus Borgloon, Gors-Opleeuw, Gotem, Haren, Hendrieken-Voort, Hoepertingen, Jesseren, Rijkkel

In dit kerkenbeleidsplan worden allereerst de betrokken kerkgebouwen ruimtelijk gesitueerd. Vervolgens volgt een bespreking van elke kerk afzonderlijk. Aan bod komen een beschrijving, een situering in de ruimtelijke omgeving en een beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie. Aan het einde van dit document is er een overzichtstabel opgenomen met de genomen opties (per kerk), de visie die hieraan ten grondslag ligt en het traject dat is of zal worden opgestart om deze toekomstige invulling te realiseren.

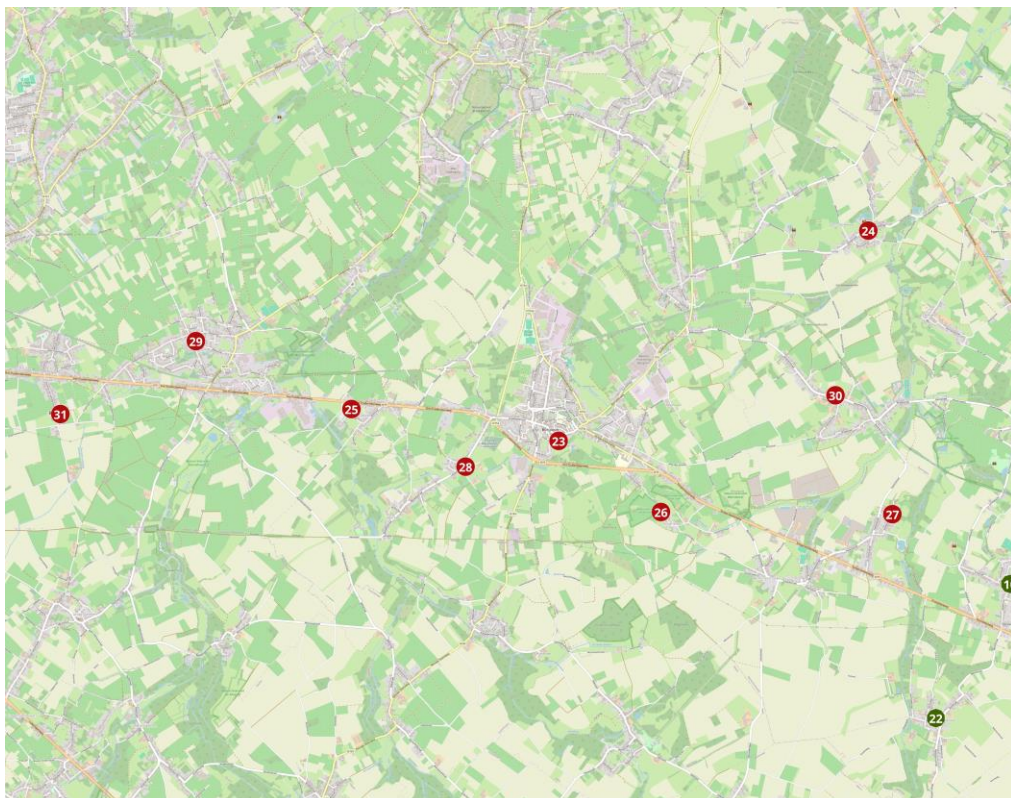
Handtekening bisdom

Handtekening gemeente

1. SITUERING KERKGEBOUWEN



Figuur 1: Kerken grondgebied Tongeren



Figuur 2: Kerken grondgebied Borgloon

1. Sint-Martinus, Godensteinstraat 1, 3700 Berg
2. Sint-Cunibertus, Kerkberg 18, 3700 Diets-Heur
3. Sint-Hubertus, Sint-Huibrechtsstraat 1, 3700 Henis
4. Sint-Servatius, Koninksemstraat 187, 3700 Koninksem
5. Sint-Petrus, Lauwstraat (aan nr. 92), 3700 Lauw
6. Heilige Kruisvinding, Kruisvindingsstraat 80, 3700 Mal
7. Sint-Ludgerus, Neerrepnstraat 11, 3700 Neerrepn
8. Sint-Servatius, Neremstraat 45, 3700 Nerem
9. Sint-Laurentius, Hasseltsesteenweg (aan nr. 607), 3700 Overrepn
10. Sint-Gertrudis, Tomstraat 13, 3700 Piringen
11. Sint-Gertrudis, Sint-Geertruistraat 22, 3700 Riksingen
12. Sint-Martinus, Sint-Evermarusstraat 3, Rutten
13. Sint-Stefanus, Sint-Stefanusstraat, 3700 's-Herenelderen
14. Sint-Servatius, Viséweg 365, Sluizen
15. Sint-Lutgardis, Blaarstraat, 3700 Tongeren, Achter de Statie
16. Sint-Gillis, Hasseltsesteenweg 190, 3700 Tongeren, Broek
17. Sint-Jozef, Henisstraat 201, 3700 Tongeren, Nieuw-Tongeren
18. Sint-Maternus, Sint-Maternusplein, 3700 Tongeren, Paspoel
19. O.L.V.-basiliek, Stadhuisplein 10, 3700 Tongeren
20. Sint-Jan Baptist, Minderbroederstraat 22, 3700 Tongeren
21. Sint-Medardus, Sint-Medardusstraat (aan nr. 42), 3700 Vrerén
22. Sint-Pacratius, Sint-Pankraasstraat 2, 3700 Widooie

23. Sint-Odulphus, Speelhof 12, 3840 Borgloon
24. Sint-Martinus, Martinusstraat 1, 3840 Gors-Opleeuw
25. Sint-Dionysius, Gotemstraat 54, 3840 Gotem
26. Sint-Servatius, Grootloonstraat, 3840 Groot-Loon
27. Sint-Pieter, Singelstraat 32, 3840 Haren
28. Sint-Lambertus, Lambertusstraat 134, 3840 Hendrieken-Voort
29. Sint-Vedastus, Kasteelstraat 8, 3840 Hoepertingen
30. Heilige Kruisverheffing, Jesserenstraat 48, 3840 Jesseren
31. Sint-Jozef, Dionysius van Leeuwenstraat 25, 3840 Rijkel

2.1. Sint-Martinus in Berg

We tonen de originele afbeelding
hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan
met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

2.1.1. Identificatie

Naam: Sint-Martinuskerk

Geografische ligging

- Godensteinstraat 1, 3700 Berg
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: bisdom Hasselt
- Dekenaat of Regio: dekenaat Tongeren
- Parochie: Sint-Martinusparochie

Eigenaar: Kerkbestuur

Bescherming(en)/vastgesteld

- Beschermd als monument (19.01.1935)

2.1.2. Beschrijving

a) Cultuurhistorische waarde

Berg is gelegen op een strategische heuvelrug met uitzicht over de Jekervallei. Omwille van deze gunstige ligging met de aanwezigheid van bronnen, bossen en vooral vruchtbare landbouwgronden vinden we een zeer oude bewoning terug te Berg die zelfs teruggaat tot de prehistorie. Een vermoeden bestaat dat er zich op de kerkheuvel een oude Keltische of Oud-Germaanse offerplaats bevond die later door de Romeinen in gebruik werd genomen (vandaar ook de vondst van de Viergodenstein) en na de kerstening werd omgevormd tot een Christelijke geloofsplaats. Uit deze periode dateert trouwens ook de legende van de 'Sint-Mattekesbron' die verwijst naar Sint-Martinus die als Romeins officier te Berg zou hebben gekampeerd...

Vanaf de middeleeuwen, de oudste schriftelijke vermelding is 1079, behoorde Berg tot de stadsvrijheid Tongeren en was bijgevolg onderworpen aan het Luikse recht en de Tongerse schepbank. Op het grondgebied waren niettemin verschillende Loonse cijnshoven gevestigd.

Omwille van de strategische ligging had Berg vaak te lijden van militaire kampementen. Zo waren er in 1672 en 1746-1747 Franse troepen gelegerd en werd er in 1674 en 1694 aanzienlijke schade aan de kerk berokkend. Vanop de Galgenberg werd bovendien Tongeren meermaals onder vuur genomen zoals ook gebeurde tijdens de Grote Brand van Tongeren in 1677.

Op een gegeven moment liet Lodewijk XIV de kerk zelfs sluiten en werd de toren bemand door een uitkijkpost. Begin achttiende eeuw moest bijgevolg niet enkel de kerk maar ook een aantal van de hoeves hersteld worden.

In 1746 werd door het Franse leger, onder leiding van Maurits van Saksen, een batterij kanonnen op het kerkhof geplaatst en vanaf 1747 werd er zelfs een grote schans gebouwd op de Galgenberg met artilleriegeschut (waarvoor nagenoeg alle bomen moesten gekapt worden) die via een verdedigingsgordel verbonden was met de Moerenpoort en de Hasseltsepoort.

Na de slag bij Neerwinden in 1794 kreeg Berg een 'echt' gemeentebestuur. In diezelfde periode werden de goederen van de kerk ook verbeurd verklaard en verdween een groot deel van de kerkschatten. In 1831 gebruikten ook de Nederlanders de strategische ligging van het dorp om een batterij te plaatsen die meermaals Tongeren beschoot...

Tot ver in de twintigste eeuw bleef Berg een typisch landbouwersdorp dat pas sinds enkele decennia vooral langs de steenweg een uitbreiding kende met forenzen.

Kerkgeschiedenis

De kerk van Berg, nabij Tongeren, staat op een strategische heuvelrug, die een gedeelte van de Jekervallei beheerst.

Tijdens de Romeinse periode moet er in Berg en omgeving al een vrij intense bewoning geweest zijn zoals blijkt uit de talrijke archeologische bodenvondsten. Bovendien ligt Berg in de onmiddellijke nabijheid van de Romeinse heirbaan Tongeren-Nijmegen en Keulen-Maastricht-Tongeren-Bavay. In 1869 werd er een Romeinse viergodenstein gevonden die ingemetseld was in de altaarsokkel van de Romaanse kerk. Deze gebeeldhouwde steen vertoont afbeeldingen aan de vier zijden van Juno, Fortuna, Mercurius en Hercules. Er wordt verondersteld dat deze steen tot basis voor een zogenaamde Jupiterzuil gediend heeft en dat hij uit de 2de eeuw zou dateren. In het parament van de kerktoren zijn bovendien verschillende Romeinse dakpanfragmenten en zelfs een steenbrok met de Romeinse inscriptie "L" ingemetseld.

De eerste kerk van Berg zou gebouwd zijn op de grondvesten van een heidense tempel en was toegewijd aan Sint-Martinus. De huidige kerk dateert grotendeels uit de 11de-12de eeuw.

Berg maakte oorspronkelijk deel uit van de zeer uitgestrekte parochie Tongeren, die in de 13de eeuw, buiten de moederparochiekerk Onze-Lieve-Vrouw, twee parochiekerken intra muros en zeven quartae capellae telde. De parochie van Tongeren werd geleid door een proost die onder meer de pastores van de filiaalkerken en de rectores van de capellae benoemde. Berg vormde hierop een uitzondering, gezien de proost van Tongeren het patronaatsrecht van Berg in 1197 geschonken had aan het kapittel van Tongeren. Dit patronaatsrecht werd in 1204 bevestigd door bisschop Hugo van Pierrepont en op 9 juni 1232 door paus Gregorius IX. Berg was dus ook niet afhankelijk van het landdekenaat Tongeren, maar wel van de aartsdiaken van Haspengouw (het aartsdiakonaat van Haspengouw omvatte de landdekenaten van Maastricht, Sint-Truiden en Tongeren). Op 24 januari 1244 werd de kerk van Berg niet meer toegewezen aan een kanunnik van het kapittel van Tongeren, maar aan een priester die in Berg resideerde. Berg werd in 1261 zelf moederkerk door de oprichting van de filiale parochiekerk van Elderen.

De kerk van Berg heeft ook zijn tol betaald aan verschillende doortrekkende vreemde legers, vooral aan de Fransen. Zo werd de kerk onder Lodewijk XIV gesloten en deed de kerktoren dienst als wachttore. In 1694 werd de kerk geplunderd, stalen ze de kerkgewaden, vernielden de ruiten en deuren van het gebouw, staken banken en biechtstoelen in brand,... In 1746 trok het Franse leger opnieuw het Luikerland binnen. Om Tongeren beter te kunnen beschermen werd Berg versterkt en midden op het kerkhof werd een batterij kanonnen geplaatst. Berg werd bovendien met een verdedigingsgordel verbonden met Tongeren.

De huidige kerk van Berg telt drie beuken van vier traveeën met een niet-uitspringend transept en een vijfzijdig koor. Ter hoogte van de aanzet van de vensters is er een waterlijst met bloemmotieven, over de hele breedte van het koor. De steunberen van het koor verjongen naar boven toe drie maal. Het schip wordt aan weerszijden verlicht door telkens vier kleine, rondboogvormige bovenlichten.

Beide transeptarmen hebben een puntgevel opgetrokken in mergelsteen afgewisseld met speklagen in baksteen. Onder de kroonlijst van de oost- en westgevel van beide transeptarmen loopt een boogfries, rustend op consoltjes waarvan sommige de vorm hebben van bloemornamenten. De verlichting van elke transeptarm gebeurt door een spitsboogvenster met drielicht. In de zuidgevel bevindt zich boven dit gotisch venster nog een vierkante vensteropening met accoladevormige bovenlatei en vier ronde luchtgaten.

De westertoren onder tentdak is opgetrokken in afwisselend verband van silex, tufsteen en mergelblokken. In drie van de vier zijden van de toren komen galmgaten voor. Voor de hoekkettingen werd eveneens mergel gebruikt.

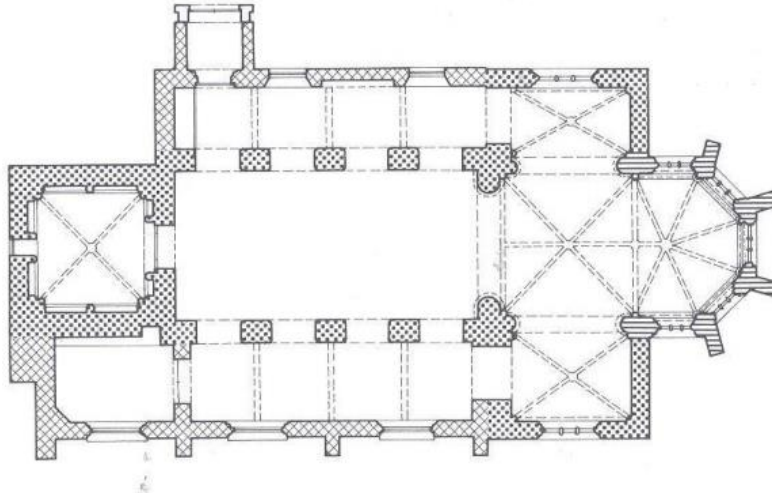
Bouw

De plattegrond beschrijft een driebeukig schip van vier traveeën met niet uitspringend transept van één travee. Het koor heeft een vijfzijdige sluiting. Er is een voorstaande westertoren en aanleunende sacristie ten zuiden. Van de romaanse kerk uit het einde van de elfde eeuw resten de middenbeuk, de onderbouw van het transept en het romaans portaal in de noordelijke zijbeuk. De toren uit de dertiende eeuw werd in 1792 verhoogd met baksteen en voorzien van getoogde galmgaten. In de vijftiende eeuw werd het romaans koor vervangen door het huidige, gotische koor. Midden zestiende eeuw werd het transept verhoogd op de muren van de romaanse zijbeuken en aan elke zijde van een puntgevel voorzien. Tijdens de restauratiefase in de jaren 1870 onder leiding van Jaminé werd de neogotische stijl heringericht. Van de tweede restauratie vanaf 1902 onder leiding van Christiaens dateert de neogotische beschildering van het pleisterwerk.

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

Oppervlakte

- oppervlakte in m²: 210
- vrije hoogte: beperkt
- aantal zitplaatsen: +- 115



Opbouw

- type gebouw: pseudobasiliek met transept

De kerk is redelijk klein van afmetingen: het schip is 11 meter en het koor 8,50 meter lang, de middenbeuk is 5 meter breed, de rechterzijbeuk 1,80 meter en de linker zijbeuk 2,50 meter.

De middenbeuk is van de zijbeuken gescheiden door rondboogarcaden op vijf, zware vierkante pijlers zonder basis en met een eenvoudig kapiteel. Het schip en de zijbeuken zijn afgedekt met een vlakke zoldering; het koor, transept en toren zijn overkluisd met een gotisch ribgewelf. De ribben van de viering rusten op halfzuilen die tegen de vieringspijlers aanleunen en bekroond zijn met bladkapitelen.

De zijwanden van het transept en het koor zijn volledig opengewerkt met drielichten. Onder de koorramen is er een arcade van halfronde blindnissen.

Het kruisribbengewelf op de benedenverdieping van de toren rust in de hoeken op zuiltjes met een achtkantige basis en kapiteeltjes. In de wanden zijn nissen uitgespaard die een driehoekig fronton of een spitsboog arcade hebben.

De kerk kan ruimtelijk opgedeeld worden. De breedte van het gebouw laat eventueel toe om een box in te brengen. Aangezien het gebouw beschermd is en beperkt in hoogte, zijn grote aanpassingen niet mogelijk.

Voorzieningen

Sanitair	Niet aanwezig
Verwarming	Mazout, luchtblazer
Verlichting	's Nachts verlicht door spots
Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig
Audiosysteem	Microfoon en geluidsinstallatie aanwezig
Beeldscherm(en)	?
Rolstoeltoegankelijkheid	Moeilijk toegankelijk
Diefstal- en brandbeveiliging	Brand- en inbraakdetectie aanwezig
Bliksembeveiliging	Aanwezig
Gsm-operatoren	Niet aanwezig

Bouwfysische toestand

Sedert de ingrijpende renovatie (begin jaren 80 van vorige eeuw) zijn er geen bijzondere investeringswerken aan het kerkgebouw uitgevoerd. Onderhoud en instandhoudingswerken werden wel op regelmatige basis doorgevoerd. Specialistische periodieke rapportage, onder andere van Monumentenwacht Limburg, melden dat er nood is aan investeringen aan diverse bouwfysische elementen van het kerkgebouw. Na overleg en bijkomende expertise vanwege Erfgoed Vlaanderen en architectenbureau Martens heeft het kerkbestuur besloten een globaal renovatiedossier samen te stellen. Dit dossier dient beschouwd te worden als een aanvullend vervolg van de renovatie uit 1983. Het beheersplan werd ingediend bij en ook goedgekeurd door het Agentschap Onroerend Erfgoed. Op 17 april 2019 liet dit Agentschap de kerkfabriek weten dat het dossier in aanmerking komt voor een erfgoedpremie. De betoelaging bedraagt 80%.

De werken kunnen pas opgestart worden na toekenning van de financiële middelen via een ministerieel besluit. Dit besluit is tot op heden (einde 2023) nog niet ondertekend.

Het restauratiedossier telt 245 pagina's, waarin een zeer gedetailleerd overzicht wordt geboden van de voorgestelde bouwfysische ingrepen. Het is uiteraard de bedoeling om het kerkgebouw te herwaarderen in zijn kunsthistorische en culturele aspecten.

Een aantal dringende en noodzakelijke werken zijn niet opgenomen in het restauratiedossier. Zo is onder meer de verwarmingsinstallatie aan vervanging toe. De kerkraad heeft in dit verband nog geen actie ondernomen, omdat een en ander in nauw verband staat met de toekomstige functie van de kerk. Hierin zal het nieuwe kerkenbeleidsplan richtinggevend zijn.

2.1.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving



De kerk en omgeving maken geen deel uit van een beschermd dorpsgezicht.

De kerk bevindt zich in 'woongebied met landelijk karakter' (bestemming gewestplan).

De kerk bevond zich tot het begin van de negentiende eeuw centraal in het dorp. Met de aanleg van de Maastrichtersteenweg in het begin van de negentiende eeuw verschoof de bewoning zich meer richting die steenweg en aangrenzende straten.

De kerk wordt ten zuiden begrensd door een voormalige, pittoreske boerderij. Ten westen en noorden door een straat en ten oosten door het kerkhof en een hoeve. Door haar hogere ligging biedt de kerksite in zuidwestelijke richting een zicht over de velden met de toren van de Onze-Lieve-Vrouwbasiliek als baken aan de horizon. De omleidingsweg (verbinding van de Baversstraat met de Maastrichtersteenweg) zal het landschap doorkruisen. De kerk is omgeven door een kerkhof met bakstenen muur. Het kerkhof is toegankelijk via de hoofdtoegang van de kerksite (enkele trappen). Op het kerkhof bevinden zich enkele (kunst)historisch waardevolle graven die echter niet zijn opgenomen op een lijst van graven met lokaal historisch belang. Begravingen worden in principe niet meer gedaan op het kerkhof, met uitzondering van bijzettingen of begravingen ten gevolge van een concessie. Er is geen columbarium aanwezig.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid:

- Parkeerruimte langs de straat
- Geen parkeerplaatsen gereserveerd voor ceremoniewagens

- Toegang tot de kerk is een pad via trappen, langs het kerkhof naar de toegangsdeur. Kerk is moeilijk toegankelijk
- Bereikbaar met het OV (halte op 100m van de kerk)

Er is beperkte vraag naar bijkomende gebruikruimte. De voormalige gebouwen aan de Demerbron te Berg-Ketsingen kunnen niet meer gebruikt worden. Recent is echter door het kerkbestuur beslist om het kerkgebouw onder voorwaarden ter beschikking te stellen.

Ook op het vlak van kinderopvang, horeca, toerisme is er op dit moment geen vraag naar ruimte.

2.1.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Pastoraal gebruik: De kerk is nog in gebruik voor de eredienst, iedere derde woensdag van de maand om 18.00 uur. Deze misviering valt weg van Allerheiligen tot Aswoensdag.

De kerk is ook in gebruik voor begrafenissen, huwelijken, doopsels, etc. De uitgebreide regeling is terug te vinden op de website van de pastorale eenheid Sint-Jacobus.

Niet-pastoraal gebruik: Het kerkbestuur heeft recent beslist de kerk open te stellen voor niet-religieuze activiteiten, maar rekening houdend met de context van het kerkgebouw en de geschiedenis ervan. Een bezoek is ook altijd mogelijk na afspraak.

2.2. Sint-Cunibertus in Diets-Heur

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

2.2.1. Identificatie

Naam: Sint-Cunibertuskerk

Geografische ligging

- Kerkberg 18, 3700 Diets-Heur
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: bisdom Hasselt
- Dekenaat of Regio: dekenaat Tongeren
- Parochie: Sint-Cunibertusparochie

Eigenaar: Kerkbestuur

Bescherming(en)/vastgesteld

- Beschermd als monument: orgel (15.12.2003)
- Vastgesteld bouwkundig erfgoed (01.02.2018)

2.2.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

Diets-Heur komt in 1258 voor het eerst in de geschiedenisboeken voor als Eure, ook genaamd Ora Teutonica. Eure of Heur kreeg het voorvoegsel Diets (in het Frans Tiesche, Tiexhe) om het naar de taal te onderscheiden van het Romeinse of Romaanse Heur, Heure-le-Romain (Oupeye). Heur, eigenlijk Eur, zou op het prehistorische woord idharo “water” wijzen; wat hoogstwaarschijnlijk “de stortvloedende beek” betekent. In het geval van Diets-Heur gaat het om de stromende beek, de “Buth”, die dwars door het dorp stroomt.

De geschiedenis van Diets-Heur en zijn parochie hangt nauw samen met die van Vrerén. Beide dorpen liggen op een kleine twee kilometer van mekaar en zijn doorheen de geschiedenis verbonden geweest zowel op wereldlijk als op kerkelijk vlak. Het is daarom noodzakelijk om de geschiedenis van Vrerén kort aan bod te laten komen, om op die manier de geschiedenis van Diets-Heur beter te begrijpen.

Diets-Heur maakte samen met Wihogne deel uit van de heerlijkheid Vrerén. Doorheen de middeleeuwen en tot 1796 bleef Vrerén (samen met de heerlijkheden Wihogne en Diets-Heur) een deel van het prinsbisdom Luik.

Na de inlijving van onze gewesten door Frankrijk werd Vrerén een afzonderlijke gemeente en dit tot de fusies van de jaren 1970. Sinds 1977 maakt Vrerén deel uit van Tongeren.

Op kerkelijk vlak was Vrerén, tot zover er geschreven bronnen zijn, de moederkerk van Diets-Heur, Nerem, Paifve (Peen) en Wihogne (Nudorp). Zowel het patronaatsrecht (benoemingsrecht van de pastoor), als het tienderecht (belastingen op landbouwproducten) behoorden toe aan het Sint-Kruiskapittel te Luik. Met de inlijving bij Frankrijk op het einde van de achttiende eeuw werd echter ook deze oude structuur afgeschaft. Diets-Heur is momenteel, net als Vrerén, een zelfstandige parochie die afhangt van het dekenaat Tongeren.

De eerste sporen van bewoning in Diets-Heur gaan terug tot de Romeinse periode, er zijn de kenmerken van centuriatio in het uitzicht van het landschap. Centuriatio bepaalde in de Romeinse periode het uitzicht van het landschap. Het is een techniek waarbij het grondgebied, dat door de Romeinen werd veroverd, werd verdeeld onder de toenmalige bevolking. Het land werd zowel onder de autochtonen als onder de kolonisten verdeeld. Op die manier werd het land in vakken verdeeld en kreeg het landschap in Diets-Heur een geblokt uitzicht. Naast Centuriatio zijn er ook overblijfselen van twee villa's gevonden.

De voornaamste ontdekking, die de Romeinse periode in Diets-Heur weerspiegelt, was de vondst van een merkwaardig beeldhouwwerk. De figuratie op dit beeldhouwwerk bestaat uit

aan de ene kant een tragisch masker op een brede guirlande van bladeren, en aan de andere kant een arend met gevleugelde bliksemschicht. Dit werk werd in de twaalfde eeuw omgevormd tot een wijwatervat dat zich nog steeds als doopvont in de Sint-Cunibertuskerk bevindt.

Wat betreft mobiliteit was Diets-Heur in de vroegste perioden gelegen aan de heerbaan Tongeren-Bavai en aan de antieke weg Rutten-Vreren-Herderen. Voorts lag het ten westen van het kruispunt van de Romeinse weg Tongeren-Herstal en de Frankische verbindingsweg tussen de heerbanen naar Amay-Aarlen en Keulen. Deze waren dus reeds bewoond in de Romeinse tijd, zoals blijkt uit twee teruggevonden villa's en vondsten van gebruiksvoorwerpen.

Kerkgeschiedenis

De huidige kerk dateert van 1850 en is een zeer sobere neoclassicistische zaalkerk. Naar alle waarschijnlijkheid kwam deze nieuwe kerk er ter vervanging van een ouder romaans gebouw. De plint van silex in de noordelijke zijbeuk en aan de koorzijde zijn nog een stille getuige hiervan.

De rest van de kerk is opgetrokken uit baksteen. Het gebouw bestaat uit vier traveeën overtrokken door een zadeldak. Het koor bestaat uit een rechte travee met vlakke sluiting. De westtoren is ingebouwd en wordt ingesnoerd onder een naaldspits. De sacristie is aangebouwd tegen de koorluiting.

De vensters zijn opgebouwd uit bakstenen rondboogvensters met hardstenen imposten lekdrempels. De westgevel is voorzien van een rondboogportaal in hardstenen omlijsting en de oost- en zuidgevels zijn met kunstleien bekleed.

Het interieur van de Sint-Cunibertuskerk is bepleisterd en tegenwoordig beschilderd in een pastelgroene kleur. Het schip heeft een vlakke zoldering met kruisribgewelven tussen de rondboogvormige gordelbogen. De ribben en bogen komen neer op consoles.

De kerk werd na 1968 flink onder handen genomen. Zo werden in het koor de ramen dichtgemaakt en kwamen er muurschilderingen in de plaats.

Over de oude kerk is weinig gekend. In de bronnen staat enkel te lezen dat de voormalige kerk in de zeventiende en achttiende eeuw regelmatig werd gekalkt en dat er binnenin een godslamp brandde. Dit alles dankzij de giften van een weldoener die negen roeden land had geschonken in de buurt van het "Notelaershoof".

De patroonheilige van de kerk is Sint-Cunibertus, een eerder onbekende heilige in onze contreien. Cunibertus werd geboren omstreeks 595 in de moezelstreek uit een vooraanstaande Frankische familie. Cunibertus was Bisschop van Keulen en raadgever van Pippijn I van Landen en Dagobert I. Cunibertus speelde een belangrijke rol in de kerstening van Nederland en West-Falen. In Keulen bouwde hij de Sint-Clemenskerk, later Sankt

Kunibert genoemd. Hij overleed rond 663 in Keulen. Zijn feestdag heeft plaats op 12 november, op deze datum wordt de mis nog steeds opgedragen aan Sint-Cunibertus, maar verder gaat de Cunibertus devotie in Diets-Heur niet.

Een andere heilige krijgt wel de volledige aandacht in Diets-Heur, namelijk Sint-Donatus. Een kleine eeuw geleden werd in Diets-Heur, in het veld, een jongeman doodgebliksemd toen hij in het veld aan het werk was. Het paard waar hij mee werkte viel op hem en de jongen was op slag dood. Zijn moeder, die ook haar man al had verloren, liet een Sint-Donatusbeeld aanbrengen en een kapel bouwen. Tegenwoordig gaat er nog steeds een Donatusprocessie uit, hierover meer in het hoofdstuk Sint-Donatusprocessie.

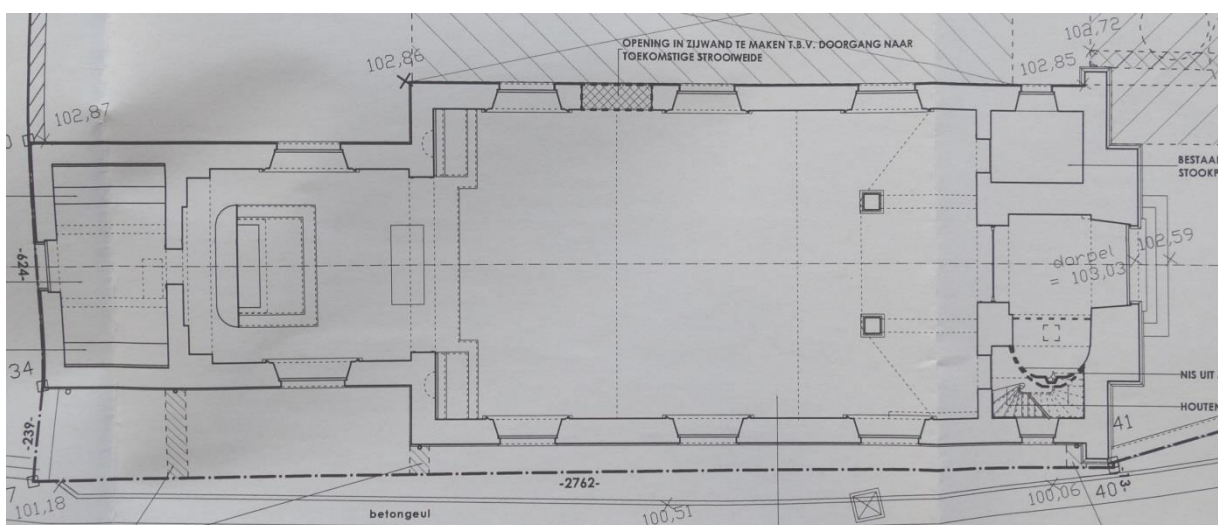
Bouw

Zeer sobere neoclassicistische zaalkerk, gebouwd in 1850, mogelijk ter vervanging van een ouder romaans gebouw (hoge plint van silex in de noordelijke zijbeuk en -koorzijde). Bakstenen gebouw van vier traveeën onder zadeldak, koor van een rechte travee met vlakke sluiting, en ingebouwde westtoren onder ingesnoerde naaldspits; sacristie aangebouwd tegen de koorsluiting. Bakstenen rondboogvensters met hardstenen imposten en lekdrempels. Gelijkaardige galmgaten, met hardstenen booglijst. De westgevel is voorzien van een rondboogportaal in hardstenen omlijsting, waarboven een nis met Sint-Jozefbeeld. De oost- en zuidgevels zijn met kunstleien bekleed.

b) *Gebouw en architecturale mogelijkheden*

Oppervlakte

- oppervlakte in m²: 250
- vrije hoogte:
- aantal zitplaatsen: +100



Opbouw (optioneel)

- type gebouw: eenbeukig, transeptloos

De kerk kan eventueel ruimtelijk opgedeeld worden. Het inbrengen van een box is mogelijk.

Voorzieningen

Sanitair	Niet aanwezig
Verwarming	Mazout, luchtblazer (in slechte staat)
Verlichting	's Nachts verlicht door spots
Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig
Audiosysteem	Microfoon en geluidsinstallatie aanwezig
Beeldscherm(en)	Niet aanwezig
Rolstoeltoegankelijkheid	Moeilijk toegankelijk
Diefstal- en brandbeveiliging	Niet aanwezig
Bliksembeveiliging	Aanwezig
Gsm-operatoren	Niet aanwezig

Bouwfysische toestand

De bouwfysische toestand van de kerk is matig. Er zijn problemen met vocht en een algemene restauratie is wenselijk. De toestand van het roerend patrimonium is matig. De toestand van het interieur is eveneens matig.

Er is geen contract met Monumentenwacht

Er zijn in de toekomst geen ingrepen verwacht.

2.2.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving



De kerk en omgeving maken geen deel uit van een beschermd dorpsgezicht.

De kerk bevindt zich in 'woongebied met landelijk karakter' (bestemming gewestplan).

Het kerkhof bevindt zich achter de kerk. Begravingen zijn nog mogelijk. Er bevinden zich enkele historisch waardevolle graven op het kerkhof en ingemetseld in de kerkhofmuur (grafkruizen).

De kerk bevindt zich decentraal in het dorp. De kerk wordt rondom begrensd een straat, het kerkhof en weilanden en de voormalige pastorie. De kerk bevindt zich op een (relatief) steile heuvel. De kerk is niet gelegen langs een toeristische route, bevindt zich decentraal en is moeilijk toegankelijk. Er is in de directe omgeving geen horeca. Het buurthuis ligt op enkele honderden meters afstand.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid:

- Er is geen parkeerruimte aan de kerk
- De kerk is moeilijk toegankelijk
- Niet meer bereikbaar met het OV

Enkel de Landelijke Gilde en de scouts zijn nog actief in Diets-Heur. Er is een buurthuis/jeugdhuis aanwezig. Er zijn geen school en horeca aanwezig in het dorp.

Er is momenteel (beperkte) vraag naar bijkomende gebruiksruimte gezien de slechte infrastructurele staat van het buurthuis.

2.2.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Pastoraal: eredienst op de 2^{de} dinsdag van de maand, om 18u. Omwille van de hoge verwarmingskost van het kerkgebouw vinden er tijdens de winterperiode geen weekdagvieringen plaats. Buiten de reguliere vieringen wordt enkel de verering van de Heilige Donatus georganiseerd (eerste zondag van augustus).
Op aanvraag kunnen doopsels, begrafenissen en huwelijken plaatsvinden.

Niet-pastoraal: geen activiteiten.

2.3. Sint-Hubertus in Henis

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

2.3.1. Identificatie

Naam: Sint-Hubertuskerk

Geografische ligging

- Sint-Huibrechtsstraat 1, 3700 Henis
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: bisdom Hasselt
- Dekenaat of Regio: dekenaat Tongeren
- Parochie: Sint-Hubertusparochie

Eigenaar: Kerkbestuur

Bescherming(en)/vastgesteld

- Vastgesteld bouwkundig erfgoed (01.02.2018)

2.3.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

Henis had al in de Romeinse tijd een intense bewoning, zoals blijkt uit de vondsten van o.a. een villa, een begraafplaats en een tumulus. Het dorp wordt het eerst vermeld in 1147 als Heniz. Het dorp behoorde toen nog toe aan het Sint-Janskapittel van Luik, dat er trouwens een belangrijk cijnshof bezat, waarvan de oudste vermelding dateert van 1 november 1236. Op dat ogenblik waren de inwoners van Henis al opgenomen in de stadsvrijheid Tongeren. Hoewel de inwoners jaarlijks hun twee burgemeesters met een geringe fiscale bevoegdheid mochten kiezen, hingen ze op bestuurlijk vlak af van de Tongerse stadsmagistraat en op rechterlijk gebied van de schepenen van de “Hoge Justitie Tongeren” die Luiks recht spraken.

De Sint-Hubertusparochie bestond zeker al in de 12de eeuw en was een filiaal van de Onze-Lieve-Vrouweparochie van Tongeren, waar dan ook alle kinderen van Henis moesten gedoopt worden. Het kapittel van Tongeren bezat niet enkel het patronaats- of begevingrecht van de kerk van Henis maar ook alle tienden. De kerk van Henis was een kwartkapel en werd bediend door een rector, die meestal in de stad verbleef.

De oude vroeg-gotische kerk werd in 1856 afgebroken en tijdens de volgende jaren vervangen door het huidige kerkgebouw in neoromaanse stijl. Deze kerk werd gebouwd tegen de overeind gebleven westertoren uit de 13de eeuw, opgetrokken uit zandsteenblokken. Deze kerktoren zou dienst gedaan hebben als uitkijktoren of wachtpost van de vrijheid.

Het dorp heeft in het verleden ook zijn tol betaald aan de doortrekkende legers, die dikwijls weken of maanden bivakkeerden in de streek. Zo onder andere tijdens de Frans-Hollandse Oorlog (1672-1678). Nadat de troepen van Lodewijk XIV van Frankrijk Tongeren hadden bezet en de koning zijn tenten had opgeslagen in Nerem, liet hij in november eerst de Sint-Antoniuserkerk van de leprozerij afbranden en de huizen afbreken die te dicht bij de stadswallen lagen. Alle fruitbomen in de omtrek werden gekapt en “het landt gansch bedorven”, zoals Jan Cartenstat, rector van Henis, schreef in de kroniek die hij bijhield van 1650 tot aan zijn dood in 1688. “Tot Tongeren en in de omliggende dorpen was daerdoor de buickloop ende andere legerkortsen gekomen”. Alleen al in Henis stierven tien inwoners aan die vreselijke ziekte. In de winter van 1673 volgden “zware contributies” tot zelfs 20.000 soldatenrantsoenen ! Omdat Henis het verschuldigde bedrag niet snel genoeg kon betalen, staken de Fransen nog twee huizen in brand.

Henis is steeds een typisch Haspengouws landbouwdorp geweest zonder enige industrie. In 1844 is er wel sprake van een pannembakkerij en tot voor enkele jaren bestond er een kleine tingieterij.

Bouw

Neoromaanse, pseudo-basilicale kerk met toren in overgangsstijl, gelegen binnen een ommuurd kerkhof, op een hoogte met vrij sterke helling aan de ZO en Z-zijde, en hier bereikbaar via een trap. De toren dateert uit de dertiende eeuw en werd in 1421-1422 gerestaureerd, schip en koor zijn van 1856-1858. De plattegrond beschrijft een driebeukig schip van vijf traveeën met ingebouwde, vierkante W-toren, en een koor van twee rechte traveeën, geflankeerd door sacristieën. De toren is opgetrokken uit breksteen met een plint van mergel en kalksteen. Het schip is van baksteen, onder een zadeldak en lessenaarsdaken (leien).

Het interieur van de kerk is gepleisterd en overwelfd door middel van kruisribgewelven tussen rondbooggordelbogen op schalken. De beuken zijn gescheiden door een rondboogarcade op zuilen met sokkel van kalksteen. Het koor heeft een straalgewelf.

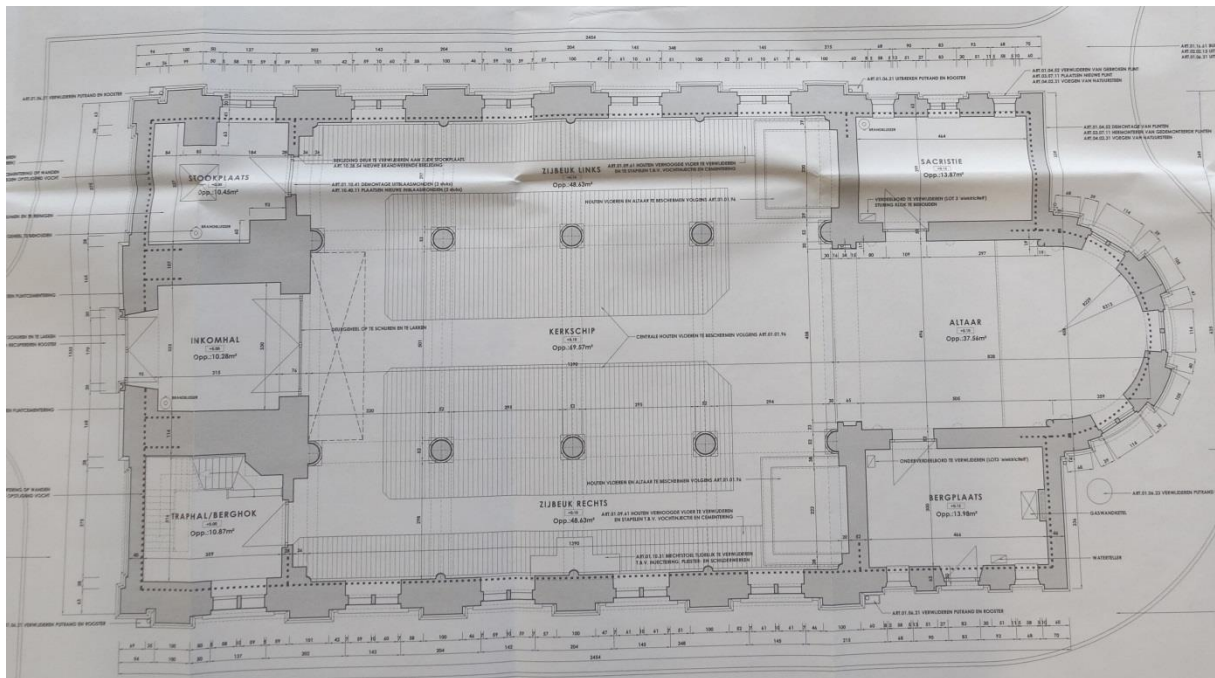
De glasramen dateren van circa 1900 en zijn sober uitgevoerd.

Het interieur komt eerder intiem over in een typisch neoromaanse stijl.

b) *Gebouw en architecturale mogelijkheden*

Oppervlakte

- oppervlakte in m²: 360
- vrije hoogte:
- aantal zitplaatsen: 120



Opbouw

- type gebouw: pseudo-basilicale kerk

De kerk kan ruimtelijk gemakkelijk ingedeeld worden. breedte van het gebouw laat eventueel toe om een box in te brengen. Er zijn ook vier afgezonderde ruimten in de kerk.

Voorzieningen

Sanitair	Niet aanwezig
Verwarming	Mazout, luchtblazer (in slechte staat)
Verlichting	's Nachts verlicht door spots
Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig
Audiosysteem	Microfoon en geluidsinstallatie aanwezig
Beeldscherm(en)	Niet aanwezig
Rolstoeltoegankelijkheid	Moeilijk toegankelijk
Diefstal- en brandbeveiliging	Brand- en inbraakdetectie aanwezig
Bliksembeveiliging	Aanwezig
Gsm-operatoren	Niet aanwezig

Bouwfysische toestand

De kerk is lid van Monumentenwacht. Het meest recente rapport van Monumentenwacht met referentie 30096/2022/B dateert uit 2022 en betreft een inspectie die werd uitgevoerd op 14/04/2022.

Sinds de restauratiewerken die van start gingen in 2010 wordt de kerk echter goed onderhouden, idem voor de daken en het interieur. Bij de restauratiewerken is er aan vochtbestrijding gedaan, de stabiliteit van de toren is aangepakt, werken aan het dak en de zoldering, vernieuwing van de elektrische installatie en het binnenschrijnwerk en een herschildering van het interieur.

Momenteel zijn er geen verdere ingrepen gepland.

2.3.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

De kerk en omgeving maken geen deel uit van een beschermd dorpsgezicht.

De kerk bevindt zich in 'woongebied met landelijk karakter' (bestemming gewestplan).

De kerk is omgeven door een kerkhof met bakstenen muur. Het kerkhof wordt aan de oostzijde uitgebreid. Het kerkhof is toegankelijk via de hoofdtoegang van de kerksite (enkele trappen). Op het kerkhof bevinden zich enkele (kunst)historisch waardevolle graven die echter niet zijn opgenomen op een lijst van graven met lokaal historisch belang. Begravingen worden in principe niet meer gedaan op het kerkhof, met uitzondering van bijzettingen of begravingen ten gevolge van een concessie.

De kerk bevond zich tot het begin van de negentiende eeuw centraal in het dorp. Met de aanleg van de Bilzersteenweg in de jaren 1840 verschoof de bewoning zich meer richting die steenweg en aangrenzende straten. De gehuchten Verhenis en De Beis liggen echter decentraal ten opzichte van de kerk.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid:

- Er is geen parkeerruimte aan de kerk
- De toegang tot de kerk is een pad schuin naar de toegangsdeur. Men neemt eerst verschillende trappen en men moet enkele meters wandelen doorheen het kerkhof. Er bevindt zich aan de zijkant een deur die toegang geeft tot de sacristie
- Bereikbaar met het OV

Ziekenzorg Riksingen-Henis houdt activiteiten in het dorp. Zij gebruiken daarvoor zaal De Meir te Henis of het buurthuis van Riksingen (Bilzersteenweg).

De KVLV is eveneens actief. De Tongerse Modelvleugels (modelbouw) heeft een specifieke werking.

Er zijn geen jeugdverenigingen meer actief en de voetbal is verhuisd naar Riksingen.

Ontmoetingscentrum De Meir wordt uitgebaat door een vzw. Het centrum bestaat uit twee zalen (volledige centrum, 250 personen en cafetaria en keuken, 40 personen).

Het centrum heeft recent gerenoveerde sanitair en keuken en beschikt over een parking aan de straatzijde.

De gemeentelijke basisschool van Henis heeft een actieve en uitgebreide werking.

Er is momenteel geen vraag naar bijkomende gebruikruimte. Het buurthuis De Meir voldoet aan de lokale vraag van verenigingen.

Ook op het vlak van kinderopvang, horeca, toerisme is op dit moment geen vraag naar ruimte.

2.3.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Pastoraal: De kerk is nog in gebruik voor één maandelijks eredienst tijdens de periode van het zomertijd, voor begrafenissen, huwelijken, doopsels... en voor de jaarlijkse novena van Sint-Christoffel. De uitgebreide regeling is terug te vinden op de website van het dekenaat Tongeren.

Niet-pastoraal: geen activiteiten.

2.4. Sint-Servatius in Koninksem

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

2.4.1. Identificatie

Naam: Sint-Servatiuskerk

Geografische ligging

- Koninksemstraat 187, 3700 Koninksem
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: bisdom Hasselt
- Dekenaat of Regio: dekenaat Tongeren
- Parochie: Sint-Servatiusparochie

Eigenaar: Stad (op grond van het kerkbestuur)

Bescherming(en)/vastgesteld

- Vastgesteld bouwkundig erfgoed (01.02.2018)

2.4.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

Koninksem vertoont sporen van een zeer vroege bewoning. Er zijn onder meer verscheidene resten uit de Romeinse periode. Een Romeinse villa, twee tumuli, een vroegchristelijk graf met beschilderingen uit de 4^e eeuw, werden opgegraven in 1881.

Er is als eerste sprake van Koninksem in 1139 als Conengesheym. In die tijd maakt Koninksem geen deel uit van de Tongerse vrijheid.

Paus Innocentius II bekrachtigde in een bul op 31 maart 1139 dat Vlijtingen, Neyl, Tweebergen, Hees, Mechelen-aan-de-Maas, Koninksem, Sluizen, Heer-en-keer, Berg, Bernauw, en Zeperen bezittingen waren van de kerk van Sint-Servaas in Maastricht. De Duitse Hendrik IV had ze immers in een oorkonde van 1087 aan de Sint-Servaaskerk van Maastricht geschonken. Deze elf dorpen worden de `elf banken` of de elf heerlijkheden van Sint-Servaas genoemd. Koninksem behoorde dus, in tegenstelling tot de omliggende dorpen tot het Sint-Servaaskapittel van Maastricht en maakte bijgevolg een eigen historische ontwikkeling door.

Deze elf dorpen waren vrije rijksheerlijkheden en stonden daarom rechtstreeks onder het gezag van de Duitse keizer en rechtstreeks afhankelijk van het Duitse rijk. Omdat Koninksem in het bezit was van het Sint-Servaaskapittel van Maastricht werd Koninksem en de andere tien dorpen door een kanunnik-rijproost van het Sint-Servaaskapittel bestuurd. Het graafschap Loon en na 1366 het prinsbisdom Luik konden in Koninksem dus geen invloed laten gelden. De Luikse prins-bisschoppen probeerden meermaals tevergeefs hun gezag ook in deze dorpen te vestigen.

De hertog van Brabant was voogd over het gebied. Na de val van Maastricht in 1632 maakten de Verenigde Provinciën aanspraak op het gebied van het Sint-Servaaskapittel. Hun gezag werd na het verdrag van Fontainebleau (1785) definitief erkend.

Koninksem is altijd een typisch Haspengouws landbouwdorp zonder industrie gebleven, waarvan de bewoning bijna volledig geconcentreerd is rond de hoofdstraat. In 1844 vond men hier, naast hoeven, slechts een brouwerij en een bescheiden jeneverstokerij. Het ontbreken van de werkgelegenheid ter plaatse buiten de landbouw bracht vooral in de 20^e eeuw een relatief belangrijke uitwijking mee. Waardoor de bevolking maar langzaam toenam.

Koninksem is sinds 1972 gefusioneerd met Tongeren.

Bouw

De huidige neoclassicistische kerk vervangt de in 1851 afgebroken Romaanse kerk met basilicale opstand, uit de elfde of twaalfde eeuw, waarvan het grondplan een driebeukig schip met halfrond koor en westertoren beschreef.

De nieuwe kerk werd gebouwd in 1852, op tweehonderd meter afstand van de oude kerk. De plattegrond beschrijft een driebeukig schip van vier traveeën, een voorstaande westertoren, een koor van een rechte travee, met driezijdige sluiting, aan weerszij geflankeerd door sacristieën.

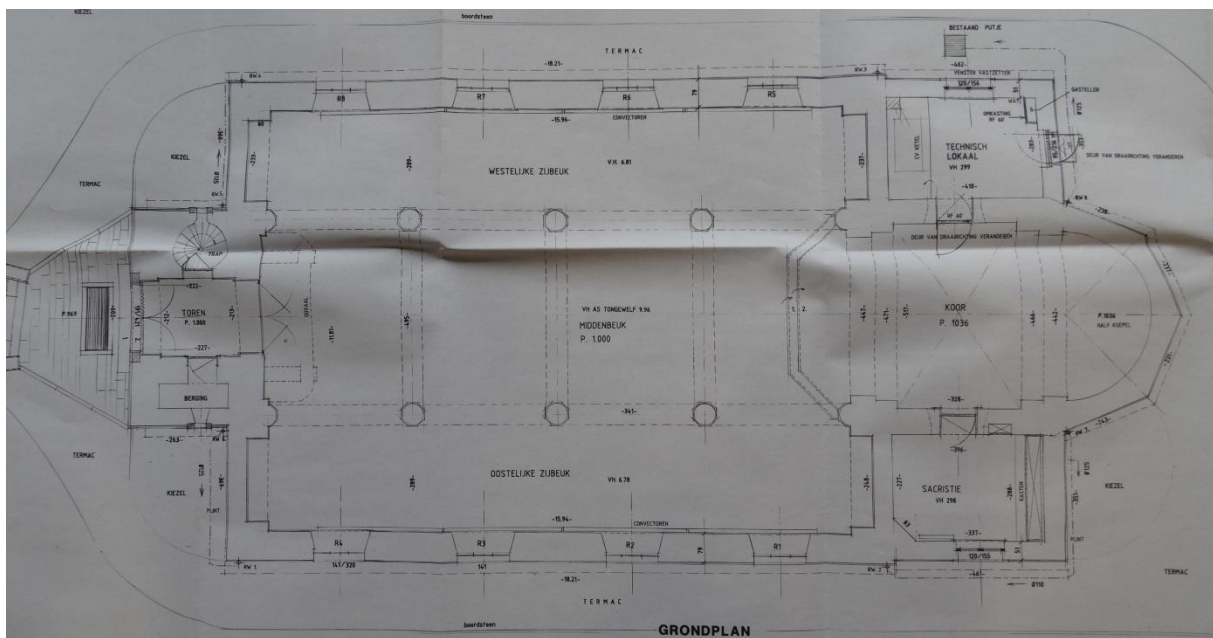
Het sober, bakstenen gebouw bevindt zich onder een zadeldak van leien, met gebruik van hardsteen voor de plint, waterlijsten en omlijstingen in de muuropeningen. De toren heeft een rondboogportaal in de westgevel, waarboven een klein rondboogvenster en een oculus met uurwerk. Het schip is voorzien van rondboogvensters.

De kerk heeft een bepleisterd interieur. De middenbeuk wordt van de zijbeuken gescheiden door middel van rondboogarcaden op zuilen. Het schip draagt een tongewelf. De zijbeuken hebben een vlakke zoldering en het koor heeft een halve koepel.

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

Oppervlakte

- oppervlakte in m²: 340
- vrije hoogte:
- aantal zitplaatsen: 250



Opbouw

- type gebouw: neoclassicistische kerk

De kerk kan ruimtelijk gemakkelijk ingedeeld worden. De breedte van het gebouw laat eventueel toe om een box in te brengen.

Voorzieningen

Sanitair	Wc + wc rolstoelgebruikers in de pastorie (niet openbaar)
Verwarming	Aardgas met convectoren (vernieuwd)
Verlichting	's Nachts verlicht door spots (manueel in te schakelen)
Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig
Audiosysteem	Microfoon en geluidsinstallatie aanwezig
Beeldscherm(en)	?
Rolstoeltoegankelijkheid	Goed toegankelijk
Diefstal- en brandbeveiliging	Brand- en inbraakdetectie niet aanwezig
Bliksembeveiliging	Aanwezig
Gsm-operatoren	?

Bouwfysische toestand

De bouwfysische toestand van de kerk is zeer goed. Structurele problemen betreffende stabiliteit en vocht zijn aangepakt in het kader van de algemene restauratie. De toestand van het roerend patrimonium is redelijk tot goed. De toestand van het interieur is zeer goed.

De kerk heeft de afgelopen jaren een grondige restauratie gehad. Er zijn in de toekomst geen nieuwe werken gepland.

2.4.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving



De kerk en omgeving maken geen deel uit van een beschermd dorpsgezicht.

De kerk bevindt zich in 'woongebied met landelijk karakter' (bestemming gewestplan).

De kerk is omgeven door een kerkhof met bakstenen muur. Het kerkhof is uitgebreid aan de achterzijde. Het kerkhof is toegankelijk via de hoofdtoegang van de kerksite (enkele trappen, maar toegankelijk gemaakt). Op het kerkhof bevinden zich enkele (kunst)historisch waardevolle graven die echter niet zijn opgenomen op een lijst van graven met lokaal historisch belang. Enkel bijzettingen of begravingen ten gevolge van een concessie zijn nog mogelijk. Er is een columbarium en strooiweide op het naastgelegen nieuwe kerkhof. Recent werd een nieuw columbarium geplaatst aan het oude kerkhof.

De kerk bevond zich tot het begin van de negentiende eeuw centraal in het dorp. Vanaf de twintigste eeuw heeft de bewoning zich meer geconcentreerd richting Tongeren en de Romeinse Kassei. De kerk wordt ten zuiden begrensd door de Koninksemstraat. Ten westen door sociale woningbouw, ten oosten door de Kerkstraat en ten noorden door het kerkhof en de parochiezaal.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid:

- Er is parkeerruimte in de straat
- Parkeerruimte gereserveerd voor ceremoniewagens
- De toegang tot de kerk is een pad langs het kerkhof naar de toegangsdeur. De kerk is goed toegankelijk
- Bereikbaar met het OV

De gezinsbond, Ferm, Landelijke Gilde en de heemkundige kring zijn actief in Koninksem.

Ze gebruiken hiervoor meestal het parochiaal centrum (Kerkstraat 12). Het centrum heeft één grote zaal met bijhorende keuken (15x10m, inclusief podium). Het gebouw wordt uitgebaat door de vzw PC Koninksem en is eigendom van het kerkbestuur. De Plusplek wordt gebruikt met een beperkt aantal deelnemers.

Er is een school aanwezig in het dorp.

De gelijkvloerse verdieping van de pastorie, eigendom van de kerkfabriek, werd in 2022-2023 omgebouwd tot Plusplek. Met subsidies van het Europees Landbouwfonds voor plattelandontwikkeling. Er zijn ruimtes voor hobby's (kaarten, breien, lezingen e.a.), vergaderruimtes, ook voor catechese, kerkraad en parochie. Voor (lokale) verenigingen. De financiële regeling moet nog op punt gesteld worden.

Er is momenteel geen vraag naar bijkomende gebruikruimte. Het buurthuis te Koninksem en de Plusplek samen voldoen aan de lokale vraag van verenigingen voor allerlei activiteiten. Op het vlak van kinderopvang, horeca en toerisme is op dit moment geen vraag naar ruimte.

2.4.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Pastoraal: De kerk is nog in gebruik voor maandelijke erediensten, voor begravenissen, huwelijken, doopsels, etc. De uitgebreide regeling is terug te vinden op de website van het dekenaat Tongeren

Niet-pastoraal: Er vinden momenteel geen activiteiten plaats naast de eredienst behalve soms kerstconcerten door het federatiekoor of door de Tevonaband.

2.5. Sint-Pieter in Lauw



2.5.1. Identificatie

Naam: Sint-Pieterskerk

Geografische ligging

- Lauwstraat (aan nr. 92), 3700 Lauw
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: bisdom Hasselt
- Dekenaat of Regio: dekenaat Tongeren
- Parochie: Sint-Pietersparochie

Eigenaar: Kerkbestuur

Bescherming(en)/vastgesteld

- Beschermd monument, inclusief kerkhofmuur (17.05.1999)
- Deel van aanduiding als beschermd stads- of dorpsgezicht: parochiekerk Sint-Pieter en pastorie: omgeving (17.05.1999)
- Vastgesteld bouwkundig erfgoed (01.02.2018)

2.5.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

Omstreeks het midden van de negentiende eeuw wilde pastoor Polus van Lauw een nieuwe kerk. De oude bleek plots ontoereikend te zijn. In het parochiaal archief lezen we het volgende : “... de noodzaak om een nieuwe kerk te bouwen leeft sterk. De huidige kerk is te klein en in een te slechte toestand en beantwoordt niet meer aan de noden van de parochie...”.

De provinciale Commissie voor Monumenten besprak op een vergadering op 31 december 1861 een brief van James Wheale (1832-1917). Deze Engelse archeoloog en kunsthistoricus stelde dat een vergroting van de kerk perfect mogelijk was zonder de bestaande kerk af te breken.

In 1864 inspecteerde provinciaal onderarchitect Herman Jaminé de kerk van Lauw. Zijn voornaamste conclusie was dat de kerk bouwvallig was en dat een vergroting of restauratie van de kerk niet mogelijk was. Omdat voor de kerk een totale oppervlakte van 600 vierkante meter vereist was, voor circa 900 rechtstaande gelovigen, werd gezocht naar een andere locatie omdat de ruimte op de Kerkberg te krap was. James Wheale kon de afbraak van de in zijn ogen zo waardevolle kerk niet verhinderen. Volgens hem dateerde de kerk, opgebouwd uit een mengeling van stijlen, zelfs uit 1029.

Vervolgens kon Herman Jaminé aan de slag gaan : het ontwerpen van een nieuwe kerk. Het grondplan uit 1865 beschrijft een voorstaand vierkant torenmassief met traptorentje, geflankeerd door een achthoekig baptisterium aan de noordzijde en een inkomzijde aan de zuidzijde. Het schip bestaat uit drie beuken en telt drie traveeën. Het grondplan werd op gotische wijze opgevat, vandaar de typische aanwezigheid van steunberen, kruisribgewelven en bundelpijlers. Vooral het picturale spel van de rode baksteen, afgewisseld met geelrode kalksteen uit de streek van de Moezel geeft aan de kerk een erg levendig aspect.

Het dak werd volgend de meest moderne procedés ontworpen met stalen spanten die tot op de dag van vandaag bewaard zijn.

Het bakstenen gebouw is afgewerkt met hardsteen. Mergelsteen is gebruikt voor de hoekblokken en de decoratieve elementen. De toren bestaat uit drie geledingen en heeft een ingesnoerde naaldspits. De steunberen zijn op elkaar gesteld en aan de zuidzijde bevindt zich nog een polygonale traptoren.

Het schip heeft een basilicale opstand. De middenbeuk bevindt zich onder een zadeldak, de zijbeuken onder lessenaarsdaken. De traveeën worden gemarkeerd door steunberen. Er zijn spitsboogvensters met maaswerk en gekoppelde spitsboogvormige bovenlichten. Het lager

koor en transeptarmen zijn voorzien van spitsboogvensters en baksteenfriezen onder de kroonlijsten.

De middenbeuk en zijbeuken zijn van elkaar gescheiden door middel van een spitsboogarcade op bundelpijlers. De overwelling is door middel van een kruisribgewelf op colonnetten.

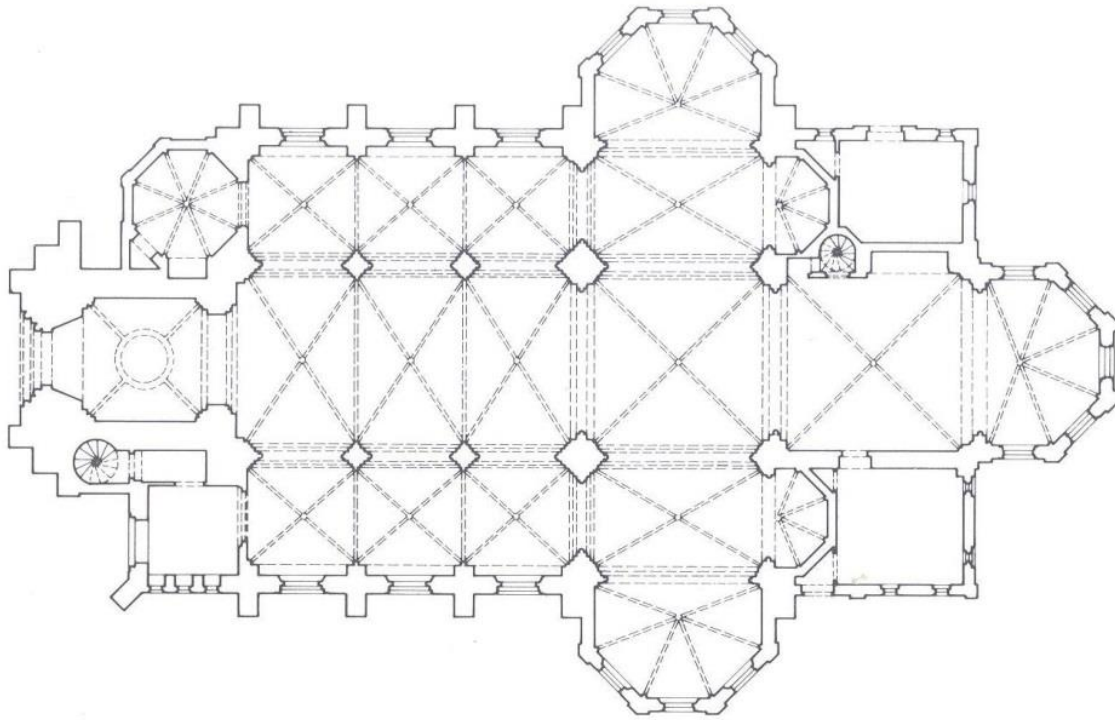
Bij de bouw van de nieuwe kerk werd de binneninrichting toevertrouwd aan de beeldhouwers Michel Hoeken en Gerard Jansen uit Sint-Truiden. Zij hadden reeds samengewerkt in de kerken van Gerdingen, Lummen en Membruggen en hadden alzo een stevige reputatie opgebouwd. Zo leverden de beide Truienaren de communiebank, het hoofdaltaar, de balustrade van het doksaal, de deur van het baptisterium, een biechtstoel, een preekstoel en de zijaltaren voor de ronde som van 15.190 BEF. Later werd hier nog een orgel aan toegevoegd, gebouwd door Théodore Ruef van Sint-Truiden. Ruef gebruikte verschillende onderdelen van het orgel dat in het midden van de negentiende eeuw door Peereboom en Leijser vervaardigd werd voor de oude kerk.

Het interieur werd uitbundig geschilderd, hetgeen nadien in neutrale kleuren werd overschilderd. De recente restauratie toont echter terug hoe het gotische interieur er moet hebben uitgezien.

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

Oppervlakte

- oppervlakte in m²: +-700
- vrije hoogte:
- aantal zitplaatsen: +250



Opbouw

- type gebouw: basilicale kerk met transept

De kerk kan ruimtelijk gemakkelijk ingedeeld worden. De breedte van het gebouw laat eventueel toe om een box in te brengen.

Voorzieningen

Sanitair	Niet aanwezig
Verwarming	Gas, luchtblazer (vernieuwd)
Verlichting	's Nachts verlicht door spots
Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig
Audiosysteem	Microfoon en geluidsinstallatie aanwezig
Beeldscherm(en)	Niet aanwezig
Rolstoeltoegankelijkheid	Zeer goed toegankelijk
Diefstal- en brandbeveiliging	Brand- en inbraakdetectie aanwezig
Bliksembeveiliging	Aanwezig
Gsm-operatoren	Niet aanwezig

Bouwfysische toestand

De bouwfysische toestand van de kerk is zeer goed. Structurele problemen betreffende stabiliteit en vocht zijn aangepakt in het kader van de algemene restauratie. De toestand van het roerend patrimonium is redelijk tot goed. De toestand van het interieur is zeer goed.

De kerk is recent volledig gerestaureerd.

2.5.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

De kerk en pastorie maken deel uit van een beschermd dorpsgezicht.

De kerk bevindt zich in 'woongebied met landelijk karakter' (bestemming gewestplan).

Het kerkhof bevindt zich schuin tegenover de kerk op de site van de voormalige kerk. Begravingen zijn nog mogelijk op het kerkhof, alsook bijzettingen of begravingen ten gevolge van een concessie.

De kerk bevindt zich centraal in het dorp. De kerk wordt ten zuiden en ten westen begrensd door een straat, ten oosten door de school en ten noorden door een particuliere woning.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid:

- Aan de kerk is beperkte parkeerruimte
- Er is parkeerruimte in de straat
- Parkeerruimte gereserveerd voor ceremoniewagens
- De kerk is zeer goed toegankelijk
- Bereikbaar met het OV

Ferm en Samana zijn actief in Lauw.

Ze gebruiken hiervoor het buurthuis. Het buurthuis heeft één grote zaal met bijhorende keuken.

Er is een school aanwezig in het dorp.

Er is momenteel geen vraag naar bijkomende gebruiksruimte. Het buurthuis te Lauw voldoet aan de lokale vraag van verenigingen.

Ook op het vlak van kinderopvang, horeca, toerisme is op dit moment geen vraag naar ruimte.

2.5.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Pastoraal: De kerk is nog in gebruik voor wekelijkse erediensten, voor begravenissen, huwelijken, doopsels, etc. De uitgebreide regeling is terug te vinden op de website van de federatie Tongeren-West.

Niet-pastoraal: geen activiteiten

2.6. Heilige Kruisvinding in Mal

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken? Vraag het dan op bij de gemeente.

2.6.1. Identificatie

Naam: Heilige Kruisvindingskerk

Geografische ligging

- Kruisvindingsstraat 80, 3700 Mal
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: bisdom Hasselt
- Dekenaat of Regio: dekenaat Tongeren
- Parochie: Heilige Kruisvinding

Eigenaar: Stad

Bescherming(en)/vastgesteld

- Vastgesteld bouwkundig erfgoed (01.02.2018)

2.6.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

Mal is een deelgemeente van Tongeren en is ten oosten van de stadskern gelegen, voorbij het natuurgebied 'Park van de oostelijke Jeker' langs deze Jeker en de spoorweg Tongeren – Luik. Een eerste vermelding als Malla (naar *vergaderplaats, dingplaats*) dateert van 1111. Oudere sporen dateren uit de Romeinse periode. De gemeente wordt onder meer doorkruist door de heerbaan Bavai-Tongeren-Keulen.

De Kruisvindingsparochie bestond reeds in de 9^{de} en 10^{de} eeuw als hulpkerk van de moederkerk in Tongeren, maar werd nog voor de 13^{de} eeuw onafhankelijk. Vanaf de 13^{de} of 14^{de} eeuw behoorde de naburige gemeente Sluizen eveneens tot deze parochie. Deze samenvoeging werd opgedragen door paus Celestinus III (1191-1198), maar werd pas later uitgevoerd en voor het eerst in een akte van 1315 besproken door de proost van het O.L.Vrouwekapittel van Tongeren, Albertus Codolus.

De eerste kerk was in romaanse stijl opgebouwd en werd opgetekend op de kabinetskaart van Ferraris (1771-1777). De kerk werd echter in de 19^{de} eeuw afgebroken ten voordele van het nieuwe kerkgebouw. Sommige objecten bleven wel bewaard (cf. infra). De huidige neogotische kerk werd in 1845-1846 opgetrokken naar ontwerp van de in Brussel residerende architect Joseph Dumont. Het betreft een driebeukige kerk met ingesloten westertoren en driezijdig afgesloten koor. De kerk is gewijd aan het Heilig Kruis en werd een *ecclesia media* genoemd omdat ze jaarlijks telkens de helft van het *cathedralicum* en het *obsonium* bijdroeg.

Architect Joseph Dumont (1811-1859) was van Duitse afkomst en was kort voor de bouw van de kerk in Mal als architect in dienst getreden bij de Koninklijke Commissie voor Monumenten die hem een aantal nieuwe kerken liet bouwen. Kenmerkend voor al deze gebouwen is de symmetrische gevel, het eenvoudig grondplan en de sobere versiering.

Het meubilair, zijnde het hoofd- en beide zijaltaren, werd ontworpen door de Brusselse beeldhouwer François Malfait. Hij was eveneens verzamelaar en actief als restaurateur en herstelde in die hoedanigheid het Antwerpse retabel van de O-L-Vrouwebasiliek in Tongeren.

De constructie van de kerk verliep niet vlekkeloos. De oplevering van de kerk was immers voorzien voor oktober 1845 terwijl aannemer François Hennin uit Waremmes pas een jaar later tot de uiteindelijke oplevering kon overgaan. De gemeente had daarbij nog geschillen van financiële aard met voornoemde aannemer. Verder was er ook een klacht neergelegd bij de provincie omdat de pastoor zonder toestemming van de gemeenteraad oude meubelen

had verkocht om de nieuwe aankleding te kunnen bekostigen. Er wordt echter niet vermeld om welke objecten het precies gaat.

De hardstenen doopvont dateert van omstreeks 1850. Elf jaar later kreeg de kerk van het provinciebestuur een subsidie voor het betalen van een schilderij met de voorstelling van de Aanbidding der herders. Dit werk van de Luikse schilder Julin werd specifiek in opdracht van het bestuur van de kerkfabriek vervaardigd.

In 1864, nog geen twintig jaar na de bouw van de kerk, bleken herstellingswerken reeds noodzakelijk. Deze betreffen herstellingen aan de toren, de buitenmuren en de dakbedekking van de kerk en de toren, de herstelling en het herschilderen van de binnenmuren. De werken werden uitgevoerd onder leiding van provinciaal architect Herman Jaminé.

De architect behoort tot een familie van drie generaties provinciale architecten. Als middelste in de rij voerde Herman Jaminé verschillende restauraties van kerken uit naast nieuwbouwprojecten. Daarnaast stond hij gekend als architect-archeoloog en was hij corresponderend lid van de Koninklijke Commissie voor Monumenten.

Naast deze herstellingswerken ontwierp hij in deze periode eveneens een eikenhouten communiebank in gelijkaardige stijl als de eikenhouten altaren van F. Malfait.

Het kerkgebouw bleef niet gespaard van verval en gedurende de rest van de 19^{de} en 20^{ste} eeuw bleven herstellings- en restauratiewerken zich herhaaldelijk opdringen.

Op het einde van de jaren '70 van de 19^{de} eeuw bleek de klok aan vernieuwing toe te zijn. Dankzij een anonieme gift en een gemeente- en staatssubsidie kon de kerkfabriek een nieuwe klok aanschaffen bij klokkengieter Van Aerschodt in Leuven

Herman Jaminé maakte in 1883 ook het ontwerp voor een nieuw smeedijzeren torenkruis van 2,90 m nadat het oorspronkelijke van de toren werd gewaaid door een stormwind.

Zes jaar nadien was Léon Jaminé (1850-1921) zijn broer reeds opgevolgd als provinciaal architect. Hij is de jongste telg van de architectenfamilie en had naast zijn voorkeur voor neogotiek een belangrijke rol in het teken- en nijverheids onderwijs. Als provinciaal architect volgde hij de aankoop van een orgel voor de kerk op in 1889. Het orgel werd besteld bij de producent Pereboom-Leyser uit Maastricht. Enkele jaren later werd in 1893 onder zijn begeleiding een hardstenen stoep rond de kerk heraangelegd, in 1896 werd het interieur van de kerk witgeschilderd en in 1897 werden voorbereidingen getroffen om een brandkast voor de waardevolle liturgische objecten aan te kopen.

Schade aan de oude dakgoten in 1903 noopte tot vernieuwing van de twee exemplaren langs het schip.

Met uitzondering van het glasraam in het koor, werden alle glasramen vernieuwd in 1908. Het project werd begeleid door Léon Jaminé en goedgekeurd door de provinciale Commissie voor Monumenten. Het ontwerp voor deze glasramen werd getekend door Jeurissen uit Hasselt.

In 1926 werden dringende herstellingswerken uitgevoerd aan het dak van de kerk en in het daaropvolgende jaar wordt elektrische verlichting voorzien.

Vervolgens werd in 1931 de aanvraag ingediend voor een nieuw tabernakel in het hoogaltaar. De machtiging daartoe werd verleend en het ontwerp van A. Bressers werd uitgevoerd. In de jaren '30 van de 20^{ste} eeuw werden nog dringende herstellingswerken uitgevoerd aan de toren en de kerk. Verschillende steunberen van de toren moesten vastgemaakt, het uitgevallen voegwerk moest vernieuwd en de leien dakbedekking hersteld. De kroonlijsten van de kerk moesten opnieuw geverfd, het ijzerwerk van de glasramen hadden nood aan onderhoud, uitgevallen voegen moesten vernieuwd en verschillende pinakels moesten hersteld. Wat het interieur betreft moest het beschadigd bepleisterd plafond van de sacristie vernieuwd worden.

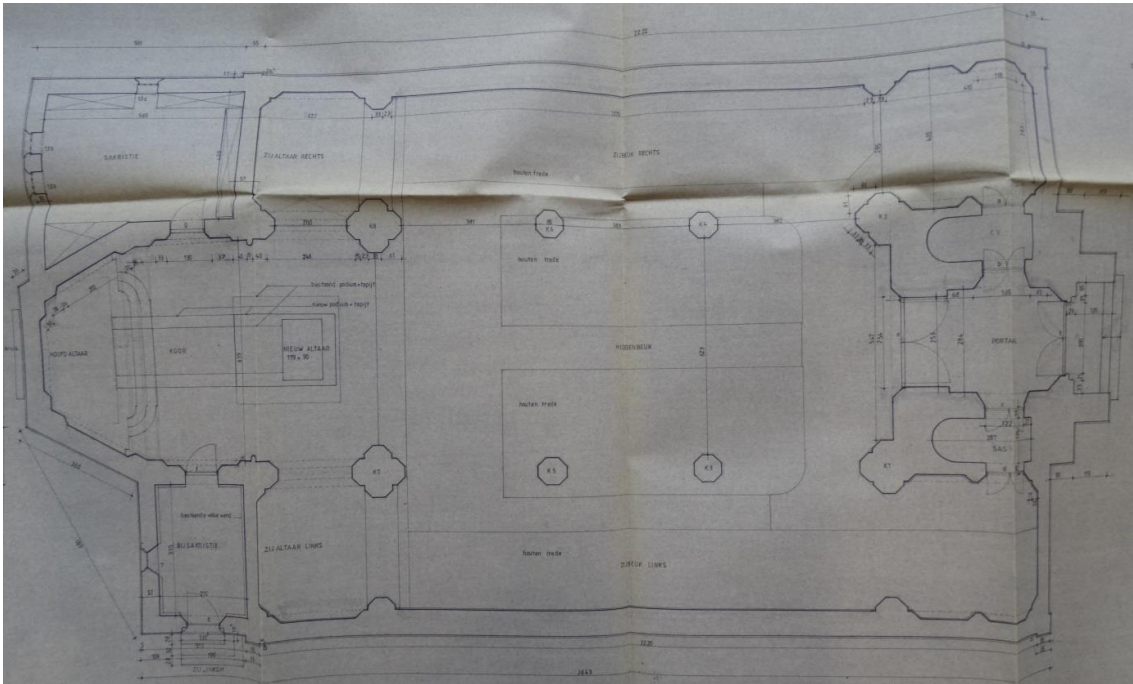
Na afloop van de Tweede Wereldoorlog wordt de oorlogsschade hersteld en wordt er een elektrische ventilator aangesloten op het orgel van de Zwitsere producent Meidinger. De ventilator zorgt voor een elektrische aandrijving van de blaasbalg van het orgel.

Ten slotte werd in 1956 nog een meer grootschalig project aangevat naar ontwerp van de architect P. Ulrix uit Tongeren. Daarbij werd de dakbedekking van de kerk, toren en sacristie vernieuwd, net als de kroonlijsten en de afgebrokkelde afdekstenen van de puntgevels.

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

Oppervlakte

- oppervlakte in m²: +-400
- vrije hoogte:
- aantal zitplaatsen: +230



Opbouw

- type gebouw: pseudobasiliek, transeptloos

De kerk kan ruimtelijk gemakkelijk opgedeeld worden. Het plaatsen van een box is eveneens mogelijk. De sacristieën verlenen zich eventueel ook tot gebruik.

Voorzieningen

Sanitair	Niet aanwezig
Verwarming	Mazout, luchtblazer (vernieuwd)
Verlichting	's Nachts verlicht door spots
Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig
Audiosysteem	Microfoon en geluidsinstallatie aanwezig
Beeldscherm(en)	Niet aanwezig
Rolstoeltoegankelijkheid	Moeilijk toegankelijk
Diefstal- en brandbeveiliging	Brand- en inbraakdetectie aanwezig
Bliksembeveiliging	Aanwezig
Gsm-operatoren	Niet aanwezig

Bouwfysische toestand

De bouwfysische toestand van de kerk is matig. Er zijn problemen met vocht. Recent (2019 – 2020) werden 2 kleinere projecten ter verbetering en instandhouding uitgevoerd:

- Het vervangen van de verouderde energieverlindende verlichting door een LED verlichting
- Het in orde brengen van de omkadering van de houten dakgoten, waarvan de verf helemaal afgebladerd was.

Beide projecten werd gefinancierd met eigen middelen. (Er werd hiervoor een stuk grond gelegen in de industriezone Tongeren Oost verkocht.)

In de toekomst zouden de muren opnieuw gevoegd en geverfd worden. Een algemene restauratie is wenselijk.

Er is tevens geen contract met Monumentenwacht.

2.6.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving



De kerk maakt geen deel uit van een beschermd dorpsgezicht.

De kerk bevindt zich in 'woongebied met landelijk karakter' (bestemming gewestplan).

Het kerkhof bevindt zich rond de kerk op de site van de voormalige kerk. Bijzettingen zijn nog beperkt mogelijk.

De kerk bevindt zich aan de rand van het dorp op de grens met Nerem. De kerk bevindt zich tussen de twee dorpskernen Mal en Nerem (Neremplein). De kerk wordt ten noorden en westen begrensd door straten, ten oosten door een wegje en particuliere eigendom en ten zuiden door particuliere eigendom.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid:

- Aan de kerk is geen parkeerruimte
- Parkeerruimte gereserveerd voor ceremoniewagens
- De kerk is moeilijk toegankelijk aan de voorzijde. Langs de kerkhofzijde is de kerk wel goed toegankelijk
- Bereikbaar met het OV

De KVLV, Ziekenzorg en de Heemkundige Kring zijn actief in Mal. Zij kunnen beschikken over de parochiezaal. Deze is echter aan vernieuwing toe.

Er zijn horeca en een school aanwezig in het dorp.

Vanuit de school is er vraag naar bijkomende gebruikruimte.

2.6.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Pastoraal: De kerk is nog in gebruik voor één viering per maand op de derde zaterdag en tijdens de periode van het zomercuur ook nog één viering per maand op de eerste woensdag, verder is er af en toe een uitvaart, sporadisch een huwelijken, meermaals per jaar doopsels en tot slot nog een aantal occasionele vieringen. De uitgebreide regeling is terug te vinden op de website van het dekenaat Tongeren.

Niet-pastoraal: geen activiteiten.

2.7. Sint-Ludgerus in Neerrepen

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

2.7.1. Identificatie

Naam: Sint-Ludgeruskerk

Geografische ligging

- Neerrepenstraat 11, 3700 Neerrepen
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: bisdom Hasselt
- Dekenaat of Regio: dekenaat Tongeren
- Parochie: Sint-Ludgerusparochie

Eigenaar: Kerkbestuur

Bescherming(en)/vastgesteld

- Beschermd monument (19.01.1935)
- Vastgesteld bouwkundig erfgoed (01.02.2018)

2.7.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

De geschiedenis van de kerk is heel nauw verbonden met het naastgelegen kasteel. Neerrepen bezat namelijk zijn eigen ridderburcht. Dit allodium of eigengoed, grond waarop geen enkele verplichting rustte, was in 1067 in het bezit van “Lambertus de Repes”. Onder bisschop Hendrik van Leyen werd het Luikse grond “ex dono nobilis viri Cononis”. De edelman Cono, ook eigenaar van de allodia Diepenbeek en Zussen, schonk alzo zijn eigengoed te Neerrepen in 1154 aan de 31^{ste} bisschop van Luik. Dit heerlijk domein, dat in de 18^{de} eeuw bijna de helft van het grondgebied van de gemeente besloeg, werd haast altijd in pand gegeven. Zo was het in de 14^{de} eeuw in handen van de familie Reepen, daarna Smael de Broesberg (1473), van den Bosch-Reepen (1487), d’Orjo (1668) en de Rosen in 1692.

Het leengoed omvatte een kasteel met hoeve, een “paenhuijs” of brouwerij, vijvers, landerijen, bossen en cijnsrechten. De overige goederen werden beheerd door de bisschoppelijke tafel, die ze in cijns uitgaf. Bijna zeker bezat Cono heerlijke rechten in zijn allodium, maar vermoedelijk hebben de prins-bisschoppen deze rechten niet meer toegekend aan de nieuwe leenmannen en maakten zij al zeer vroeg van de inwoners van Neerrepen buitenburgers van de stadsvrijheid Tongeren.

Het kasteel werd in de 18^{de} eeuw classicistisch verbouwd en in de vorige eeuw gerestaureerd. In de muur staat nog het wapen van de families Reepen en Cortenbach. De hoektoren in Maaslandse stijl dateert nog uit 1592 en de kasteelhoeve uit 1756.

Tot de zestiende eeuw had de parochie van Neerrepen Sint-Michaël als patroonheilige. Nadien werd Sint-Ludgerus als patroonheilige gekozen.

Het patronaatsrechts, of het zogenaamde begevingsrecht, was net zoals het grootste deel van de tienden in handen van het Onze-Lieve-Vrouwekapittel van Tongeren.

Tot aan de Franse Revolutie was Neerrepen een kwartskapel van het kapittel van Tongeren en bezat het geen eigen doopvont. Kinderen moesten bijgevolg gedoopt worden te Tongeren. Na het Concordaat van 1802 werd Neerrepen een zelfstandige parochie.

Bouw

De parochiekerk van Neerrepen was oorspronkelijk een driebeukige Romaanse kerk, opgebouwd uit silex in de periode van de 11de - 12de eeuw. Deze kerk was toegewijd aan de Heilige Michaël. Later werden de Romaanse zijbeuken vervangen door hogere Gotische zijbeuken waardoor de kerk een pseudo-basilicale opstand kreeg. Door deze verbouwing verdwenen de Romaanse bovenlichten. De drie beuken werden onder één zadeldak geplaatst en in de zijbeuken werden grote rondboogvensters gemaakt. In de 15de eeuw

werd de zuidelijke dwarsbeuk, in Gotische stijl, gebouwd en op het einde van de 15de eeuw werd de kerk verfraaid met een toren in mergelsteen. In de 16de eeuw werd de Heilige Ludgerus de patroonheilige van de kerk.

Op het einde van de 17de eeuw werd het Romaanse koor vervangen door een rechthoekig koor met een vlakke sluiting. In de eerste helft van de 19de eeuw werd een Neoclassicistisch portaal in de voorgevel geplaatst.

In 1909 werd de kerk gerestaureerd door architect Mathieu Christiaens (1865-1934) uit Tongeren. Hij herstelde de basilicale opstand door de midden- en zijbeuken in Neoromaanse stijl terug op te bouwen. Er werd een dwarsbeuk toegevoegd en het koor werd vervangen door een Neoromaans koor met een halfronde sluiting. De Gotische toren bleef behouden en het portaal werd vervangen.

Het interieur werd in Neoromaanse stijl geschilderd en aangekleed door Petrus Peeters, een schilder en beeldhouwer uit Antwerpen. Op de wanden van de zijbeuken werd een imitatieschildering van natuursteenmetselwerk aangebracht. In de middenbeuk werden de muren tussen de rondbogen gedecoreerd met cirkelvormige medaillons en kruismotieven en rondom de bogen werd een sjabloonmotief met rankwerk aangebracht. In de koepel van het koor schilderde Peeters een tronende Christus en in het koor een voorstelling van de Heilige Ludgerus en de Heilige Lambertus. In de middenbeuk werden de Heilige Norbertus van Prémontré en de heilige Rochus van Montpellier afgebeeld. Op de wanden van de zijbeuken werden de kruiswegtaferelen geschilderd door kunstschilder Nolens uit Hasselt. Na restauratiewerken aan de kerk werden de wanden overschilderd en bleven alleen de muurschilderingen in het koor en de kruisweg behouden.

De plattegrond van de kerk beschrijft een driebeukig schip met een ingebouwde westtoren, een dwarsbeuk, een koor met een halfronde sluiting en twee aangebouwde sacristieën. De mergelstenen toren bleef behouden en is afgedekt met een ingesnoerde naaldspits met leien. De rest van het kerkgebouw bestaat uit silex. Onder de daklijst is er een mergelstenen fries in dambordmotief op consoles, waarvan er twee zijn uitgewerkt in de vorm van een menselijk gelaat. De rondboogvensters zijn afgewerkt met baksteen en mergelsteen.

Binnen de kerk is de middenbeuk van de zijbeuken gescheiden door een rondboogarcade op pijlers met een dekplaat. Het gebouw heeft een houten zoldering, een mergelstenen kruisribgewelf boven de begane grond van de toren en een halve koepel boven de apsis.

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

Oppervlakte

- oppervlakte in m²: 370
- vrije hoogte:
- aantal zitplaatsen: 100

Opbouw

- type gebouw: pseudo-basilicale kerk met transept

De kerk kan ruimtelijk gemakkelijk ingedeeld worden. breedte van het gebouw laat eventueel toe om een box in te brengen (letten op hoogte). Er zijn ook afgezonderde ruimten in de kerk. Omwille van het feit dat de kerk beschermd is als monument zijn grote ingrepen echter niet mogelijk.

Voorzieningen

Sanitair	Niet aanwezig
Verwarming	Mazout, luchtblazer (vernieuwd)
Verlichting	's Nachts verlicht door spots
Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig
Audiosysteem	Microfoon en geluidsinstallatie aanwezig
Beeldscherm(en)	Niet aanwezig
Rolstoeltoegankelijkheid	Vrij goed toegankelijk
Diefstal- en brandbeveiliging	Brand- en inbraakdetectie niet aanwezig
Bliksembeveiliging	Aanwezig
Gsm-operatoren	Niet aanwezig

Bouwfysische toestand

De kerk is lid van Monumentenwacht. Er zijn geen recente rapporten betreffende de bouwfysische toestand.

De algemene toestand van de kerk is nog redelijk, hoewel een restauratiedossier op korte/middellange termijn aan te raden is.

In de periode 2024-2025 zou de kerkmuur achteraan de kerk en die doorloopt in de weide naast de kerk gerestaureerd worden.

Er is beslist om hiervoor in te stappen in het project van de provincie Limburg "Jong redt oud". Een initiatief waarbij jongeren (Sibbo Tongeren, afdeling ruwbouwmedewerker) worden geëngageerd tot instandhouding van erfgoed. Het dossier wordt ingediend bij de provincie. Vermoedelijke aanvang juni 2024 na goedkeuring.

Op de planning van 2025 staan tevens volgende restauratiewerken:

- Vochtbestrijding kerkmuren

- Schilderen van vensters en ijzeren hekwerk
- Herstel sierwerk in mergelsteen
- Herstel klok in toren

Deze werken zouden met eigen middelen kunnen worden uitgevoerd (verkoop bouwgrond).

2.7.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

De kerk maakt geen deel uit van een beschermd dorpsgezicht.

De kerk bevindt zich in 'agrarisch en parkgebied' (bestemming gewestplan).

De kerk is omgeven door een kerkhof met bakstenen muur. Het kerkhof is toegankelijk via de hoofdtoegang van de kerksite. Op het kerkhof bevinden zich enkele (kunst)historisch waardevolle graven die echter niet zijn opgenomen op een lijst van graven met lokaal historisch belang. Begravingen worden in principe niet meer gedaan op het kerkhof, met uitzondering van bijzettingen of begravingen ten gevolge van een concessie. Er is een columbarium aanwezig.

De kerk bevond zich vroeger tussen het dorpscentrum aan en rond de singel en het kasteeldomein. Vanaf de negentiende eeuw breidde het dorp meer uit richting de Hasseltsesteenweg en Riksingenswaard door de kerk meer decentraal kwam te liggen. De kerk wordt ten zuiden en westen begrensd door de Neerrepenstraat, ten zuiden en oosten door de kasteeldreef, ten noorden door de oude site van de pastorij en de kasteelboomgaard.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid:

- Voor de kerk is er beperkte parkeerruimte
- Geen parkeerruimte gereserveerd voor ceremoniewagens
- de toegang tot de kerk is een pad naar de toegangsdeur. Men moet enkele meters wandelen doorheen het kerkhof. Er bevindt zich aan de zijkant een deur die toegang geeft tot de sacristie.

- Niet bereikbaar met het OV

KVLV Neerrepen en Landelijke Gilden houden activiteiten in het dorp. Zij gebruiken daarvoor de gemeenschapszaal die echter aan renovatie toe is. Het buurthuis bevat één zaal met een capaciteit van circa 90 personen. De infrastructuur is verouderd.

Er zijn geen jeugd- of sportverenigingen meer actief in het dorp. Ook is er geen horeca meer aanwezig, behalve plattelandstoerisme.

Er is geen school aanwezig.

Er is momenteel vraag naar bijkomende gebruikruimte. Het gemeenschapshuis voldoet niet meer aan de lokale vraag van verenigingen.

Ook op het vlak van horeca en toerisme is er vraag naar ruimte.

2.7.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Pastoraal: De kerk is nog in gebruik voor tweewekelijkse erediensten (zaterdag 18u), voor begrafenissen, huwelijken, doopsels, etc. De uitgebreide regeling is terug te vinden op de website van het dekenaat Tongeren.

Niet-pastoraal: buiten vergaderingen van de kerkfabriek vinden er geen activiteiten plaats.

2.8. Sint-Servatius in Nerem

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

2.8.1. Identificatie

Naam: Sint-Servatiuskerk

Geografische ligging

- Neremstraat 47, 3700 Nerem
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: bisdom Hasselt
- Dekenaat of Regio: dekenaat Tongeren
- Parochie: Sint-Servatiusparochie

Eigenaar: Stad

Bescherming(en)/vastgesteld

- Vastgesteld bouwkundig erfgoed (01.02.2018)

2.8.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

Van voor 1335 was er in Nerem een kapel, toegewijd aan Sint-Nicolaas. Begever van het rectoraat was de abt van Flône bij Luik. De Sint-Nicolaaskapel werd bediend door een kapelaan van de moederkerk Vrerem en was gelegen op de Kapellenberg. Ze was opgetrokken uit silex en mergelsteen. Uit een verslag van de aartsdiaken van Haspengouw staat dat ze in het begin van de 18de eeuw in een zeer slechte staat verkeerde: het gebouw had geen plafond, de deur was versleten en voor de eredienst was er enkel een koperen kelk en geen behoorlijke kazuifel.

Tot in 1839 maakte Nerem deel uit van de parochie Vrerem. In dat jaar werd Nerem - het had toen 300 inwoners - een zelfstandige parochie. De afscheiding van Vrerem bracht heel wat strubbelingen mee vnl. omwille van het tiendeheffingsrecht dat blijkbaar aanvankelijk naar 'Nederheem' ging, later 'in rechten en in werkelijkheid' naar Vrerem.

Men brak in 1839 de oude kapel af en met steun van de gemeente vormde pastoor Otger Heckeles uit Sluizen de oude Tiendenschuur (1788) van het kapittel van het H. Kruis te Luik om tot kerk, toegewijd aan Sint-Servaas. Sint-Servaas? Het kapittel van Maastricht had vroeger grondheerlijke rechten in Nerem. Een oud huis tegenover de 'kerk' werd ingericht als voorlopige pastorie. De hof van Dewallef ernaast werd kerkhof.

In deze periode werden tal van waardevolle beelden en voorwerpen voor die kerk aangekocht: een kruisweg, zilveren kelk, missiekruis en velum, verzilverde processielampen, de beelden van de H. Barbara, Laurentius, Rochus, Job, Lucia en een klein beeld van St Jozef. In 1872 werden processieklederen voor het Mariabeeld, een beeld van het H Hart en een groot beeld van St Jozef aangekocht.

Maar al snel maakte men plannen om, samen met de gemeente, een nieuwe kerk te bouwen.

Bouw

De Sint-Servatiuskerk is een neoromaanse kerk. Ze werd gebouwd naar een ontwerp (1874) van de Luikse architect Auguste Castermans ter vervanging van de afgebroken St.-Nicolaaskapel. De architect inspireerde zich voor zijn plan door de kathedraal van Mainz.

Het was architect Jaminé van Tongeren die de plannen uitvoerde met aannemer Christiaens uit Tongeren. De eerste steen werd gelegd op 23 april 1876. In 1878 was het kerkgebouw voltooid.

Het gekozen bouwterrein bleek niet ideaal: de funderingen moesten aangebracht worden op palen en boomstammen. Reeds tijdens het optrekken van de muren moesten deze stevig

verankerd worden om niet in te storten. Daarom ook dat het geplande stenen gewelf er nooit kwam.

De kerk, gebouwd in baksteenmetselwerk in combinatie met hardsteen voor de decoratieve elementen, heeft een basilicale opstand.

De plattegrond van de neoromaanse kerk is een driebeukig schip van vijf traveeën, met een ingebouwde westtoren: de westgevel wordt geflankeerd door twee ronde torens. Het koor heeft een halfronde sluiting met ernaast twee sacristieën.

De westzijde heeft een hoge middenbeuk, met een neoromaans portaal en daarboven rondboogfriezen en twee oculi. Aan weerszijden van de toren zijn er ronde traptorens onder een ingesnoerde kegelvormige naaldspits met leien, voorzien van smalle rondboogvensters. De toren onder de ingesnoerde naaldspits heeft puntgevels op elke zijde, een rondboogfries onder de kroonlijst en rondboogvormige galmgaten.

De middenbeuk is bedekt met een leien zadeldak en de zijbeuken hebben lessenaarsdaken. De traveeën zijn gemarkeerd door bakstenen pilasters. Er is een rondboogfries onder de kroonlijst.

Oorspronkelijk was de volledige kerk kleurrijk beschilderd. Nu is het kerkinterieur bepleisterd.

De midden- en zijbeuken zijn gescheiden door een rondboogarcade op zuilen met gesculpteerde teerlingkapitelen.

Er is een overwelfing met koepels tussen rondboogvormige gordelbogen, gedragen door de pijlers. Boven de apsis bevindt zich een halve koepel.

Op 21 oktober 1878 wijdde mgr. Doutreloux, hulpbisschop van Luik de kerk en het hoofdaltaar in. Bij die gelegenheid ontstond 'de grote kermis' in Nerem', nog steeds gevierd op de voorlaatste zondag van oktober, gevolgd door een anno 2023 nog altijd druk bijgewoonde mis voor de overledenen.

Tussen 1877-1893 werden de biechtstoelen, een orgel en de zijaltaren geplaatst. Ook de kruisweg, de glasramen, preekstoel en twee biechtstoelen werden in deze jaren aangekocht. In 1900 werden de muurschilderingen (koor en achterkant kerk) aangebracht en 1901 werden de twee grote engelen aan het hoofdaltaar aangekocht. In 1913 volgde de communiebank, een ontwerp van Emile Pirot uit Luik.

In 1915 werd de spoorbrug die sindsdien het zicht op de kerk en het dorp bepaalt aangelegd. De oorlog veroorzaakte weinig schade aan de kerk.

In 1920 werd een torenuurwerk geplaatst. In 1925 werd de elektriciteit in de kerk aangelegd en in 1929 plaatste men de eerste verwarming: een kachel middenin de kerk.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden de glasramen vernietigd: in 1946 werden de huidige ramen, met vermelding van de sponsors en vaak een verwijzing naar hun naam ter vervanging geplaatst.

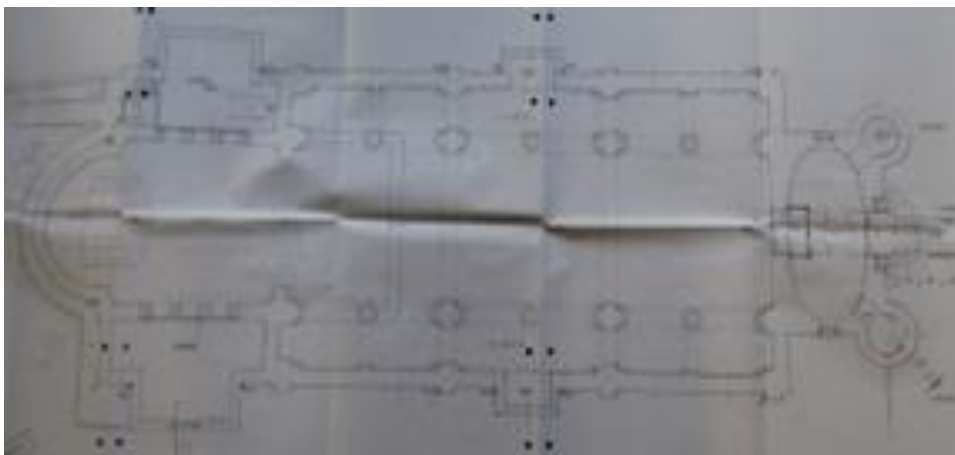
De kerktoren en de daken werden meermaals hersteld: in 1929 - 1931 volgens plannen van de Tongerse architect P. Ulixir, in 1942-1950 om de oorlogsschade te herstellen, tussen 1958-1961 door architect A. Nivelles uit Riemst en tussen 1966-1971 volgens plannen van de architecten J. Herelixka uit Roclenges-sur-Geer en door E. Dubois uit Bilzen, 1977-1979 door architect Y. Janssen en tussen 2013-2015 door architect B. de Schaetzen.

Tussen 1972 en 1982 werden systematisch werken uitgevoerd ter verbetering van de elektriciteit, de verwarming, de geluidsinstallatie.

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

Oppervlakte

- oppervlakte in m²: 540
- vrije hoogte:
- aantal zitplaatsen: 250



Opbouw

- type gebouw: pseudo-basilicale kerk, transeptloos

De kerk kan ruimtelijk gemakkelijk ingedeeld worden. Gebruik van koor in combinatie met sacristieën is mogelijk: er is aparte toegang die dan moet aangepast worden. Het apart gebruiken van de ruimte onder de toren voor bepaalde evenementen kan ook.

Voorzieningen

Sanitair	Aanwezig (één toilet aan inkom)
Verwarming	Mazout, luchtblazer (voorlopig)
Verlichting	's Nachts verlicht door spots

Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig
Audiosysteem	Microfoon en geluidsinstallatie aanwezig
Beeldscherm(en)	Niet aanwezig
Rolstoeltoegankelijkheid	Goed toegankelijk
Diefstal- en brandbeveiliging	?
Bliksembeveiliging	Aanwezig
Gsm-operatoren	Aanwezig

Bouwfysische toestand

De buitenzijde van de kerk bevindt zich in het algemeen in goede staat sedert de laatste restauratie (2013-2015). Ook de daken, kapconstructie en zolder zijn algemeen in goede staat. Dakwaterafvoer is in matige toestand.

De omgevingswerken nav de werken van de rioleringswerken en heraanleg straat en voetpaden veroorzaakten wel schade aan de kerk (kant: Neremstraat) die met de jaren nu duidelijker wordt. Barstjes nu bij de grote poets opgemerkt worden groter en veroorzaken vochtinsijpeling zodat het pleisterwerk aan de binnenkant van de kerk hier en daar afbrokkelt.

Voorlopig nog geen geplande ingrepen. In de toekomst is er echter dringend nood aan een nieuw verwarmingssysteem.

2.8.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

De kerk maakt geen deel uit van een beschermd dorpsgezicht.

De kerk bevindt zich in 'woongebied met landelijk karakter' (bestemming gewestplan).

De kerk werd in de tweede helft van de 19de eeuw gebouwd middenin het toenmalige kleinere straatdorp. Door de uitbreiding van het dorp richting en rond het Neremsplein ligt het gebouw nu eerder excentrisch richting Vrerem. Met de opwaardering van het Neremsplein in het begin van de 20e (treinstation en fabriek) en de 21ste eeuw (fietspad en horeca) is het zwaartepunt van het dorp verschoven naar het Neremsplein, de grens met Mal. De Buthbeek, met een bebouwde straat langs beide zijden is de ader van het dorp die kerk, kapel en begraafplaats verbindt met het Neremsplein.

De kerk ligt tussen twee straten: de Neremstraat is een drukke doorgangsweg met voetpaden, zonder fietsvoorzieningen. De Servatiusweg is een eerder rustige eenrichtingsstraat met afgebakende parkeerplaatsen. De kerk ligt ook pal naast de Buthbeek die deels overdekt is ter hoogte van het kerkplein. Over beide straten en de Buthbeek loopt de Montzenspoorlijn over een brug ter hoogte van de basis van de toren. Dit bepaalt het typische dorpszicht van Nerem maar zorgt ook voor geluidsoverlast in de kerk als er een trein voorbij rijdt.

Aan de Neremstraat rechtover de kerk liggen het kerkhof en de Sint-Antoniuskapel. Er is geen oversteekplaats, wel staan er verkeersremmende paaltjes.

Sedert de werken in de dorpskern (zie hoger) werd de omgeving heraangelegd en de toegang naar de kerk rolstoelvriendelijk gemaakt. Het pleintje voor de kerk is afgesloten voor verkeer met weg te nemen paaltjes. Bij speciale gelegenheden (begrafenis, huwelijk...) kunnen ceremoniewagens er halt houden. Er staan bomen en zitbanken en er wordt verwezen naar de Mottartwandeling die men hier kan aanvatten.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid:

- Naast de kerk is er parkeerruimte
- Parkeerruimte gereserveerd voor ceremoniewagens
- Goed toegankelijk langs de hoofdingang
- Bereikbaar met het OV

Sommige verenigingen werken samen met verenigingen uit naburige parochies (Landelijke Gilde). Andere Neremse verenigingen gebruiken (parochie)lokalen uit naburige parochies. Zo gebruikt Femma o.a. het (soms te grote) PC FERIA Vreeren, zijn de gepensioneerden naar het PC van Sluizen uitgeweken, gebruikt Femma ook de (in feite ongeschikte) infrastructuur van een café op het Neremsplein zolang dit nog open is. Voor kleinere vergaderingen wordt bij leden aan huis vergadert (Femna, Ferm, kerkbestuur in winterperiode). Andere groepen hebben (voorlopig?) hun werking stilgelegd (Samana).

De Antoniuskapel en de grot worden quasi dagelijks gebruikt door individuele personen.

In Nerem is geen enkele volwaardige grote of kleine gemeenschapsruimte, noch van de gemeente noch van een privé-initiatief. Bovendien is het onduidelijk hoe lang het achterliggend cafézaaltje van max.20 personen (Derby) nog open blijft.

Sinds het parochiecentrum gesloten is missen de inwoners vooral een polyvalente niet te grote ruimte als ontmoetingsruimte voor bijeenkomsten voor 10 tot max. 40 personen, enerzijds in functie van activiteiten verbonden met liturgie (catecheselokaal, bijeenkomst ouders van communicantjes, zangrepetitie, bloemschikken voor kerk, vergaderingen en archief kerkbestuur, nadronk na een doop...) anderzijds met formele en informele groepen. Deze ruimte kan dan gebruikt worden door bestaande verenigingen (voor bestuursvergadering, gespreksavond, lessenreeks, ...), voor toekomstige verenigingen, hobbyclubs, voor buurtbewoners (ontmoetingsruimte, kaarten, breien, een dia-avond ...). Voor de uitbating zullen wel duidelijke afspraken nodig zijn en het oprichten van een VZW.

2.8.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Pastoraal: In de kerk is er elke derde vrijdag van de maand een weekdienst behalve in de winterperiode. Als er vijf zaterdagen in de maand zijn is er die zaterdag een zondagsviering (3x/jaar).

Op kermismaandag, maandag na de voorlaatste zondag van oktober, is er een misviering voor de overledenen van de parochie met zegening van de graven op het kerkhof.

In het kader van de Antoniusvieringen is er negen dinsdagen een viering (kapel of kerk) en op 14 augustus is er een viering in de kerk met processie naar de Lourdesgrot.

Verder wordt de kerk nog gebruikt voor begrafenissen, huwelijken, doopsels, etc.

De uitgebreide regeling is terug te vinden op de website van het dekenaat Tongeren.

Niet-pastoraal: Van lente tot herfst vergadert het kerkbestuur in de kerk. Verder geen andere activiteiten.

2.9. Sint-Laurentius in Overrepen

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

2.9.1. Identificatie

Naam: Sint-Laurentiuskerk

Geografische ligging

- Hasseltsesteenweg (aan nr. 607), 3700 Overrepen
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: bisdom Hasselt
- Dekenaat of Regio: dekenaat Tongeren
- Parochie: Sint-Laurentiusparochie

Eigenaar: Kerkbestuur

Bescherming(en)/vastgesteld

- Beschermd monument (29.01.1981)
- Deel van beschermd stads- of dorpsgezicht: dorpskom Overrepen (29.01.1981)
- Vastgesteld bouwkundig erfgoed (01.02.2018)

2.9.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

Overrepen is een samenvoeging van drie afzonderlijke gemeenten uit het Ancien Régime: Overrepen, Kolmont en Ridderherk.

De parochiekerk, pastorie, woonhuis en hoeve vormen de dorpskom, die met de onmiddellijke omgeving als dorpsgezicht beschermd is sinds 1981.

Overrepen is gelegen langs de Hasseltsesteenweg, Tongeren en Guigoven liggen op 4km, Neerrepen op 1,5km. De hoogteligging van het dorp is 86m boven zeeniveau, gemeten vanaf de kerkdorpel. De vlakke ondergrond bestaat voornamelijk uit klei- en zandgrond. De landstreek waarin Overrepen zich bevindt, is het Limburgs Haspengouw. De deelgemeente van Tongeren beslaat een oppervlakte van 364 hectaren en heeft approximatief 660 inwoners. De grens tussen het Graafschap Loon en het prinsbisdom Luik liep vroeger doorheen het grondgebied van Overrepen, dit had heel wat gevolgen voor het verloop van de geschiedenis van het dorp.

In het jaar 1096 kan men de naam "Repen" al terugvinden. Later vanaf 1099 schreef men "Repe". Vanaf 1154 is er sprake van "Over-Repe". De naam werd toen in twee woorden geschreven. Omstreeks 1200 is er op de kaart van het Graafschap Loon duidelijk sprake van het grondgebied Overrepen.

Het ontstaan van Overrepen valt moeilijk te achterhalen. Wat betreft de afbakening van het territorium van Overrepen, is het aangewezen een blik te werpen op hetgeen eerst de "parochie" Overrepen was. De kerk was een godsdienstig en in belangrijke mate ook een bestuurlijk centrum, en zou later ook de dorpsgrenzen vastleggen.

Wat wel met zekerheid kan worden gesteld is dat Overrepen, samen met Wellen en Guigoven tot de vroegste bezittingen van de Abdij van Munsterbilzen behoorde, en dit al in de Merovingische tijd (700-800).

Omstreeks het jaar 1000 was Tongeren de zetelplaats van het prinsbisdom Luik. Tongeren was ook de oudste bezitting van de Luikse kerk. De stad Tongeren met haar wijde omgeving, met uitzondering van Overrepen, werd dan ook al snel bij de Luikse bezittingen gevoegd.

Ondanks de uitbreidingspolitiek van het prinsbisdom Luik, bleef Overrepen een aparte territoriale entiteit, het naburige Neerrepen was Luiks. Dit geeft aan dat Overrepen een Loonse grensregio was met het oprukkende prinsbisdom Luik. De kerktoeren van Overrepen werd ook in die tijd tussen 1000 en 1100, opgetrokken door de graven van Loon om een steunpunt te vormen ter verdediging tegen het Luikse prinsdom. Het is ook meer dan waarschijnlijk dat rond diezelfde tijd de Burcht van Kolmont opgetrokken is als een der

mchtigste verdedigingspunten van het Loonse Graafschap. Hierover later meer in het onderdeel "De burcht van Kolmont".

Zoals eerder vermeld werd Overrepen Loons, dit had zijn oorsprong in een schenking van land en goederen aan het stift van Munsterbilzen. In oorsprong was Munsterbilzen waarschijnlijk het centrum van een uitgestrekt Merovingisch domein, in 890 Belisia genoemd. Hier sticht Sint-Landrada circa 670 een vrouwenklooster. Het wordt circa 880 door de Noormannen verwoest. Reeds in de tiende eeuw wordt de abdij heropgericht. Ze evolueert op het einde van twaalfde eeuw tot een adellijk vrouwenstift, dat vanaf de elfde eeuw onder voogdij staat van de graaf van Loon. Het kapittel verwerft in en om Munsterbilzen een uitgestrekt grondbezit, onder meer door Ida van Bolen, die in 1096 een zesde deel van de rechten van de kerk van Overrepen aan het stift van Munsterbilzen schonk.

Twee eeuwen later, in oktober 1242 schonk de graaf van Loon die voogd was van het stift van Munsterbilzen, de rechten op de kerk en het patronaat van Overrepen aan het huis van Biesen. Op die manier stond Overrepen in de dertiende eeuw onder het bewind van de graven van Loon en de Commandeur van Alden Biesen.

Ridderherk bleef gedurende de hele geschiedenis Luiks. Op die manier behoorde Overrepen en haar gehucht Kolmont sinds de twaalfde eeuw tot het domein van de graven van Loon dat in beroep ging voor de Buitenbank van Bilzen terwijl het gehucht Ridderherk, zoals eerder vermeld een Luikse heerlijkheid was.

Uiteindelijk, na een lange strijd werd het graafschap Loon geannexeerd door het prinsbisdom Luik, dit gebeurde in 1366. De Prins-bisschop van Luik was nu ook graaf van Loon. Hij behield echter de bestaande rechts- en staatsstructuren. Zo ontstond er een ander stelsel als in het prinsbisdom waardoor het graafschap in grote mate zijn autonomie behield.

Bouw

De Sint-Laurentiuskerk te Overrepen is een zaalkerk gebouwd in 1773 door Baron van der Heyden de Belderbusch, groot commandeur van de Duitse Orde te Alden Biesen (1767-1789), zoals aangeduid door een wapenschild met datering in de noordelijke zijbeuk. Het schip werd aangebouwd tegen de behouden toren van de oorspronkelijke kerk. De basis van de toren behield op die manier een oude romaanse kern in de silex-onderbouw. Daarboven werd de toren verhoogd in mergelsteen in het begin van de dertiende eeuw. De kerk werd ingewijd op 24 juli 1787 door Charles Antoine de Méan, bisschop van Luik. Het koor, evenals het neoclassicistische portaal schijnen te dateren uit een recentere periode, vermoedelijk de 19e eeuw.

Aan alle zijden, behalve aan de voorzijde is de kerk samen met het kerkhof omringd door een kerkhofmuur. De plattegrond van de Sint-Laurentiuskerk beschrijft een éénbeukige kerk van drie traveeën. De westtoren en het koor bestaan uit een rechte travee met halfronde

sluiting, aan weerszijden werden in de 20e eeuw beide sacristieën aangebouwd. Om veiligheidsredenen werd de sacristie, die dienst deed als kinderkapel tijdens de recente restauratiewerken afgebroken en niet meer heropgebouwd.

De vierkante westtoren is opgebouwd uit drie geledingen onder ingesnoerde naaldspits. De dakdekking gebeurde met leien. De onderbouw van de toren werd zoals eerder vermeld, gebouwd in silex met mergelstenen hoekblokken, de twee bovenste geledingen werden opgebouwd uit mergelsteen. De tweede geleding is op elke zijde voorzien van twee rondboogvormige spaarvelden. De derde geleding werd op elke zijde voorzien van een rondboogvormig galmgat met afgeschuinde neg.

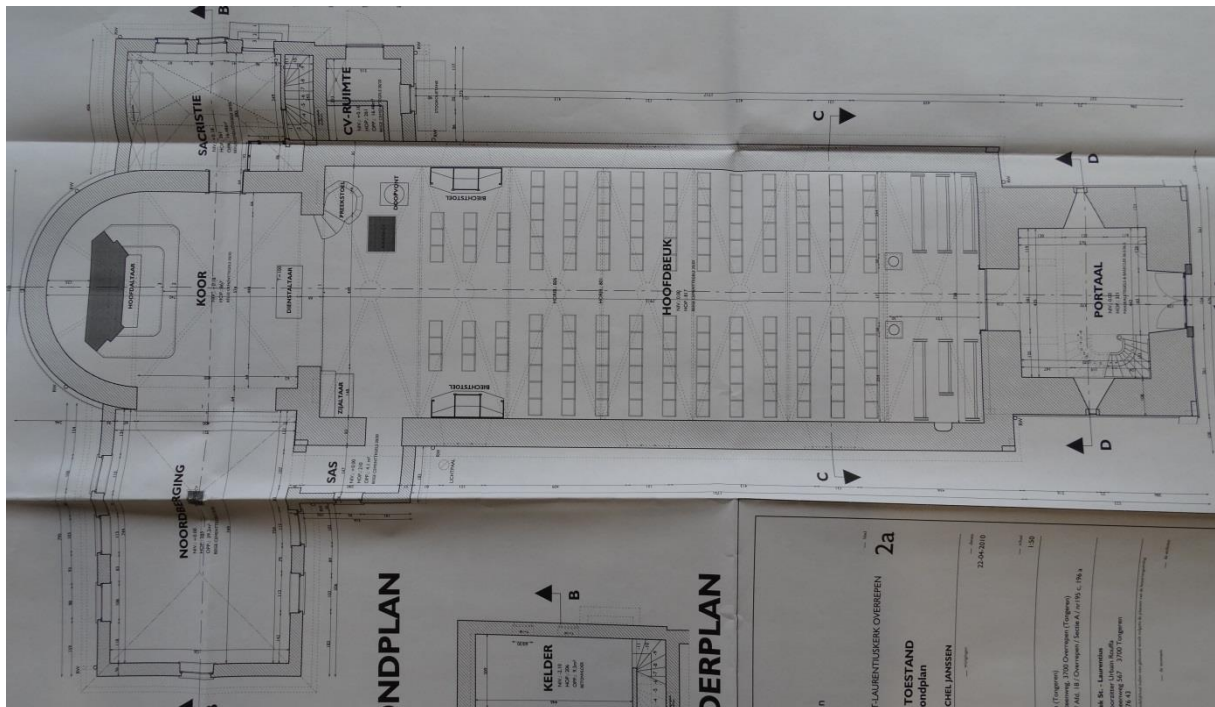
Het schip werd geconstrueerd uit baksteen, voorzien van mergelstenen plint en hoekblokken. Onder de kroonlijst is er sprake van een baksteenfries, een overhoekse muizentandfries met dropmotief.

De rondboogvensters staan in een kalkstenen omlijsting met vlakke imposten en licht uitspringende sluitsteen. In de noordmuur van het schip werd wapenschild van de bouwheer met chronogram ingemetseld: "ECCLESIAM DEO SINE TURRI EXTRUO/ANNO 1773".

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

Oppervlakte

- oppervlakte in m²: 320
- vrije hoogte:
- aantal zitplaatsen:



Opbouw

- type gebouw: eenbeukige zaalkerk

De kerk kan ruimtelijk moeilijk ingedeeld worden.

Omwille van het feit dat de kerk beschermd is als monument en het aanwezige patrimonium zijn grote ingrepen echter niet mogelijk.

Voorzieningen

Sanitair	Toilet aanwezig (in sacristie)
Verwarming	Gas, luchtblazer
Verlichting	's Nachts verlicht door spots
Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig
Audiosysteem	Microfoons en geluidsinstallatie aanwezig
Beeldscherm(en)	Niet aanwezig
Rolstoeltoegankelijkheid	Goed toegankelijk
Diefstal- en brandbeveiliging	Brand- en inbraakdetectie niet aanwezig
Bliksembeveiliging	Aanwezig
Gsm-operatoren	Niet aanwezig

Bouwfysische toestand

De kerk onderging een grondige renovatie in de jaren 2017 tot 2019. De kerk was daardoor lange tijd gesloten. Op 11 augustus 2019 werd ze plechtig terug in gebruik genomen. De werken stonden onder toezicht van architect Michel Janssen uit Tongeren.

Fase 1 en 2 betrof o.a. de afbraak van de “kinderkapel” (op plan genoemd de Noordberging): omwille van de onstabiele ondergrond waren er scheuren ontstaan. De twee doorgangen naar het schip en het koor werden toegemetsd. Verder werd de toren zeer grondig aangepakt, met aanzienlijke meerkosten voor versteviging van de muren. Verder werden gerenoveerd: dak van toren en schip, glasramen, muren, dakgoten, nutsvoorzieningen ... In de sacristie werd ook een ruimte met toilet voorzien.

De bouwwerken aan de kerk werden verschillende malen gecontroleerd door Monumentenwacht, met o.a. discussies over de afdoende plaatsing van leien op het dak van het koor.

De definitieve oplevering van de werken heeft tot op heden, november 2023, nog niet plaats gevonden.

De derde fase van de restauratie zoals voorzien door de architect, met o.a. nieuwe verlichting en herschildering met de oude versieringen, is omwille van financiële redenen opgeschort. De kerk werd wel gebruiksklaar gemaakt door o.a. schildering in wit van plafonds en muren.

De restauratie van het orgel wordt bestudeerd maar wellicht dat daar zelfs indien er subsidies voor zouden gevonden worden, onvoldoende middelen voor zijn.

2.9.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

De kerk maakt deel uit van beschermd dorpsgezicht 'dorpskom Overrepen'.

De kerk bevindt zich in 'woongebied met landelijk karakter'. Het kerkhof ligt gedeeltelijk in 'agrarisch gebied' (bestemming gewestplan).

De kerk is omgeven door een kerkhof met bakstenen muur. Het kerkhof is toegankelijk via de hoofdtoegang van de kerksite. Op het kerkhof bevinden zich enkele (kunst)historisch waardevolle graven die echter nog niet zijn opgenomen op een lijst van graven met lokaal historisch belang.

De kerk bevindt zich centraal in het dorp, gelegen naast de Hasseltsesteenweg en aan een kruispunt van historische wegen. De kerk wordt ten westen begrensd door de Lerestraat en de Hasseltsesteenweg, ten zuiden door de voormalige pastorie, ten oosten door de uitbreiding van het kerkhof en ten noorden door een hoeve.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid:

- Voor de kerk is er beperkte parkeerruimte
- Geen parkeerruimte gereserveerd voor ceremoniewagens
- De toegang tot de kerk is een hellend rolstoelvriendelijk beklinkerd pad naar de toegangsdeur. Rondom het kerkgebouw loopt een beklinkerd pad. Er bevindt zich aan de zijkant een deur die toegang geeft tot de sacristie.
- Bereikbaar met het OV

De Landelijke Gilde, Ferm, Ziekenzorg en de Schuttersvereniging organiseren af en toe activiteiten.

Het merendeel van de activiteiten gaan door in Schutterslokaal Overrepen (1 zaal, circa 160 personen). De renovatie van het Schutterslokaal werd enkele jaren geleden aangevat, maar is nog steeds niet afgewerkt.

Nabij de kerk, in de Sint-Laurensstraat, bevindt zich de kleuterschool 't Reepje, behorende tot Katholiek Onderwijs Zuid-Limburg vzw.

Gezien de toegankelijkheid van het gebouw en de ligging, maar rekening houdend met de beperkingen door de bescherming als monument, is de kerk een interessante locatie.

Het dorpscafé werd omgevormd tot restaurant Restobelix.

Er is momenteel geen vraag naar bijkomende gebruikruimte. Het Schutterslokaal voldoet aan de noden.

Ook op het vlak van horeca en toerisme is er geen vraag naar ruimte.

2.9.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Pastoraal: De kerk is nog in gebruik voor een maandelijkse eucharistieviering op de eerste donderdag van de maand om 18.00 uur, voor begrafenissen, huwelijken, doopsels, etc. De uitgebreide regeling is terug te vinden op de website van het dekenaat Tongeren.

Niet-pastoraal: Er vinden momenteel geen geregelde activiteiten plaats naast de eredienst. Uitzonderlijk werd in juli 2023 op vraag van Moment (het zomers cultuurfestival van de Stad Tongeren) een concert met populaire muziek gehouden in de kerk.

2.10. Sint-Gertrudis in Piringen

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

2.10.1. Identificatie

Naam: Sint-Gertrudiskerk

Geografische ligging

- Tomstraat (aan nr. 1), 3700 Piringen
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: bisdom Hasselt
- Dekenaat of Regio: dekenaat Tongeren
- Parochie: Sint-Gertrudisparochie

Eigenaar: Stad

Bescherming(en)/vastgesteld

- Vastgesteld bouwkundig erfgoed (01.02.2018)

2.10.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

Piringen is gelegen ten westen van Tongeren voorbij Mulken, langs de weg Tongeren-Sint-Truiden-Tienen. Een eerste vermelding als Piringes komt uit een akte en dateert van 1224. Piringen was overigens evenals Henis, Widooie en Lauw een kerkelijk domein. Tijdens het Ancien Régime behoorde Piringen tot de stadsvrijheid Tongeren. Dit was een gordel van twaalf dorpen die onder het gerecht van de stad behoorden en dus een juridisch eiland vormden in een groter rechtsgebied. Bijgevolg waren de magistraat en de schepenbank van Tongeren, die Luiks recht spraken, bevoegd over Piringen.

De Sint-Gertrudiskerk werd reeds vermeld in 1205, maar dateert hoogstwaarschijnlijk reeds van de twaalfde eeuw. Ze was een “quarta capella” of kwartkapel van het Tongerse Onze-Lieve-Vrouwekapittel. Dit betekent dat de rector tot in 1592 door de pastoor van Tongeren benoemd werd. Deze rector mocht huwelijken inzegenen en begrafenissen leiden. Doopsels waren echter gereserveerd voor de priesters van de moederkerk in Tongeren. Vanaf 1592 stelden de kanunniken van het Onze-Lieve-Vrouwekapittel de rector aan en dit hield aan tot het Bisdom van Luik in 1830 besliste dat Piringen zijn eigen doopvont mocht hebben.

Gedurende de Negenjarige Oorlog (1688-1697) werden zowel het dorp als de kerk geplunderd en gedeeltelijk verwoest. Toen de vertegenwoordigers van het kapittel hun controlerende bezoek aan de kerk van Piringen brachten in 1707, bleek deze dan ook in slechte staat te zijn. Herstellingen lieten lang op zich wachten. De onderhandelingen met Tongeren sleepten namelijk erg lang aan en pas omstreeks 1790 werd de kerk hersteld. De kabinetskaart van de Ferraris (1771-1777) toont ons nog de plattegrond van de oorspronkelijke kerk.

Het is pas in de 19^{de} eeuw dat Piringen een zelfstandige parochie wordt. Op het einde van het tweede decennium van de 19^{de} eeuw wordt in 1819 de oudere mogelijk romaanse of vroeg-gotische kerk, met uitzondering van de vroeg-gotische toren, afgebroken omwille van de bouwvallige staat. Een nieuwe classicistische zaalkerk wordt opgericht. In het verdere verloop van de 19^{de} eeuw ondergaat de kerk verschillende werkzaamheden. Omstreeks 1845-1850 moet de klokkentoren dringend hersteld worden om een groter verval tegen te gaan. De toren wordt in 1883 hersteld onder leiding van provinciaal architect Herman Jaminé (1826-1885). Zijn zoon en tevens provinciaal architect Leon Jaminé (1858-1921) werd rond de eeuwwisseling aangesteld voor de herstellingswerken aan de kerk. Tussen 1899 en 1901 worden nieuwe vensters geplaatst en wordt het oude oksaal afgebroken om een nieuw op te richten. In het tweede decennium van de 20^{ste} eeuw wordt een nieuw orgel geïnstalleerd (1910) en worden twee klokken alsook de klokkenstoel hersteld (1912-1913).

Omwille van de bevolkingsaan groei was de vroeg-19^{de}-eeuwse kerk te klein geworden en daarom werd beslist een grotere kerk te bouwen. Naast een dossier van vergroting van de kerk werd er ook een dossier voor herstellingswerken aan de toren voorbereid. Hasselaar Joseph Deré werd voor beide dossiers als architect aangesteld. Uit de drie aannemers die inschreven op de aanbesteding bleken de gebroeders Debaye uit Borgloon de goedkoopste te zijn. Voor de bouw, die begon op 27 september 1940, werden subsidies van de provincie, de staat en de Commissie voor Wederopbouw toegekend. Nog vóór de oplevering werd de kerk namelijk beschadigd door het bombardement op 20 april 1941. De schade aan het dak, plafonds en vensters werd meteen hersteld. Uiteindelijk werd de kerk door de bisschop van Luik ingewijd op 22 juli 1941.

Aan de kerktoren werden in 1968 nog dringende instandhoudingswerken uitgevoerd. In 1977 werd Piringen met Tongeren gefusioneerd en tien jaar later, in 1987, kreeg de kerk een nieuw orgel van de firma Verschuere uit Nederland. De parochie valt thans onder het dekenaat Tongeren, federatie Tongeren-West.

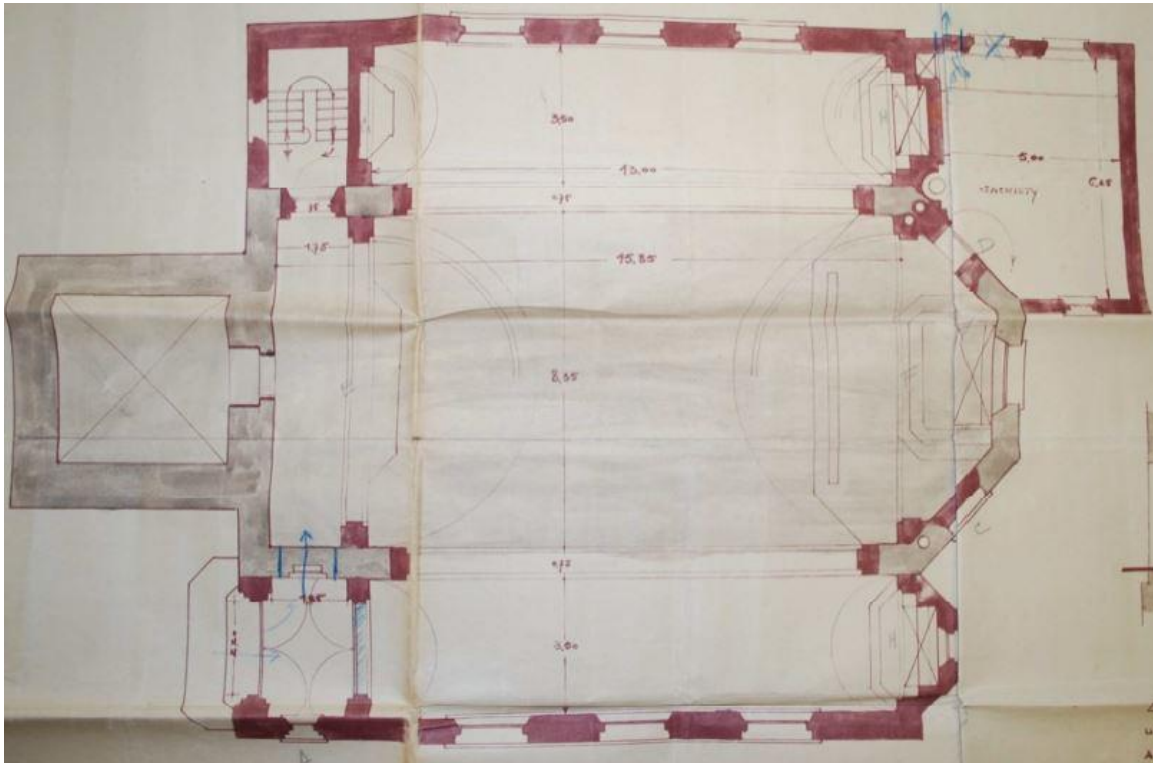
De huidige kerk naar ontwerp van de Hasseltse architect Joseph Deré werd een kruiskerk in moderne romaanse stijl. Het bakstenen schip met rondboogvensters heeft een zadeldak. De bakstenen ornamentstenen voor de geveldecoratie zijn afkomstig uit de streek van Kleine Spouwen of Kesselt.

De massieve voorstaande, vierkante toren dateert uit het einde van de 13^{de} eeuw en is opgebouwd uit silex, grotendeels materiaal dat afkomstig is van de Romeinse wallen van Tongeren. Er werden ook mergelstenen banden en hoekbanden aangewend. Bakstenen fragmenten duiden op eerdere restauraties. In elke zijde zijn galmgaten aangebracht met uitzondering van de zuid-oostzijde waar een spitsboogvenster met maaswerk aanwezig is. In het interieur van de toren is er een kruisribgewelf van mergelsteen met twee kraagstenen als maskerkoppen uitgewerkt. De recentere, ingesnoerde naaldspits heeft een leien dakbedekking.

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

Oppervlakte

- oppervlakte in m²: +- 410
- vrije hoogte:
- aantal zitplaatsen: 150



Opbouw

- type gebouw: centraalbouw

De kerk kan ruimtelijk moeilijk opgedeeld worden. Enkel het afsplitsen van de toren zou mogelijk zijn.

Voorzieningen

Sanitair	Niet aanwezig (toilet in naastgelegen parochiezaal)
Verwarming	Mazout, luchtblazer
Verlichting	's Nachts verlicht door spots
Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig
Audiosysteem	Microfoon en geluidsinstallatie aanwezig
Beeldscherm(en)	Niet aanwezig
Rolstoeltoegankelijkheid	Moeilijk toegankelijk
Diefstal- en brandbeveiliging	Brand- en inbraakdetectie aanwezig
Bliksembeveiliging	Aanwezig
Gsm-operatoren	Niet aanwezig

Bouwfysische toestand

De bouwfysische toestand van de kerk is ronduit slecht. Er zijn problemen met vocht en een algemene restauratie is wenselijk. De toestand van het roerend patrimonium is redelijk tot goed. De toestand van het interieur is zeer slecht, omwille van de vochtproblematiek.

2.10.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

De kerk maakt geen deel uit van een beschermd dorpsgezicht.

De kerk bevindt zich in 'woongebied met landelijk karakter' (bestemming gewestplan).

Het kerkhof bevindt zich niet meer rond de kerk. Er resten slechts enkele oude graven.

De kerk bevindt zich centraal in het dorp. De kerk wordt ten zuiden en ten oosten begrensd door een straat, ten westen door een particuliere woning en ten noorden door de parochiezaal.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid:

- Tegenover de kerk is er beperkte parkeerruimte
- Geen parkeerruimte gereserveerd voor ceremoniewagens
- De kerk is moeilijk toegankelijk
- Bereikbaar met het OV

De KVLV is actief in Piringen. Andere verenigingen zijn de Kamazollekes, de imkervereniging, een voetbalclub en de KLJ (jeugdvereniging).

De parochiezaal beschikt over een ruimte voor 50 personen (10x5 meter) hetgeen vaak niet voldoende is voor activiteiten.

Er is een school en horeca aanwezig in het dorp.

Er is momenteel vraag naar bijkomende gebruikruimte.

2.10.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Pastoraal: De kerk is nog in gebruik voor wekelijkse erediensten, voor begravenissen, huwelijken, doopsels, etc. De uitgebreide regeling is terug te vinden op de website van het dekenaat Tongeren.

Niet-pastoraal: Er vinden momenteel activiteiten plaats naast de eredienst. Deze activiteiten worden doorgaans georganiseerd door de kleuterschool en de lagere school.

2.11. Sint-Gertrudis in Riksingen

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

2.11.1. Identificatie

Naam: Sint-Gertrudiskerk

Geografische ligging

- Sint-Geertruistraat z.n., 3700 Riksingen
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: bisdom Hasselt
- Dekenaat of Regio: dekenaat Tongeren
- Parochie: Sint-Gertrudisparochie

Eigenaar: Stad

Bescherming(en)/vastgesteld

- Beschermd als monument: orgel (15.12.2003)
- Beschermd als monument: toren met wijdingssteen (15.03.1951)
- Vastgesteld bouwkundig erfgoed (01.02.2018)

2.11.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

De kerk van Riksingen was tijdens het Ancien Régime (tot 1797) afhankelijk van het OLV-kapittel van Tongeren dat een rector aanstelde.

Pas in 1839 was Riksingen een zelfstandige parochie geworden. Tot dan werd de kerk bediend door de pastoor van Henis. Tijdens de 19^{de} eeuw was er zelfs lange tijd een gemeenschappelijke gemeenteschool voor de twee dorpen.

Omstreeks 1690 werd in Vrijhern, toen nog een zelfstandige gemeente van de stadsvrijheid Tongeren met een eigen dorpsmeester, door Jacobus van den Broeck de kluis van Onze-Lieve-Vrouw van Loreto gebouwd. Ze werd in 1703 door soldaten van Lodewijk XIV afgebrand, maar in 1709 heropgebouwd. In dat jaar werd ook de barokke kapel gebouwd. Tot in 1905 verbleven er enkele kluizenaars, die meestal instonden voor het onderwijs van de plaatselijke jeugd. De eerste kluizenaar overleed in 1715 en werd in de kerk van Riksingen begraven. De laatste kluizenaar die er verbleef, was Martinus Brepoels.

Na de Franse Revolutie werd Vrijhern een gehucht van Riksingen, dat in 1971 weer bij Tongeren werd gevoegd, terwijl Vrijhern overging naar Hoeselt.

De op een tumulus gebouwde Sint-Annakapel uit 1653, is een rechthoekig gebouw met puntgevels in Maaslandse stijl: baksteen, hoekblokken en speklagen in mergel.

Het dorp Riksingen, vermeld in 1159 als Ricsen, Rixhe in 1316, Rixinghen in 1344 en als Rixingen in 1433, telde in 1816 slechts 254 inwoners, aantal dat in 1894 was aangegroeid tot 453, tot 598 in 1924 en 995 in 1970. Er was zeer vroeg bewoning, want men vond er resten van een villa, twee tumuli, munten uit de tijd van keizer Antoninus (138-161) en een aantal Frankische voorwerpen.

Tot 1796 maakte Riksingen deel uit van de stadsvrijheid Tongeren, die omstreeks 1250 al was voltooid. Elk van de twaalf gemeenten die de stadsvrijheid telde had één of twee dorpsmeesters. Lauw en Riksingen hadden zelfs een kapitein. Het waren de gemeentenaren die jaarlijks hun dorpsmeester of burgemeester verkozen, de dorpsschattingen of belastingen vastlegden en de interne problemen oplosten. Belangrijke beslissingen dienden te worden bekrachtigd door de stadsmagistraat van Tongeren. De 'Hooge Justitie Tongeren' of het schepenhof had rechtsbevoegdheid in burgerlijke gedingen over de stad en de dorpen. In strafzaken moesten de schepenen die bevoegdheid delen met de magistraat of het stadsbestuur.

Evenals Mulken en Neerrepen had ook Riksingen zijn riddergeslacht. De belangrijkste figuur is Arnold van Rixen, maarschalk van het Luikerland en in 1260 slotvoogd van Sint-Walburgis

in Luik. Hij stierf al twee jaar later op 28 maart en werd in de Minderbroederskerk van Luik begraven. Zijn dochter Aleidis van Rixingen wordt vermeld in een testament van 2 augustus 1330.

Kerkgeschiedenis en bouw

De parochiekerk Sint-Gertrudis te Rixingen kende haar oorsprong in een kapel gewijd in 1070. Van dit gebouw is enkel nog de wijdingssteen bewaard. Deze steen is te bezichtigen in het huidige portaal en draagt als jaartal 29 maart 1036. De steen werd teruggevonden in de voet van het oude altaar tijdens de bouw van de kerk in de 19^{de} eeuw. Met het afbraakmateriaal van de oude kapel werd in de 12^{de} eeuw een klein gebedsgebouw met toren gebouwd (zie plan). Deze westtoren bleef bewaard en het onderste gedeelte uit silexbrokken dateert uit deze Romaanse periode. Eind de 13^{de} – begin 14^{de} eeuw werd de toren verhoogd. Het gebedshuis werd te klein en te vochtig en in 1856 werd er een nieuwe – Neoclassicistische - zaalkerk gebouwd naast de behouden toren. Daar men echter de oude kerk wou bewaren tijdens de werken, werd de kerk aan de oostzijde van de toren gebouwd. De nieuwe kerk werd als het ware naar het oosten gedraaid (zie plan van 1845) zodat de toren ook heel wat wijzigingen diende te ondergaan. De oorspronkelijke toegang en de toegang tot het schip werden geïntegreerd in het nieuwe portaal. Aan de westzijde werd een nieuw toegangsportaal gebouwd en er kwam een plint in blauwe hardsteen. Aan de oostzijde maakte men een opening naar het schip toe. Aan de noordzijde – waar de voormalige toegang van de oude kerk was - van de toren plaatste men een traptoren naar het doksaal van de nieuwe kerk toe en aan de zuidzijde – waar de voormalige toegang was van het gebedshuis - van de toren kwam in 1879 een bergplaats. In 1856 werd de toren verhoogd in mergelsteen en voorzien van spitsboogvormige galmgaten. Boven het portaal bevindt zich een vierkant venstertje in een mergelstenen omlijsting.(13^{de} eeuw) en op de Zuid – en de Westzijde van de toren zijn er mergelstenen spitsboogvormige bifora. Aan de Noordzijde is er een eenvoudig, getoogd, mergelstenen galmgat. De kroonlijst bestaat uit geprofileerde mergelstenen. Het portaal dateert uit 1856 en werd opgetrokken in kalksteen in Neoclassicistische stijl. De toren kreeg een tentdak in leien.

De nieuwe kerk werd opgetrokken volgens de plannen van de Brusselse architect Dumont o.l.v. de provinciaal architect Herman Jaminé. Het was een éénbeukige zaalkerk met 14 zuilen in koor en kerk waarop het rondbooggewelf rustte.

De lichte helling waarop de kerk gelegen is, was zowel voor de oude kapel als voor de nieuwe kerk een nadeel. In heel wat documenten is er sprake van vocht- en waterschade en werd de kerkfabriek meermaals gedwongen om herstellingen uit te voeren. Al in 1872 was er sprake van herstellingswerken aan de kerk. In 1875 werden er ijzers geplaatst “in afwachting van een volledige restauratie van de kerk” nadat de provinciaal architect Jaminé zich had vergewist van de beroerde situatie van het gebedshuis, vooral van het onderste plafond en van de zuidelijke, doorweekte muur. Verder vertoonden beide muren van het schip scheuren, in die mate dat het koor los leek te komen van het schip. Bij de herstelling

van het plafond werden er kruisribgewelven geplaatst om zo de kerk te verhogen en beter te ventileren

In 1878 werd de toren gerestaureerd en verhoogd in zandsteen van Euville. Verder werden er consolidatiewerken uitgevoerd. , werd het schrijnwerk van de toren hersteld en kwam er een nieuw spitsdak en een vensteromlijsting in witte steen. In 1880 werden het schip en het koor gerestaureerd Twee jaar later wordt het dak van de toren hersteld op aandringen van de Commissie van Monumenten.

In 1892 werd de kerk volledig gerestaureerd door de Tongerse architect Mathieu Christiaens. Er werd onder het doksaal een muur uitgehouwen als toegang tot de bergruimte

In 1906 werden de klokken in de toren hersteld en in 1908 werd de klokkenstoel vervangen en werden de klokken gekeerd zodat de klepel op een andere plaats kan slagen. In 1922 werden er herstellingen aan het dak van de toren en de dakgoten van de kerk uitgevoerd. Twee jaar later werd er een nieuwe kroonlijst geplaatst en in 1925 werd er elektrische verlichting geplaatst.

In 1938 werd het voegwerk van de toren en de kerk vernieuwd en werden de kroonlijsten vervangen. Een jaar later werd de oude klok uit de toren verwijderd door de Duitse bezetters. Deze klok zou gedateerd zijn in 1680. Ze had volgende tekst op haar buik staan : "Lamberti, Jesus, Maria, Joseph. Joannes Cillen, pastor in Rixingen nous a fay à Liège, 1680". Pas in 1963 zou er een nieuwe klok komen die bekostigd werd door het Fonds voor oorlogsschade

In 1948 werd er o.l.v. architect P.Ulrix een nieuw koor en één sacristie gebouwd. De muren van het oude schip, het koor en de sacristie waren in bouwvallige staat. Ulrix liet stalen ramen maken voor het glaswerk, nieuwe kroonlijsten voor de hele kerk en de muren en het plafond worden opnieuw gepleisterd. Deze werken werden aangevat op initiatief van de kerkfabriek; zonder te wachten op een vergunning van overheidswege, wegens de hoogdringendheid. De toren kreeg nieuw schrijnwerk en nieuwe leien en de toegangstreden werden in beton gegoten.

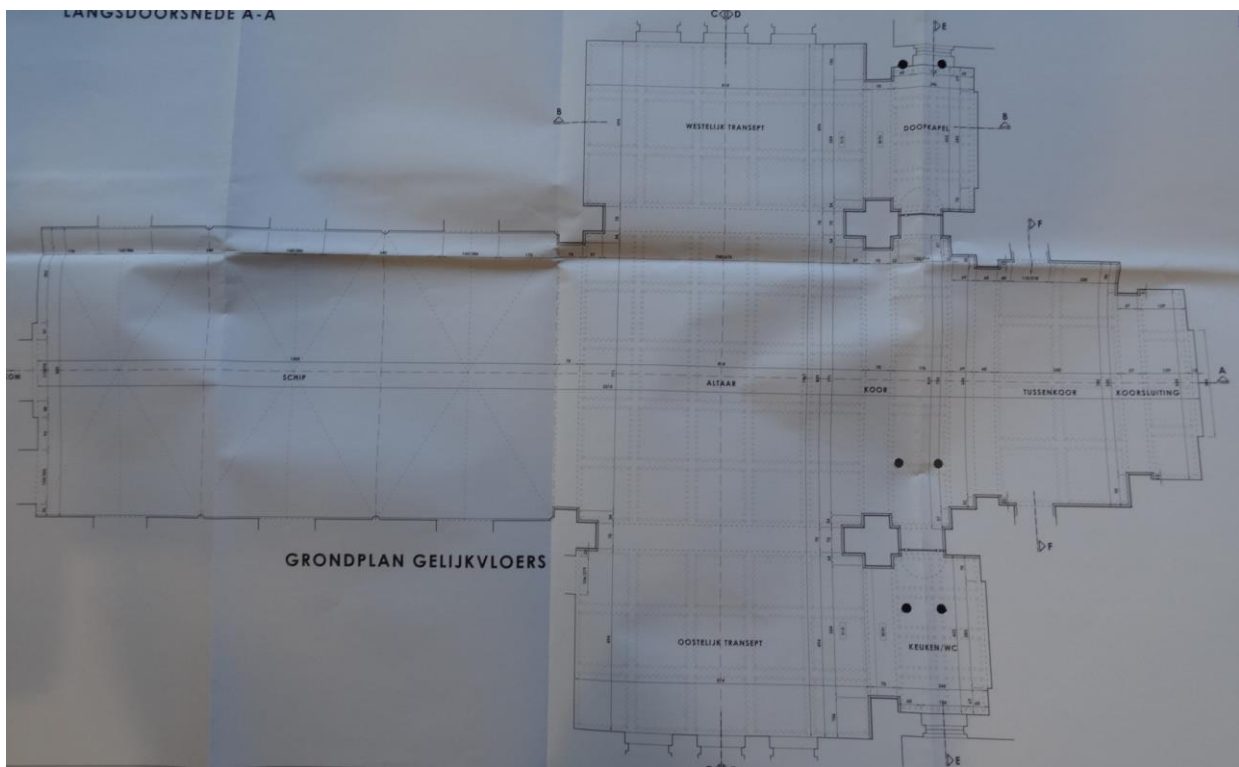
In 1960 plande men een grondige renovatie naar plannen van architect Engels : het koor en de twee sacristieën werden vervangen door een transept, een nieuw koor en twee nieuwe sacristieën. De huidige kerk is niet geheel volgens de opgemaakte plannen gebouwd : zo voorzag men maar één, zuidelijke, sacristie en zou naast het zuidelijk transept nog een apart lokaal komen voor de doopvont. De noordelijke traptoren werd verwijderd en de toegang gedicht met de vrijgekomen natuursteen. De rest van het afbraakmateriaal werd gebruikt als border naar het kerkhof toe. Bij deze afbraakwerken werden zowel de kerk, de toren als het orgel beschadigd. In 1961 viel, tijdens deze herstellingswerken aan de kerk, het plafond van de kerk naar beneden. In 1966 werd pas de toren hersteld. Op de plannen was ook sprake van de verwijdering van het zuidelijke gedeelte aan de toren(de bergplaats), doch dit is nooit gebeurd.

In 1972 werd pas de zuidelijke sacristie gebouwd door architect Engels. Deze sacristie was voorzien op de plannen maar er werd eerst een kleinere sacristie aan de noordelijke kant gebouwd. De noordelijke sacristie diende als dienstruimte voor de bewaring van liturgische voorwerpen en gewaden. Aan de zuidelijke kant werd er een tijdelijke sacristie geplaatst die dienst deed als bergruimte. In 1964 is er al sprake van het vervangen van deze voorlopige constructie door een definitieve constructie. Bij de bouw van de tweede sacristie wijkt men echter af van de oorspronkelijke plannen. Zo komt de nieuwe sacristie niet in het verlengde van de eerste sacristie maar wordt ze meer naar het transept toe geplaatst. De oorspronkelijke toegang naar de tweede sacristie is nog te zien achter de biechtstoel in het koor. De nieuwe sacristie is groter en bevat een keuken en een sanitaire ruimte.

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

Oppervlakte

- oppervlakte in m²: +- 560
- vrije hoogte:
- aantal zitplaatsen: 264 (+ 50 extra stoelen bij communie en vormsel)



Opbouw

- type gebouw: kruisvormige zaalkerk met zuidertoren

De kerk is ruimtelijk zeer moeilijk op te delen. Er zijn geen beuken om afzonderlijk in te delen. De breedte van het gebouw laat eventueel toe om een box in te brengen, idem aan de transepten.

Een mogelijkheid is het afscheiden van de beschermde toren van de rest van het gebouw.

Voorzieningen

Sanitair	Aanwezig
Verwarming	Mazout, luchtblazer (in slechte staat)
Verlichting	's Nachts verlicht door spots
Keukenvoorzieningen	Aanwezig
Audiosysteem	Microfoon en geluidsinstallatie aanwezig
Beeldscherm(en)	Niet aanwezig
Rolstoeltoegankelijkheid	Moeilijk toegankelijk
Diefstal- en brandbeveiliging	Brand- en inbraakdetectie aanwezig
Bliksembeveiliging	Aanwezig
Gsm-operatoren	Niet aanwezig

Bouwfysische toestand

De inspecties van Monumentenwacht geven aan dat de staat van de Sint-Gertrudiskerk niet goed is. Recent zijn daarom werken uitgevoerd. De toestand van het roerend patrimonium is redelijk tot goed. De toestand van het interieur is goed

Een algemene restauratie is wenselijk. Recent zijn volgende werken uitgevoerd :

- Het dak werd hersteld. Versleten en kapotte leien werden vervangen, zink aan de dakgoten werd vernieuwd, een oude schouw werd lager gemaakt en afgedekt en het westelijk gevelvoegwerk werd hersteld
- De zolder werd gekuist na het vangen van de duiven, alle openingen werden dichtgemaakt, alleen de uil kan nog binnen in zijn kooi.
- De blauwe boordsteen aan de buitenzijde werd met een zinken plaat afgedekt zodat geen water via deze weg kan binnendringen (oorzaak van vochtschade aan de binnenzijde)
- In de zaal werd een spouwmuur geplaatst na verwijdering van de bepleistering
- Het altaar en podium werden vernieuwd (stenen vloer i.p.v. hout met tapijt)
- De kruisweg werd gerestaureerd.
- Het interieur werd opnieuw geschilderd evenals het meubilair.

2.11.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

De kerk maakt geen deel uit van een beschermd dorpsgezicht.

De kerk bevindt zich in 'woongebied met landelijk karakter' (bestemming gewestplan).

De kerk is omgeven door een kerkhof met bakstenen muur en aan de westzijde door een omhaagde uitbreiding van het kerkhof. Het kerkhof is toegankelijk via de hoofdtoegang van de kerksite (enkele trappen). Op het kerkhof bevinden zich enkele (kunst)historisch waardevolle graven die echter nog niet zijn opgenomen op een lijst van graven met lokaal historisch belang. Begravingen worden in principe niet meer gedaan op het kerkhof, met uitzondering van bijzettingen of begravingen ten gevolge van een concessie.

De kerk bevond zich tot het begin van de negentiende eeuw centraal in het dorp. Met de aanleg van de Bilzersteenweg in de jaren 1840 verschoof de bewoning zich meer richting die steenweg en aangrenzende straten. De kerk wordt ten zuiden begrensd door een voormalige, pittoreske boerderij. Ten westen door een natuurgebied, ten oosten door de Sint-Geertruistraat en ten noorden door een boerderij en de nog in gebruik zijnde pastorie. Naast de kerk bevindt zich een Lourdesgrot.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid:

- Voor de kerk is er beperkte parkeerruimte
- Geen parkeerruimte gereserveerd voor ceremoniewagens

- De toegang tot de kerk is een pad recht op de toegangsdeur. Men neemt eerst enkele trappen en men moet enkele meters wandelen doorheen het kerkhof. Er bevindt zich aan de zijkant een deur die toegang geeft tot de sacristie.
- Bereikbaar met het OV

Ziekenzorg Riksingen-Henis houdt activiteiten in het dorp. Zij gebruiken daarvoor zaal De Meir te Henis of het buurthuis van Riksingen (Bilzersteenweg).

De Landelijke Gilde is eveneens (beperkt) actief. De wijnmakersgilde heeft een specifieke werking.

In Riksingen is een wielclub gevestigd. Er is horeca die zich voornamelijk langs de Bilzersteenweg concentreert. De KLJ (jeugd) heeft een heel actieve werking in het buurthuis.

De voetbalterreinen aan de Schabotstraat zijn momenteel de thuishaven van Eendracht Henis (sinds 1992 gefusioneerd met Fortuna Riksingen).

Het buurthuis Sint-Gertrudis te Riksingen is een voormalige parochiezaal en omvat drie zalen (20x10m, 140 personen ; 7x5m, 15 personen en het jeugdlokaal 7x7m, 20 personen). Deze zijn te huren. Het buurthuis heeft recent gerenoveerde sanitair en keuken en beschikt over een parking aan de straatzijde.

Er is momenteel geen vraag naar bijkomende gebruiksruimte. Het buurthuis te Riksingen voldoet aan de lokale vraag van verenigingen.

Ook op het vlak van kinderopvang, horeca, toerisme is op dit moment geen vraag naar ruimte.

2.11.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Pastoraal: De kerk fungeert als zondagskerk voor de pastorale eenheid Sint-Jacobus Tongeren en is nog in gebruik voor de wekelijkse erediensten, voor begrafenissen, huwelijken, doopsels, etc. De uitgebreide regeling is terug te vinden op de website van het dekenaat Tongeren.

Niet-pastoraal: Er vinden momenteel geen activiteiten plaats naast de eredienst, behalve dat de kerk gebruikt wordt om catechese te geven voor de pastorale eenheid.

2.12. Sint-Martinus in Rutten

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

2.12.1. Identificatie

Naam: Sint-Martinuskerk

Geografische ligging

- Sint-Evermarusstraat z.n., 3700 Rutten
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: bisdom Hasselt
- Dekenaat of Regio: dekenaat Tongeren
- Parochie: Sint-Martinusparochie

Eigenaar: Kerkbestuur

Bescherming(en)/vastgesteld

- Beschermd als monument: parochiekerk met kerkhofkapel, grafmonument en kerkhofmuur met toegangstrap (23.06.1999)
- Beschermd als monument: toren (19.01.1935)
- Omvat beschermd dorpsgezicht: kerkhof (23.06.1999)
- Omvat beschermd dorpsgezicht: kerkhof benedictinessen (25.06.2002)
- Vastgesteld bouwkundig erfgoed (01.02.2018)

2.12.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

Rutten wordt voor het eerst vermeld als Riuti in 1018 en later als Riwezon (1165) en Ruthis (1251). Het was al een nederzetting in de Romeinse Tijd zoals ook de overblijfselen van villa's en twee tumuli bewijzen. Het gebied was tijdens de vroege middeleeuwen waarschijnlijk een Karolingisch gebied, behorend tot het domein van de Pepiniden. Het dorp bleef later in leen bij de graven van Haspengouw zoals ook Vreren, Nerem-Paifve en Othée. In 1204 werd het dorp door de Duitse keizer afgestaan aan de graven van Leuven, de latere hertogen van Brabant. In de vijftiende eeuw werd de familie Nassau heer van het dorp. Laatste heerlijke familie was de familie de Goer de Herve (vanaf 1789).

Het leen Rutten-Nerem-Paifve hing af van het opperfeodaal hof van Brabant. De schepenbank ging in eerste beroep bij de Brabantse schepenbank van Vroenhof en in hoger beroep te Aken tot 1548 en nadien bij de Raad van Brabant of de commissarissen-deciseurs te Maastricht.

Na de verovering van Maastricht door de Verenigde Provinciën werd Rutten één van de redemptiedorpen die met een vaste som geld de heerlijke lasten afkochten van de hertog van Brabant en de Verenigde Provinciën. In 1785, door het Verdrag van Fontainebleau, werd Rutten definitief toegewezen aan de Verenigde Provinciën.

Op het grondgebied bevond zich de heerlijkheid Hamal, met eigen kerk, oorspronkelijk een keizerlijk leen in bezit van de graven van Leuven en later van het aartsbisdom Keulen.

Rutten is nog steeds een typisch landbouwdorp met een aantal boerderijen rondom de kern. De typische Haspengouwse vierkantshoeve domineert. Naast de kleine kern rond Hamal en de site van de Ruttermolen, bestaat het grondgebied grotendeels uit glooiende akkers en weilanden.

In Rutten wordt ieder jaar op 1 mei het bekende passiespel van Sint-Evermarus opgevoerd.

Kerkgeschiedenis

De geschiedenis van de parochie Rutten gaat tot vermoedelijk de 7e-8e eeuw terug. De kerk is gewijd aan Sint-Martinus hetgeen er net zoals te Berg op wijst dat dit een zeer oude kerk is.

In de achtste eeuw wordt vermeld dat het dorp eigendom zou zijn van de Karolingen. Zij schonken de kerk vermoedelijk aan de in 815 door Eginhart (biograaf van Karel de Grote) gestichte abdij van Selingenstadt, gelegen aan de oevers van de Main.

In 1018 ruilden zij goederen, waaronder de kerkelijke rechten op Rutten, met de abdij van Burtscheid nabij Aken.

Deze abdij verwierf niet enkel het patronaatsrecht te Rutten maar ook de tienden van Rutten, Lauw en Herstappe.

Vanaf 1222, met de overname van Burtscheid door de zusters van Sint-Salvatorsberg nabij Aken, werd de abdis de tiendvrouwe. De abdij van Burtscheid sloot vervolgens ook overeenkomsten met het OLV-kapittel van Tongeren als belangrijkste tiendheffer in de streek, het Heilig Kruiskapittel van Luik als tiendheffer in Vreren en Diets-Heur en de abdij van Herkenrode als tiendheffer in Othée.

De eerste met naam gekende pastoor van Rutten is Ruzelinus die leefde ten tijde van Luiks bisschop Heraclius (959-971).

In de dertiende eeuw bestond er een kapittel van kanunniken. In die periode waren er grote geschillen tussen de abdis van Burtscheid en de dekens van OLV te Aken omtrent de pastorij van Rutten. Dit werd opgelost in 1317 met de verklaring dat het eerste openstaande kanonikaat zou verheven worden tot proosdij en zou toekomen aan de deken van OLV te Aken, dat de abdis de twee volgende prebenden mocht geven en de deken van Aken het derde.

De statuten van het kapittel van Rutten werden opgesteld in 1281 en vernieuwd in 1441. In totaal waren er zes kanunniken verbonden aan de kerk.

De pastoor van Rutten had bovendien het bevestigingsrecht over de filiaalkerken van Lauw en Herstappe.

De kerk had in de vijftiende eeuw veel te lijden en werd herbouwd. Ook op het einde van de zeventiende eeuw (Frans-Hollandse Oorlog en Negenjarige Oorlog) hadden het dorp en de kerk veel te lijden. Op het einde van de achttiende eeuw was een renovatie van de kerk nodig, maar die werd uitgesteld. Uiteindelijk werd in de eerste helft van de negentiende eeuw beslist om een nieuwe kerk te bouwen. Deze werken vatten aan in 1844. De twaalfde-eeuwse romaanse toren werd behouden.

De Sint-Evermaruskapel van Rutten

Op het grondgebied van Rutten bevindt zich de bekende Sint-Evermaruskapel. De geschiedenis hiervan zou terug gaan tot zeker de tiende eeuw. Archeologische opgravingen in de jaren 1980 hebben de voorganger van de huidige kapel ook blootgelegd.

In de tiende eeuw bouwde pastoor Ruzelinus van Rutten een kapel om de relieken van Sint-Evermarus te kunnen bewaren. In de elfde eeuw zou er op die plek een nieuwe kerk zijn gebouwd die later (in de zeventiende eeuw helemaal in verval geraakt) werd vervangen door de huidige kapel.

De relieken verhuisden echter nog een aantal keren, voornamelijk door oorlogstroebelen. De schedel van Sint-Evermarus berust daardoor nog steeds in de kerk van Burtscheid terwijl de andere in Ruten worden bewaard.

Bouw

De neoclassicistische kerk werd in 1844 gebouwd tegen de romaanse toren van de oorspronkelijke twaalfde-eeuwse kerk.

De plattegrond beschrijft een driebeukig schip van zes traveeën met een deels ingebouwde westertoren en een koor van een rechte travee met halfronde sluiting en aangebouwde sacristieën.

De vierkante westertoren, op het bovenste gedeelte van de westgevel na, is opgetrokken uit silex en heeft mergelstenen en kalkstenen hoekblokken. De westgevel is voorzien van een rechthoekig, neoclassicistisch portaal uit 1844 in een geprofileerde omlijsting van Franse steen met erboven een gotisch spitsboogvenster. De galmgaten zijn voorzien van een drielobbige boog. De noord- en zuidzijden zijn voorzien van een gedichte oculus.

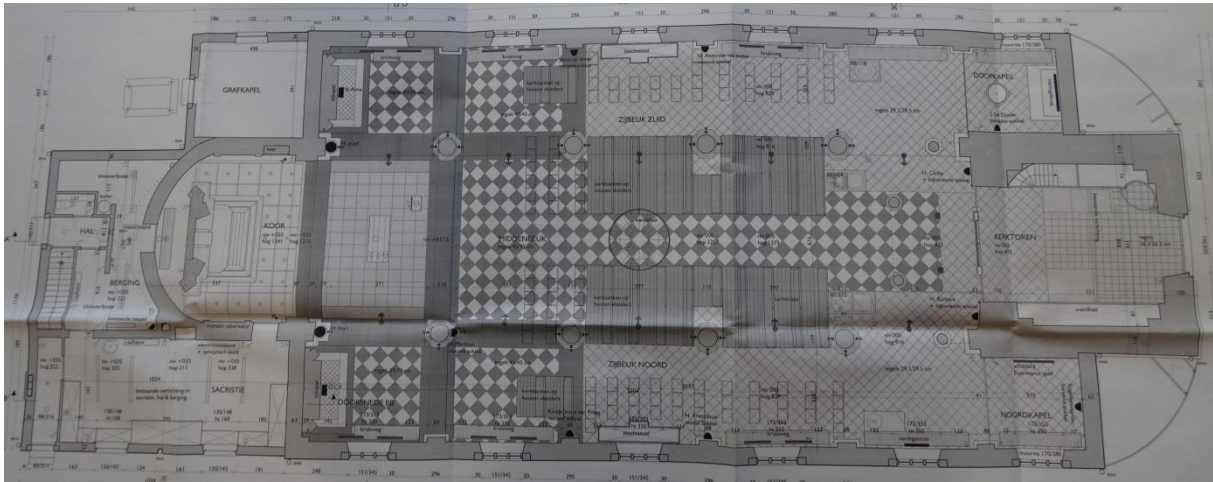
Het bakstenen schip met pseudo-basilicale opstand bevindt zich onder zadel- en lessenaarsdaken. Het heeft een silex plint en rondboogvensters in een kalkstenen omlijsting met uitspringende imposten.

Het interieur is bepleisterd. De middenbeuk wordt van de zijbeuken gescheiden door een rondboogarcade op zuilen. De begane grond van de toren wordt overwelfd door een gotisch kruisribgewelf van mergelsteen. Het schip wordt overwelfd met kruisribgewelven en het koor heeft een cassettenplafond.

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

Oppervlakte

- oppervlakte in m²: +- 720
- vrije hoogte:
- aantal zitplaatsen: + 250



Opbouw

- type gebouw: pseudobasiliek

De kerk kan ruimtelijk opgedeeld worden. Het afsplitsen van de toren zou mogelijk zijn. Gebruik van de sacristieën.

Voorzieningen

Sanitair	Aanwezig (toilet sacristie)
Verwarming	Vloerverwarming
Verlichting	's Nachts verlicht door spots
Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig
Audiosysteem	Microfoon en geluidsinstallatie aanwezig
Beeldscherm(en)	?
Rolstoeltoegankelijkheid	Moeilijk toegankelijk
Diefstal- en brandbeveiliging	Brand- en inbraakdetectie aanwezig
Bliksembeveiliging	Aanwezig
Gsm-operatoren	Niet aanwezig

Bouwfysische toestand

De bouwfysische toestand van de kerk is zeer goed. Vochtproblemen zijn opgelost met de recente restauratie. De toestand van het roerend patrimonium is zeer goed. De toestand van het interieur is zeer goed. De vijfde en laatste fase van de restauratie werd afgewerkt in 2019.

2.12.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

De kerk maakt deel uit van een beschermd dorpsgezicht.

De kerk bevindt zich in 'woongebied met landelijk karakter' (bestemming gewestplan).

Het kerkhof bevindt zich rond de kerk. Begravingen zijn nog mogelijk mits bestaande grafconcessie of bijzetting van een urne. Er bevinden zich enkele historisch waardevolle graven op het kerkhof.

De kerk bevindt zich centraal in het dorp. De kerk wordt rondom begrensd door straten. Vooraan bevindt zich een groot dorpsplein.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid:

- Voor de kerk is er parkeerruimte
- Geen parkeerruimte gereserveerd voor ceremoniewagens
- De kerk is via een trap en een geplaveide weg van een zestigtal meter toegankelijk langs de voorzijde. Langs de Kapittelstraat is de kerk goed toegankelijk, ook voor voertuigen.
- Bereikbaar met het OV

Femina, het Evermaruscomité, het 8-mei comité, de Haccouren, Samana, Seniorenvereniging Herfstlicht en de Landelijke Gilde zijn actief in Rutten. Verder is er een voetbalclub alsook een jeugdvereniging van de scouts.

De parochiezaal beschikt over een ruimte voor 130 personen / 450 staanplaatsen (25x6,5 meter) hetgeen voldoende is voor de activiteiten in het dorp. De parochiezaal heeft nood aan renovatie. De uitbating van de parochiezaal gebeurt door een VZW.

Er is horeca aanwezig in het dorp.

2.12.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Pastoraal: De **kerk** is nog in gebruik voor erediensten (2x per maand), voor begrafenissen, huwelijken, doopsels, de Sint-Evermarusverering, etc. De uitgebreide regeling is terug te vinden op de website van het dekenaat Tongeren.

De **Sint-Evermaruskapel** is het tweede gebouw voor de eredienst in Rutten. Zij vervult een essentiële rol in de verering van de heilige Evermarus. Voor vele Ruttenaren is de kapel de plaats waar ze dagelijks komen bidden en een kaars offeren. De kapel wordt eveneens gebruikt voor kleinschalige familievieringen. Ook pelgrims op weg naar Compostella maken gebruik van deze kapel als startpunt van hun tocht of als tussenstop. Tot bij het begin van de Covid epidemie was er wekelijks op maandag een misviering of een gebedsdienst in de kapel. Na de Covid epidemie zijn deze vieringen niet meer hervat, deels omwille van de slechte toestand van de kapel. Een restauratiedossier is opgestart en de aanvang van de werken is voorzien in 2024. Het is het vaste voornemens van de parochiale verantwoordelijken om na restauratie te kapel opnieuw te gaan gebruiken hetzij voor misvieringen, indien er een priester ter beschikking is, hetzij voor gebedsvieringen verzorgd door leken. Deze kapel is de centrale plek tijdens het eeuwenoude Sint-Evermarusfeest. Dit feest dat opgenomen is op de Vlaamse Inventaris van Immaterieel Cultureel Erfgoed, wordt jaarlijks van 21 april tot en met 8 mei gevierd. In die periode hebben er dagelijks vieringen plaats in de kapel. Het is uiterst belangrijk om deze traditie in stand te kunnen houden.

Niet-pastoraal: In de **kerk** worden af en toe concerten gegeven op initiatief van externe organisatoren, zoals de stad Tongeren, de Seniorenvereniging Herfstlicht uit Rutten, een koor uit Maastricht met contacten in Rutten.

De kapel van Herstappe of het zogenaamd Heilig Huisje wordt niet meer gebruikt voor de eredienst. Toch is er nog steeds een offerblok waar regelmatig muntstukken in teruggevonden worden. Dit wijst er op dat er toch nog mensen deze kapel bezoeken en er komen bidden. Het Heilig Huisje, met zijn prachtige ligging en zicht over de omgeving, is een geliefde pleisterplek op de fiets- en wandelroutes, schrijft stadsarcheoloog Dirk Pauwels in een bericht van 10 oktober 2023, waarbij hij het kerkbestuur aanspoort dit erfgoed beter te onderhouden.

2.13. Sint-Stefanus in 's-Herenelderen

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

2.13.1. Identificatie

Naam: Sint-Stefanuskerk

Geografische ligging

- Sint-Stefanusstraat 45, 3700 's-Herenelderen
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: bisdom Hasselt
- Dekenaat of Regio: dekenaat Tongeren
- Parochie: Sint-Stefanusparochie

Eigenaar: Kerkbestuur

Bescherming(en)/vastgesteld

- Beschermd als monument (19.01.1935)
- Vastgesteld bouwkundig erfgoed (01.02.2018)

2.13.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

's-Herenelderen situeert zich op 5 km ten noordoosten van Tongeren, aan de bron van de Demer. De Laatgotische Sint-Stefanuskerk en het imposante kasteel vormen de essentiële componenten van één der meest typische kasteeldorpen van Limburgs Haspengouw. Van de band tussen kerk en heerlijkheid getuigen ondermeer de unieke ligging van de kerk, die als het ware door het neerhof van het kasteel beschermd wordt, en het opmerkelijke interieur van het kerkgebouw.

Oorspronkelijk vormde 's-Herenelderen met het naburige Genoelselderen één domein, bekend onder de naam "Aldor", maar al in de 12^{de} eeuw vormden beide plaatsen twee afzonderlijke Loonse heerlijkheden. Om ze van elkaar te onderscheiden werd bij de naam van de plaats de naam van de heer gevoegd. In het derde kwart van de 13^{de} eeuw sprak men van "Eldris domini Wilhelmini" naar de heer, Willem van Hamal (+1279) en op het einde van de 13^{de} eeuw gebruikte men "Eldris Godenoli" naar Godenoel van Elderen (+1305). Later werd dit omgevormd tot Genoelselderen en werd "Eldris domini Wilhelmi" 's-Herenelderen.

Omstreeks 1261 kreeg Willem van Hamal van het Onze-Lieve-Vrouwekapittel te Tongeren de toestemming om een parochie op te richten te Elderen, een heerlijkheid waarvan de burcht datzelfde jaar in zijn bezit was overgegaan. Voordien was de parochie afhankelijk van de Sint-Martinuskerk te Berg. Vóór 1300 werden de heerlijkheden Hern en Schalkhoven bij de bezittingen van de heren van 's-Herenelderen gevoegd. De heerlijkheid bleef in het bezit van de familie van Hamal tot in 1501, toen Anna van Hamal huwde met Frederik van Renesse, drossaard van Breda.

Het is niet volledig duidelijk van wanneer de huidige Sint-Stefanuskerk dateert. Sommigen zijn van mening dat de eerste kapel van 1261 volledig werd afgebroken op het einde van de 15^{de} eeuw en bijgevolg een nieuwe kerk werd gebouwd. Anderen menen dat Maria-Magdalena van Hamal (+1540), vrouw van Elderen, de kapel liet vergroten en restaureren in Maasgotische stijl. Zij schonk alleszins de unieke Vroegrenaissancistische glasramen in het koor ter nagedachtenis van haar tweede echtgenoot, Willem de Croy (1458-1521), die raadsheer was van Keizer Karel V.

In 1899-1900 werd de Sint-Stefanuskerk gerestaureerd onder leiding van de Luikse architect Fernand Lohest.

De plattegrond van de kerk beschrijft een driebeukig gebouw van drie traveeën met een ingebouwde westtoren, die aan de zuidzijde geflankeerd wordt door een traptorentje. Het koor bestaat uit twee traveeën en heeft een vlakke drizijdige sluiting. Het portaal staat

haaks op de eerste travee van de zuidelijke zijbeuk. In de noordoostelijke hoek, tussen het koor en het schip, bevindt zich een vrijwel vrijstaande sacristie. Tussen de sacristie en de noordzijde van het koor is er een ruimte voor het orgel, dat bereikbaar is via een spiltrap in een kleine traptoren.

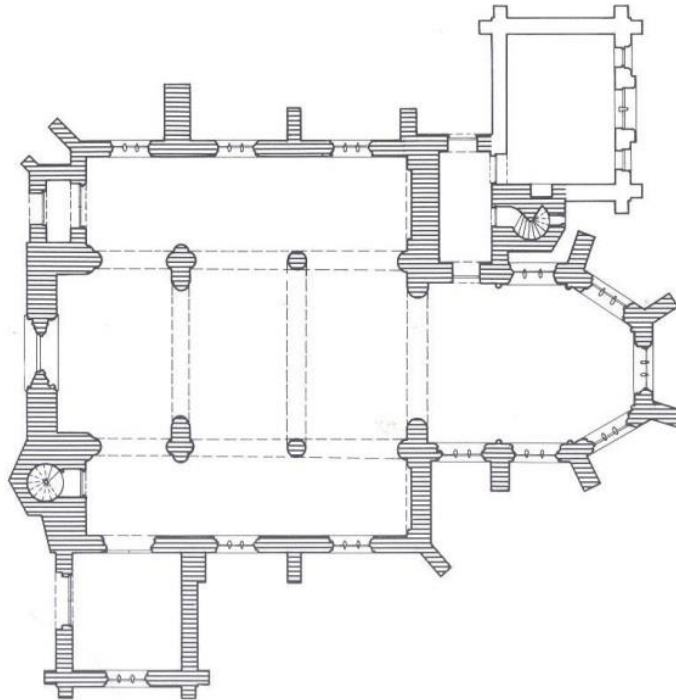
Het kerkgebouw is volledig opgetrokken in mergelsteen en heeft een pseudo-basilicale opstand. De vierkante westtoren is ietwat gedrongen, omvat twee geledingen en wordt bekroond door een ingesnoerde naaldspits. In de voorgevel van de toren is er een roosvenster met daarboven een nis met een Neogotisch beeldje van de Heilige Michaël. In de tweede geleding van de toren is er een spitsboogvormig galmgat. Het portaal heeft een leien zadeldak en bevat een rechthoekige geprofileerde deuropening aan de westzijde en een groot spitsboogvenster met maaswerk aan de zuidzijde. Op de hoeken staan telkens twee steunberen met drie geledingen.

De middenbeuk van de zijbeuken worden gescheiden door middel van een spitsboogarcade op vrij zware zuilen met bladkapiteel. Er is een overwelling door middel van kruisribgewelven tussen spitsboogvormige gordelbogen op consoles, waaronder neogotische beeldjes op sokkel. Er zijn stergewelven boven de rechte koortravee en de koorsluiting. De overwelling van de begane grond van de toren is door middel van een kruisribgewelf. De ruimte voor het orgel is aan de noordzijde van het koor geopend door middel van een spitsboog. Deze ruimte is op dit ogenblik afgesloten

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

Oppervlakte

- oppervlakte in m²: +- 316
- vrije hoogte: beperkt
- aantal zitplaatsen: 150



Opbouw

- type gebouw: hallenkerk met transept

De kerk kan ruimtelijk opgedeeld worden. breedte van het gebouw laat eventueel toe om een box in te brengen. Aangezien het gebouw beschermd is en beperkt in hoogte, zijn grote aanpassingen niet mogelijk.

Voorzieningen

Sanitair	Aanwezig
Verwarming	Mazout, luchtblazer
Verlichting	's Nachts verlicht door spots
Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig
Audiosysteem	Microfoon en geluidsinstallatie aanwezig
Beeldscherm(en)	Niet aanwezig
Rolstoeltoegankelijkheid	Goed toegankelijk
Diefstal- en brandbeveiliging	Brand- en inbraakdetectie aanwezig
Bliksembeveiliging	Aanwezig
Gsm-operatoren	Niet aanwezig

Bouwfysische toestand

De bouwfysische toestand van de kerk is zeer goed. Structurele problemen betreffende stabiliteit en vocht zijn aangepakt in het kader van de algemene restauratie. De toestand van het roerend patrimonium is redelijk tot zeer goed. De toestand van het interieur is zeer goed.

Recent werden het dak en de waterafvoer vernieuwd. De fundering werd verstevigd.

De vernieuwing van de verwarming, elektriciteit, beveiliging, kaleien en restauratie van de glasramen maken deel uit van restauratie van het interieur uit 2016.

2.13.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

De kerk maakt geen deel uit van een beschermd dorpsgezicht.

De kerk bevindt zich in 'parkgebied' (bestemming gewestplan).

De kerk is omgeven door een kerkhof met bakstenen muur en aan de westzijde door een omhaagde uitbreiding van het kerkhof. Het kerkhof is toegankelijk via de hoofdtoegang van de kerksite (enkele trappen). Op het kerkhof bevinden zich enkele (kunst)historisch waardevolle graven die echter niet zijn opgenomen op een lijst van graven met lokaal historisch belang. Begravingen worden gedaan op de uitbreiding van het kerkhof (nieuw kerkhof). Op het oud kerkhof vinden enkel nog bijzettingen of begravingen ten gevolge van een concessie plaats. Er is een columbarium aanwezig op het nieuwe kerkhof.

De kerk bevond zich tot het begin van de negentiende eeuw centraal in het dorp. Met de aanleg van de Elderenstraat in de jaren 1840 verschoof de bewoning zich meer richting die steenweg en aangrenzende straten. De kerk wordt ten zuiden en oosten begrensd door een straat (naastgelegen kasteel), ten westen door de voormalige pastorij en ten noorden door groengebied.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid:

- Parkeerruimte in de straat
- Geen parkeerruimte gereserveerd voor ceremoniewagens
- De toegang tot de kerk is een pad langs het kerkhof naar de toegangsdeur. De kerk is goed toegankelijk
- Niet bereikbaar met het OV

KVLV 's-Herenelderen-Ketsingen, Ziekenzorg en Landelijke Gilde 's-Herenelderen organiseren activiteiten in het dorp.

Ze gebruiken hiervoor zaal Aldor (Elderenstraat 16). Buurthuis Aldor (in eigendom van de stad) bestaat uit twee zalen (14x8m, 200 personen en 6x8m, 30 personen).

Er is horeca (Kleine Graaf). Er is geen jeugdvereniging.

Er is geen school aanwezig in het dorp.

Er is momenteel geen vraag naar bijkomende gebruikruimte. Het buurthuis te 's-Herenelderen voldoet aan de lokale vraag van verenigingen.

Ook op het vlak van kinderopvang, horeca, toerisme is op dit moment geen vraag naar ruimte.

2.13.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Pastoraal: De kerk is nog in gebruik voor erediensten op de eerste woensdag van elke maand om 18.00 u (niet tijdens winterperiode), voor begrafenissen, huwelijken, doopsels, etc. De uitgebreide regeling is terug te vinden op de website van het dekenaat Tongeren.

Niet-pastoraal: geen activiteiten.

2.14. Sint-Servatius in Sluizen

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

2.14.1. Identificatie

Naam: Sint-Servatiuskerk

Geografische ligging

- Viséweg 365, 3700 Sluizen
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdome: bisdom Hasselt
- Dekanaat of Regio: dekenaat Tongeren
- Parochie: Sint-Servatiusparochie

Eigenaar: Stad

Bescherming(en)/vastgesteld

- Beschermd als monument (21.09.1936)
- Vastgesteld bouwkundig erfgoed (01.02.2018)

2.14.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

Sluizen werd voor het eerst vermeld in 1139 als Slusis.

Sluizen is een typische woonforensengemeente waar landbouw, meer specifiek de akkerbouw, de belangrijkste bedrijvigheid was. In de negentiende eeuw was er ook nog een andere belangrijke nijverheid in de streek, namelijk de strohoedenfabricage. Dit werd als huisnijverheid beoefend.

Het landschap in Sluizen wordt getypeerd door het plotse vernauwen van het Jekerdal, dit is te wijten aan de krijtlaag in de ondergrond. Er ontstaat daardoor een smal en vrij diep dal waar het krijtgesteente in de hellingen aan de oppervlakte komt.

De bewoning van Sluizen gaat terug tot in de prehistorie. Uit de Romeinse periode stammen er sporen van een Romeinse villa en van centuriatio. Centuriatio bepaalde in de Romeinse periode het uitzicht van het landschap. Het is een techniek waarbij het grondgebied, dat door de Romeinen werd veroverd, werd verdeeld onder de toenmalige bevolking. Het land werd zowel onder de autochtonen als onder de kolonisten verdeeld. Op die manier werd het land in vakken verdeeld en kreeg het landschap in Sluizen een geblokt uitzicht. De Merovingische vondsten duiden op de continuïteit wat betreft de bewoning in de streek.

Sluizen behoorde reeds in twaalfde eeuw tot het domein van het Sint-Servaaskapittel van Maastricht, als één van de elf banken van Sint-Servaas. Al deze verschillende dorpen waren vrije rijksheerlijkheden, door de Duitse keizer geschonken en rechtstreeks afhankelijk van het Duitse Rijk. De hertogen van Brabant waren voogd van het gehele gebied.

Na de verovering van Maastricht in 1632 eisen de Verenigde Provinciën de rechten over deze dorpen op. Een eis die bekrachtigd werd door het verdrag van Fontainebleau in 1785.

De schepensbank ging in beroep bij de hoofdbank van Vlijtingen.

Het landschap van Sluizen bezit ook een geruïneerde burcht, de burcht van Sluizen. Deze werd in het begin van de vijftiende eeuw door de Luikenaars verwoest in opstand tegen prins-bisschop Jan van Beieren. Het resultaat was de daaropvolgende nederlaag te Othée in 1408.

Bouw

De plattegrond van de huidige kerk beschrijft een driebeukige kerk met voorstaande westtoren. Het koor bestaat uit een rechte travee met halfronde sluiting.

De vierkante westtoren wordt overdekt door een tentdak met twee geledingen, voorzien van lichtsleuven.

De oorspronkelijk gesloten constructie is sinds 1864 van een neoromaans rondboogportaal voorzien. De bovenbouw met fries dateert uit negentiende eeuw en is voorzien van twee rondboogvormige galmgaten in elke zijde. De negentiende -eeuwse gedeelten van schip en koor zijn opgetrokken uit Franse steen. De zadeldaken bestaan uit leien met verschillende hoogten en noklijnen.

De middenbeuk is voorzien van rondboogvormige vensterramen. De binnengevel is verder versierd met neoromaanse ornamenten aan fries en kroonlijsten. De zijbeuken zijn in de vorm van drie haakse kapellen aan weerszijden van het schip opgetrokken.

Vervolgens is er een neoromaanse rondboogportaal aanwezig in de noordzijbeuk. De rechte koor travee en de sacristie zijn ook voorzien van rondboogvensters met neoromaanse zuiltjes. De halfronde apsis is grotendeels origineel (silex van muurpartijen tot op driekwart hoogte). De gevel is geritmeerd door mergelstenen rondbooglisenen, met vierpasvenster in het midden.

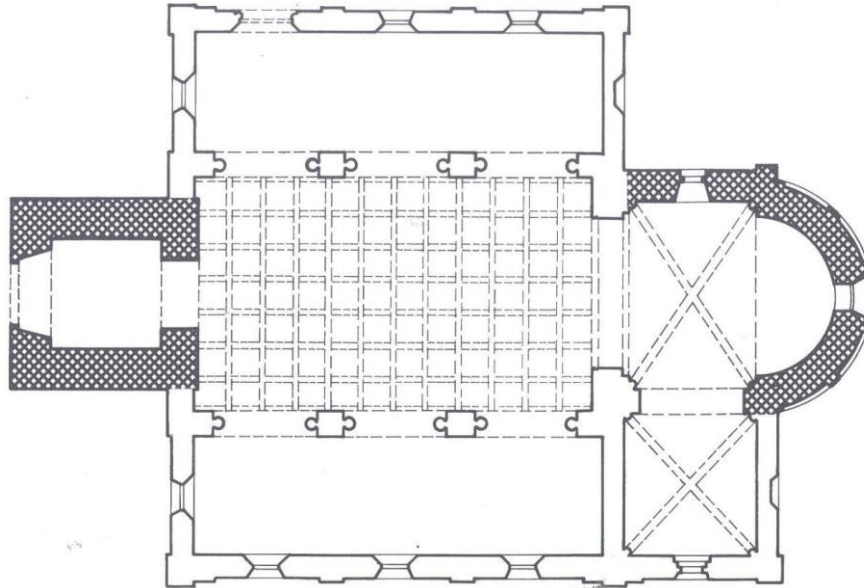
Het gehele kerkgebouw is gelegen binnen het ommuurde kerkhof.

De kerk heeft een neoromaans interieur, de midden- en zijbeuken zijn afgedekt met een houten zoldering. De middenbeuk en de zijbeuken worden van mekaar gescheiden door een rondboogarcade op zware pijlers, in de langsrichting geflankeerd door halfzuilen. Het koor is van het schip gescheiden door een hoge rondboog geflankeerd door colonnetten. De recht koortravee en de sacristie zijn overwelfd door middel van een kruisribgewelf op colonnetten. De apsis is overdekt door een halve koepel.

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

Oppervlakte

- oppervlakte in m²: 250
- vrije hoogte: beperkt
- aantal zitplaatsen: 100



Opbouw

- type gebouw: basiliek met transept

De kerk kan ruimtelijk moeilijk opgedeeld worden. Plaatsen van een box is eveneens moeilijk.

Voorzieningen

Sanitair	Niet aanwezig
Verwarming	Elektrisch
Verlichting	's Nachts verlicht door spots
Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig
Audiosysteem	Microfoon en geluidsinstallatie aanwezig
Beeldscherm(en)	Niet aanwezig
Rolstoeltoegankelijkheid	Goed toegankelijk
Diefstal- en brandbeveiliging	Brand- en inbraakdetectie niet aanwezig
Bliksembeveiliging	Aanwezig
Gsm-operatoren	Niet aanwezig

Bouwfysische toestand

De bouwfysische toestand van de kerk is matig tot slecht. Er zijn problemen met vocht. Restauratiewerken zijn hoogdringend, met name aan de daken van de zijbeuken. Sinds 2006 ligt hier reeds een nooddak (roofing) op.

2.14.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

De kerk maakt geen deel uit van een beschermd dorpsgezicht.

De kerk bevindt zich in 'woongebied met landelijk karakter' (bestemming gewestplan).

Het kerkhof bevindt zich rond de kerk. Bijzettingen zijn nog beperkt mogelijk.

De kerk bevindt zich aan de rand van het dorp langs de Viséweg. De kerk wordt ten oosten begrenst door de steenweg, ten oosten door natuurgebied en ten noorden en zuiden door particuliere eigendom.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid:

- Geen parkeerruimte aan de kerk
- Geen parkeerruimte gereserveerd voor ceremoniewagens
- Gemakkelijk toegankelijk
- Niet Bereikbaar met het OV

De vereniging FERM is momenteel actief in Sluizen. Andere socio-culturele verenigingen zijn de voetbal, de schuttersclub en de fanfare, gezellige namiddag voor de gepensioneerden (parochiezaal).

Er zijn geen horeca of school aanwezig in het dorp.

Er is momenteel beperkte vraag naar bijkomende gebruikruimte.

2.14.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Pastoraal: De kerk is nog in gebruik voor erediensten, voor begrafenissen, huwelijken, doopsels, etc. De uitgebreide regeling is terug te vinden op de website van het dekenaat Tongeren.

Niet-pastoraal: Jaarlijks is er een kerstconcert in de kerk gebracht door de fanfare Mont-Franc Sluizen. Verder geen andere activiteiten.

2.15. Sint-Lutgardis in Tongeren, Achter de Statie

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken? Vraag het dan op bij de gemeente.

2.15.1. Identificatie

Naam: Sint-Lutgartkerk

Geografische ligging

- Blaarstraat z.n., 3700 Tongeren
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: bisdom Hasselt
- Dekenaat of Regio: dekenaat Tongeren
- Parochie: Sint-Lutgartparochie

Eigenaar: Kerkbestuur

Bescherming(en)/vastgesteld

- Beschermd als monument (16.10.2009)
- Vastgesteld bouwkundig erfgoed (01.02.2018)

2.15.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

Tot de aanleg van de steenweg naar Maastricht in de Franse Tijd was er in wat nu de wijk Achter de Statie is, amper bewoning. Er was enkel de oude leprozerie. Blaar daarentegen bestond wel als een klein gehucht van Tongeren en was voor 1797 een aparte gemeente binnen de stadsvrijheid van Tongeren. Blaar had echter geen eigen kerk. De bekende kapel van Blaar ontstond pas in de 19^e eeuw.

Door de aanleg van de steenweg naar Maastricht in de Franse Tijd en vooral door de komst van het station kwamen er tientallen huizen bij. Op het einde van de 19^e eeuw, met de bloei van de Luikse industrie, explodeerde het inwonersaantal. De komst van de Ambiorix-legerkazerne vlak voor WO II en de bouw van een Rijkswachtkazerne in 1930, leidde tot heel wat bedrijvigheid.

Het parochiale leven was echter ontzettend beperkt. Meer dan de Sint-Antoniusfeesten vond er niet plaats.

Pastoor Engelbos die in 1946 naar de nieuwe wijk werd gestuurd, had dan ook de opdracht een nieuwe parochie met kerk te stichten. De parochie werd gewijd aan Sint-Lutgardis (+ 1246), patroonheilige van Vlaanderen en afkomstig van Tongeren. Er werd een noodkerk opgericht die later nog als parochiezaal zou dienen.

In 1949 werd de eerste steen gelegd van de nieuwe kerk die zou gebouwd worden volgens plannen van architect Ritzen uit Antwerpen. Als concept werd gekozen voor een vroegchristelijke basilica met een vrijstaande noordertoren. Het gebouw, dat sinds kort beschermd is, is één van de meest majestueuze kerkgebouwen van de omgeving.

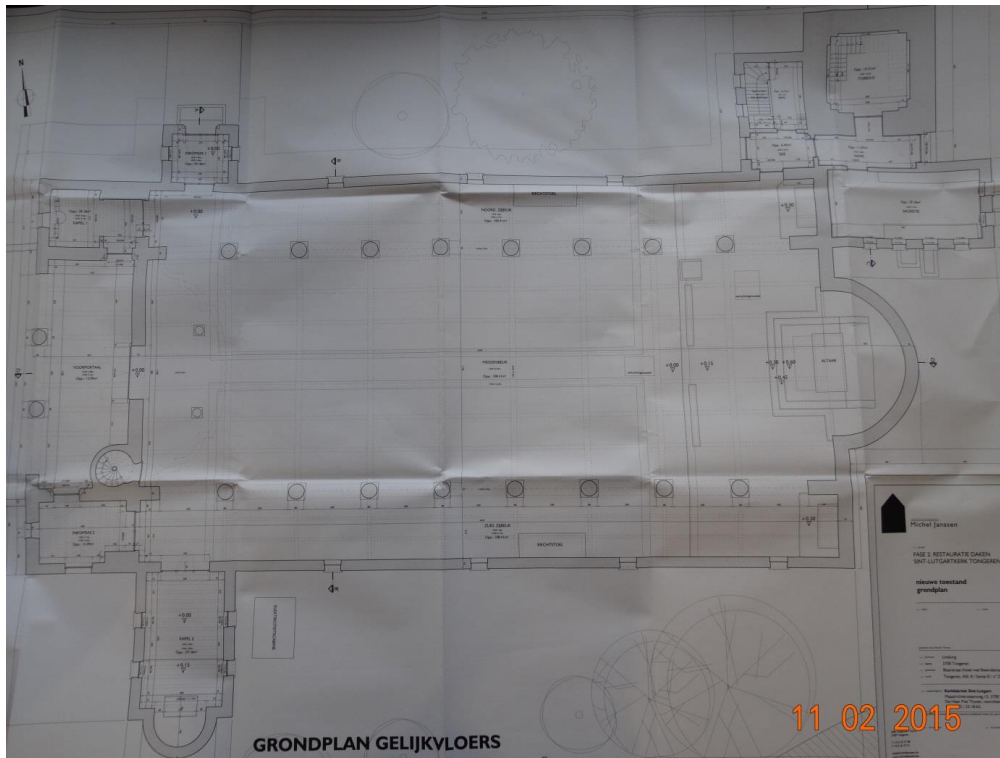
Het gebouw werd gewijd door monseigneur van Zuylen in 1956. De kerk was toen al een bedevaartsoord geworden.

Sindsdien komen mensen van overal om te kijken naar het reliekschrijn en het beeld van de Heilige Lutgardis.

b) *Gebouw en architecturale mogelijkheden*

Oppervlakte

- oppervlakte in m²: +- 1050
- vrije hoogte: +- 12 m
- aantal zitplaatsen: 300



Opbouw

- type gebouw: transeptloze basiliek

De kerk kan ruimtelijk gemakkelijk opgedeeld worden door het inbrengen van een box, afscheiden met wanden, etc.

Voorzieningen

Sanitair	Niet aanwezig
Verwarming	Mazout, luchtblazer (in slechte staat)
Verlichting	's Nachts verlicht door spots
Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig
Audiosysteem	Microfoon en geluidsinstallatie aanwezig
Beeldscherm(en)	Niet aanwezig
Rolstoeltoegankelijkheid	Moeilijk toegankelijk
Diefstal- en brandbeveiliging	Brand- en inbraakdetectie niet aanwezig. Wel camerabewaking
Bliksembeveiliging	Aanwezig
Gsm-operatoren	Niet aanwezig

Bouwfysische toestand

De bouwfysische toestand van de kerk is zeer goed. De toestand van het roerend patrimonium is goed tot zeer goed. De toestand van het interieur is goed tot zeer goed.

De kerk is enkele jaren geleden volledig gerestaureerd.

2.15.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

De kerk maakt geen deel uit van een beschermd dorpsgezicht.

De kerk bevindt zich in 'woongebied' (bestemming gewestplan).

Er bevindt zich geen kerkhof rond de kerk.

De kerk bevindt zich centraal in de wijk Achter de Statie. Rondom wordt de kerk begrensd door de school en de straat.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid:

- Ruime parkeergelegenheid aan de kerk
- Parkeerruimte gereserveerd voor ceremoniewagens
- Goed toegankelijk
- Bereikbaar met het OV

Er zijn diverse socio-culturele verenigingen actief in de wijk.

Er is een school aanwezig in de wijk. Het gebied rond de kazerne wordt binnenkort ontwikkeld net zoals de stationsomgeving.

Er is vraag naar bijkomende gebruikruimte door verschillende verenigingen en groepen. Aanpassingen hiervoor met sanitaire ruimten is noodzakelijk.

2.15.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Pastoraal: De kerk is nog in gebruik voor erediensten, voor begrafenissen, huwelijken, doopsels, etc. De uitgebreide regeling is terug te vinden op de website van het dekenaat Tongeren.

De erediensten worden matig bezocht (in regel minder dan 50 mensen per dienst).

Niet-pastoraal: Er vinden momenteel geen reguliere activiteiten plaats naast de erediensten. De kerk wordt gevaloriseerd voor activiteiten aan derden: o.a. de basisschool, concerten, ontmoetingen met buurtbewoners. De kerk is wel lid van Open Kerken. De kerk is belangrijk als bedevaartsoord voor Sint-Lutgart.

De kerk is alle dagen toegankelijk en voorzien van een camerabewakingssysteem (2023).

2.16. Sint-Gillis in Tongeren, Broek

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

2.16.1. Identificatie

Naam: Sint-Gilliskerk

Geografische ligging

- Hasseltsesteenweg 190, 3700 Tongeren, Broek
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdome: bisdom Hasselt
- Dekanaat of Regio: dekenaat Tongeren
- Parochie: Sint-Gillisparochie

Eigenaar: Kerkbestuur

Bescherming(en)/vastgesteld

- Vastgesteld bouwkundig erfgoed (01.02.2018)

2.16.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

Als gevolg van de sterke bevolkingsgroei langs Hasseltsesteenweg en Mulkerweg vanaf het midden van de 20ste eeuw werd aangedrongen op het oprichten van een hulpparochie Sint-Gillis voor de wijken Broek, Mulken en Zavelberg. Toestemming hiervoor werd verkregen in 1950.

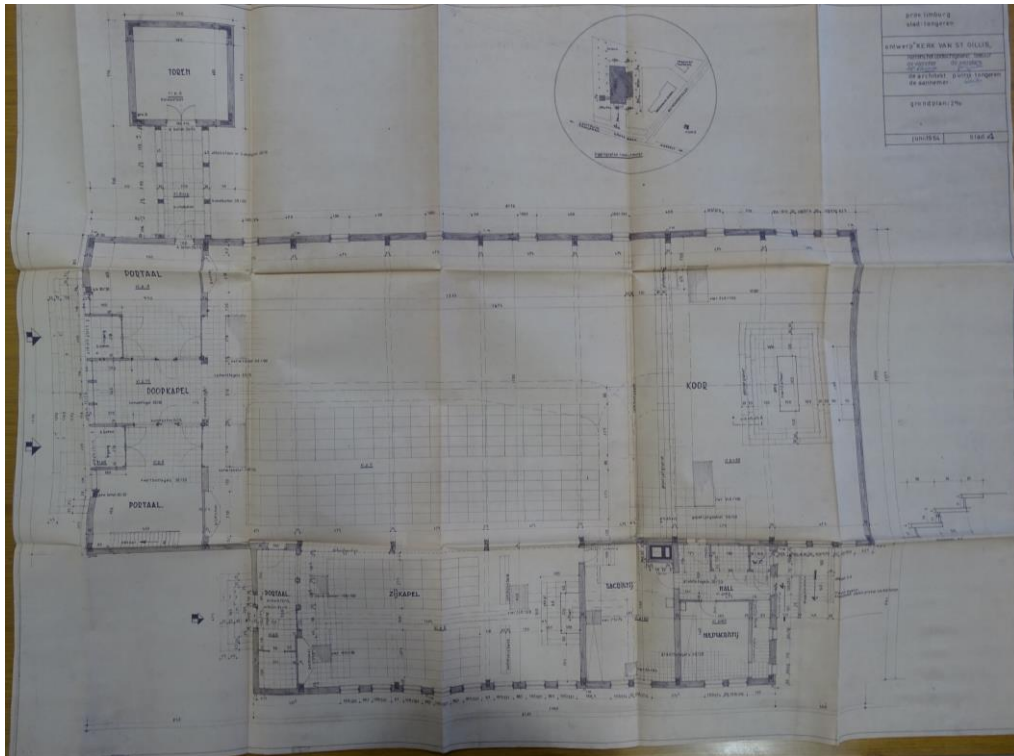
Tussen 1951 en 1955 werd een noodkerk gebouwd. In 1967 werd de nieuwe kerk gewijd door Mgr. Heuschen. Het ontwerp werd getekend door architect Pierre Ulix (1897 – 1967). Het werd een moderne zaalkerk met zadeldak en vrijstaande toren. Het gebouw is een moderne zaalkerk met rechthoekig plattegrond en een vrijstaande vierkante toren. De kerk is opgetrokken in breuksteen, met een voorgevel vrijwel helemaal in glas en verticale kolommen van beton die van het dak tot de grond reiken. Het gebouw heeft een zadeldak rustend op betonnen spanten op betonnen pilasters en de vrijstaande toren een tentdak.

In de weekkapel bevindt zich een beeld in barok van de patroonheilige Sint-Gillis daterend rond 1700. Mon Govaerts maakte in 1959 een modern beeld van Sint-Gillis. Een van de drie glasramen werd geschonken door graaf de Briey van het kasteel van Betho. Verder bezit de kerk een ciborie uit 1638 en een neogotische cilindermonstrans. Rond 1970 maakte Raf Verjans de sacramentstoren. Het wandtabernakel toont in Art Déco twee engelen in aanbidding van de hostie. De kruisweg is afkomstig van het kunstatelier van de abdij van Maredsous, waar ook Raf Verjans een opleiding kreeg.

b) *Gebouw en architecturale mogelijkheden*

Oppervlakte

- oppervlakte in m²: +- 990
- vrije hoogte: ruim
- aantal zitplaatsen: +300



Opbouw

- type gebouw: zaalkerk

De kerk kan ruimtelijk gemakkelijk opgedeeld worden door het inbrengen van een box, afscheiden met wanden, etc.

Voorzieningen

Sanitair	Aanwezig
Verwarming	Gas, luchtblazer
Verlichting	's Nachts verlicht door spots
Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig
Audiosysteem	Microfoon en geluidsinstallatie aanwezig
Beeldscherm(en)	Niet aanwezig
Rolstoeltoegankelijkheid	Goed toegankelijk
Diefstal- en brandbeveiliging	Branddetectie aanwezig
Bliksembeveiliging	Aanwezig
Gsm-operatoren	Niet aanwezig

Bouwfysische toestand

De bouwfysische toestand van de kerk is goed. De toren is in een matige toestand. De toestand van het roerend patrimonium is goed tot zeer goed. De toestand van het interieur is goed tot zeer goed.

Er zijn in de toekomst geen grote werken gepland. Een algemene restauratie is wenselijk.

2.16.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

De kerk maakt geen deel uit van een beschermd dorpsgezicht.

De kerk bevindt zich in 'woongebied en recreatiegebied' (bestemming gewestplan).

Er bevindt zich geen kerkhof rond de kerk.

De kerk bevindt zich centraal in de wijk Broek en is gelegen naast de Hasseltsesteenweg. Rondom wordt de kerk begrensd door openbaar domein (o.a. Pliniuspark) en ten zuiden door particuliere eigendom.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid:

- Ruime parkeergelegenheid aan de kerk
- Parkeerruimte gereserveerd voor ceremoniewagens
- Goed toegankelijk
- Bereikbaar met het OV

Er zijn diverse socio-culturele verenigingen actief in de wijk. Deze zouden terecht kunnen in de parochiezaal.

Er is een school aanwezig in de wijk.

Er is vraag naar bijkomende gebruikruimte door verschillende verenigingen en groepen.

2.16.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Pastoraal: De kerk is nog in gebruik voor één maandelijks eredienst op zondag (eerste zondag van de maand), voor één maandelijks eredienst door de week (derde woensdag van de maand) tijdens de periode van het zomerruim en verder voor begrafenissen, huwelijken, doopsels,... De uitgebreide regeling is terug te vinden op de website van het dekenaat Tongeren.

Niet-pastoraal: De kerk is belangrijk als bedevaartsoord voor Sint-Gillis (noveen in september). Er vinden ook repetities plaats van zangkoren en catechesevorming. Het portaal van de kerk is dagelijks geopend.

Sinds meerdere jaren is in de kelder van de kerk het "Sint-Gilliskelderke" gevestigd dat wekelijks voor een voedselverdeling doet voor de behoeftigen in Tongeren. Een ruim publiek van arme mensen uit Tongeren komt wekelijks langs.

Sinds mei 2015 is een gedeelte van de kerk ingericht als catecheselokaal. Deze catecheseruimte wordt gemiddeld vier keer per maand gebruikt.

2.17. Sint-Jozef in Tongeren, Nieuw Tongeren

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken? Vraag het dan op bij de gemeente.

2.17.1. Identificatie

Naam: Sint-Jozefkerk

Geografische ligging

- Hennisstraat 203, 3700 Tongeren, Nieuw Tongeren
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: bisdom Hasselt
- Dekenaat of Regio: dekenaat Tongeren
- Parochie: Sint-Jozefparochie

Eigenaar: Kerkbestuur

Bescherming(en)/vastgesteld

- Vastgesteld bouwkundig erfgoed (01.02.2018)

2.17.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

De Sint-Jozefparochie te Tongeren is de tweede jongste parochie van de stad. In 1954 werd de oprichting ervan goedgekeurd door de bisschop van Luik. Op dat moment stond er wel al een kerk die in 1934 werd gebouwd op initiatief van de familie Francart. Deze familie baatte er een steen- en pannenbakkerij uit en wilde een eigen kapel oprichten waar het personeel van de fabriek 's morgens de mis kon volgen. Het kerkgebouw werd opgetrokken met eigengemaakte materialen en door hun eigen personeel. De zaalkerk werd bovendien verfraaid met vele geglazuurde tegels. Binnen zijn alle wanden bekleed met tegels van diverse kleuren.

Francart tekende met architect Streignart uit Tongeren eigenhandig de plannen van de kerk. Uniek werd uiteindelijk hun principe van de holle gewelven dat zij toepasten op deze kerk.

De oprichting van een kerk en later de stichting van een eigen parochie waren het rechtstreeks gevolg van het bouwen van een geheel nieuwe arbeiderswijk vanaf de jaren 1930. Deze wijk werd Nieuw-Tongeren genoemd. Reden waarom ook de parochie werd genoemd naar Sint-Jozef als patroon van de arbeiders. De wijk was gelegen tussen de spoorweg en het station, waarrond heel wat industriële bedrijvigheid was en die een vlotte verbinding naar vooral Luik mogelijk maakte, en in de buurt van de Bilzersteenweg en het stadscentrum van Tongeren.

Bijzonder aan de kerk is ook de verering van de Heilige Rita. De Sint-Jozefkerk groeide doorheen de jaren uit tot een bekend bedevaartsoord. Oorsprong van deze bedevaart is het vinden van een beeld van de Heilige Rita door de pastoor in 1952. Iemand had dit achtergelaten voor de deur van de kerk uit dankbaarheid voor een genezing. Een jaar later pronkte het beeld al tijdens de Kroningsfeesten te Tongeren. In 1954 werd vervolgens de parochie erkend en in 1956 volgde de wettelijke erkenning. Eerste pastoor van de parochie werd pater Juvenalis Schepers, minderbroeder te Tongeren. Voor hem deed pater Dorotheus Moors de missen in de kapel.

b) *Gebouw en architecturale mogelijkheden*

Oppervlakte

- oppervlakte in m²: 325
- vrije hoogte: beperkt
- aantal zitplaatsen: 216 (kan uitgebreid worden tot meer dan 300)

Opbouw

- type gebouw: zaalkerk

De kerk kan ruimtelijk opgedeeld worden.

Voorzieningen

Sanitair	Niet aanwezig
Verwarming	Gas, luchtblazer
Verlichting	's Nachts verlicht door spots
Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig
Audiosysteem	Microfoon en geluidsinstallatie aanwezig
Beeldscherm(en)	Aanwezig?
Rolstoeltoegankelijkheid	Goed toegankelijk
Diefstal- en brandbeveiliging	Brand- en inbraakdetectie aanwezig
Bliksembeveiliging	Aanwezig
Gsm-operatoren	Niet aanwezig

Bouwfysische toestand

De bouwfysische toestand van de kerk is matig. Er zijn problemen met vocht. De toestand van het roerend patrimonium is matig tot goed. De toestand van het interieur is matig.

Er zijn in de toekomst geen ingrepen gepland. Een algemene restauratie is wenselijk.

Geen contract met Monumentenwacht.

2.17.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

De kerk maakt geen deel uit van een beschermd dorpsgezicht.

De kerk bevindt zich deels in 'woongebied', 'KMO-zone' en 'agrarisch gebied' (bestemming gewestplan).

Er bevindt zich geen kerkhof rond de kerk.

De kerk bevindt zich aan het uiteinde van de wijk Nieuw-Tongeren. De kerk wordt ten westen en zuiden begrensd door straten en ten noorden en oosten door de voormalige gronden van de steenfabriek Francart en terreinen van de NMBS.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid:

- Ruime parkeergelegenheid aan de kerk
- Parkeerruimte gereserveerd voor ceremoniewagens en mindervaliden
- Goed toegankelijk
- Bereikbaar met het OV

Er zijn diverse socio-culturele verenigingen actief in de wijk. De wijk beschikt over een buurthuis

Er is geen school aanwezig in de wijk.

Er is momenteel geen vraag naar bijkomende ruimte.

2.17.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Pastoraal: De kerk is nog in gebruik voor wekelijkse erediensten, voor begrafenissen, huwelijken, doopsels, etc. De uitgebreide regeling is terug te vinden op de website van het dekenaat Tongeren.

Niet-pastoraal: Er vinden momenteel geen activiteiten plaats naast de eredienst behalve catechese en repetitie van zangkoren.

De kerk is iedere dag toegankelijk.

2.18. Sint-Maternus in Tongeren, Paspoel

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

2.18.1. Identificatie

Naam: Sint-Maternuskerk

Geografische ligging

- Cottalaan 10, 3700 Tongeren, Paspoel
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdome: bisdom Hasselt
- Dekanaat of Regio: dekenaat Tongeren
- Parochie: Sint-Maternusparochie

Eigenaar: Kerkbestuur

Bescherming(en)/vastgesteld

- Vastgesteld bouwkundig erfgoed (01.02.2018)

2.18.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

De naam Paspoel vindt zijn oorsprong in een poel of vijver die in de 14^e eeuw eigendom was van de Tongerse familie Pausters. Dit werd later verbasterd tot Pausterspoel of Paspoel.

Dit gebied, gelegen tussen de Romeinse Kassei en Koninksemsteenweg en aan beide kanten van de Linderstraat, was een ideaal woonuitbreidingsgebied. In 1963 startte de eerste fase van de bouw van de wijk met de Necropolisstraat, Sint-Maternusstraat, Sint-Servaasstraat, Bertinstraat en Sint-Maternusplein. In 1978 volgde fase twee met de Paquaylaan en de Thijslaan.

Naar aanleiding van de eerste bouwfase in 1963 werd datzelfde jaar ook de parochie opgericht, gewijd aan Sint-Maternus (4^e eeuw) die bisschop van Trier, Keulen en Tongeren zou zijn geweest. Daarmee is dit ook de jongste parochie van Tongeren.

De kerk werd gebouwd onder leiding van architect Pierre Ulix uit Tongeren vanaf 1970. De wijding gebeurde door monseigneur Heuschen in 1971. De plannen en een deel van de inrichting werden echter gemaakt door pastoor Perilleux in samenwerking met Jef D'Huys.

Architecturaal is het een bijzonder gebouw geworden: een postmoderne rondkerk met een schitterende akoestiek. Doordacht was eveneens het maken van een parochiecentrum, onder het gebouw, dat als gemeenschapshuis fungeert.

Ellipsvormige baksteenbouw onder een plat dak. De vensters hebben een geometrisch maaswerk van beton. Het gebouw heeft een rechthoekig uitgebouwd portaal. De vrijstaande klokkentoren is opgetrokken in de vorm van een betonnen skelet.

b) *Gebouw en architecturale mogelijkheden*

Oppervlakte

- oppervlakte in m²: +- 850
- vrije hoogte: ruim
- aantal zitplaatsen: + 300

Opbouw

- type gebouw: centraalbouw

De kerk kan ruimtelijk opgedeeld worden door het inbrengen van een box, afscheiden met wanden, etc. De ellipsvorm zorgt wel voor enige moeilijkheid en de kerk is sporadisch volledig volzet.

Voorzieningen

Sanitair	Aanwezig
Verwarming	Gas, luchtblazer
Verlichting	's Nachts verlicht door spots
Keukenvoorzieningen	Aanwezig (zaal onder de kerk)
Audiosysteem	Microfoon en geluidsinstallatie aanwezig
Beeldscherm(en)	?
Rolstoeltoegankelijkheid	Goed toegankelijk
Diefstal- en brandbeveiliging	Brand- en inbraakdetectie aanwezig
Bliksembeveiliging	Aanwezig
Gsm-operatoren	Niet aanwezig

Bouwfysische toestand

De bouwfysische toestand van de kerk is matig tot goed. De toestand van het roerend patrimonium is matig tot goed. De toestand van het interieur is matig tot goed.

De kerk is 60 jaar oud en kende maar enkele kleinere ingrepen. Omwille van de moeilijke financiële situatie zijn er buiten het herstel van de klokkenstoel geen ingrepen gepland. Het platte dak met roofing zal evenwel binnen korte tijd moeten vervangen worden, evenals de verlichting in de zaal onder de kerk.

2.18.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

De kerk maakt geen deel uit van een beschermd dorpsgezicht.

De kerk bevindt zich deels in 'woongebied' (bestemming gewestplan).

Er bevindt zich geen kerkhof rond de kerk.

De kerk ligt als een eilandje centraal in de wijk Paspoel. De kerk wordt rondom begrensd door een grasveld palend aan de Romeinse omwalling en door diverse straten.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid:

- Ruime parkeergelegenheid aan de kerk
- Parkeerruimte gereserveerd voor ceremoniewagens
- Goed toegankelijk
- Bereikbaar met het OV

Er zijn diverse socio-culturele verenigingen actief in de wijk.

In de wijk leeft de derde graad Middelbaar algemeen, technisch en beroepsonderwijs van de VIIO scholengemeenschap. Er zijn twee Kleuter-Lagere scholen aanwezig en een afdeling voor kinderopvang.

De zaal in de kelder wordt door verschillende verenigingen gebruikt.

Er is momenteel geen vraag naar bijkomende gebruikruimte. Het kerkbestuur geeft zelf aan dat de kerk zich leent tot allerlei activiteiten van scholen, conferenties, concerten, enzovoort.

2.18.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Pastoraal: De kerk is nog in gebruik voor wekelijkse erediensten, voor begrafenissen, huwelijken, doopsels, etc. De uitgebreide actuele regeling is terug te vinden op de website van dekenaat Tongeren.

De kerk is tijdens de eredienst goed bezocht. Circa 80-100 mensen per dienst.

Niet-pastoraal: Er vinden sporadisch activiteiten plaats zoals vieringen en samenkomsten van nabijgelegen scholen, repetities van zangkoor en kinderkoor, jongeren catechese van de pastorale eenheid (eerste communie en vormsel), eens een optreden, ...

Het portaal, met kaarsenbak en gebedsruimte, is overdag toegankelijk (9u-17u).

De kelderruimte bevat een keuken en zalen (parochiezaal). Deze worden frequent gebruikt door het plaatselijk verenigingsleven. De grotere catechesebijeenkomsten over de parochiegrenzen heen, worden hier gehouden.

Achter het altaar, afgezonderd van de kerkrimte en toegankelijk via een aparte inkom, bevindt zich een zaaltje dat gebruikt wordt voor samenkomsten en archief van de kerkraad en parochieraad. Sporadisch wordt het ook benut voor andere bestuurs- en werkvergaderingen eigen aan de parochie en als repetitielokaal voor het kinderkoor.

2.19. O.L.V. Basiliek in Tongeren

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

2.19.1. Identificatie

Naam: O.L.V. Geboortebasiliek

Geografische ligging

- Stadhuisplein 8, 3700 Tongeren
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: bisdom Hasselt
- Dekenaat of Regio: dekenaat Tongeren
- Parochie: O.L.V. Geboorteparochie

Eigenaar: Kerkbestuur

Bescherming(en)/vastgesteld

- Beschermd monument (21.09.1936)
- Unesco-werelderfgoed kernzone: basiliek met stadstoren (04.12.1999)
- Vastgesteld bouwkundig erfgoed (01.02.2018)
- Deel van aanduiding als beschermde archeologische site (14.05.2010)
- Deel van aanduiding als Unesco-werelderfgoed bufferzone (04.12.1999)

2.19.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

Onder de huidige gotische kerk bevinden zich nog sporen van meerdere oudere kerken. Er is dus een lange continuïteit van religieuze gebouwen op deze site.

Archeologisch onderzoek heeft aangetoond dat de geschiedenis van de basiliek teruggaat tot aan de stichting van de stad Tongeren, omstreeks 10 voor Christus. Romeinse bewoning werd in de 4de eeuw gevolgd door de bouw van een Romeinse basilica (vergaderzaal), die op een bepaald moment als vroegchristelijke kerk werd gebruikt. In deze periode werd Tongeren ook de bisschopszetel van Noord Gallië.

De basilica had een rechthoekige vorm, was driebeukig, en werd afgesloten door een halfronde apsis. In deze apsis stonden tegen de muur lage zitbanken (priesterbanken?), met centraal een uitgespaarde plaats, mogelijk voor een houten zitmeubel (bisschopszetel?). Op de vloer van de apsis werd de indruk van een sokkel van een klein monumentje gevonden (Mariaverering?). Een muurtje scheidde de apsis van de zaal. Er zijn sporen van meerdere herinrichtingen. In welke toestand de basilica zich bevond toen in de zesde eeuw de Merovingische kerk werd gebouwd, weten we niet, maar het hergebruik van de apsis en de vloer in deze vroegmiddeleeuwse kerk doen vermoeden dat het gebouw er nog grotendeels stond.

De oudste Merovingische kerk werd gebouwd tussen 530 en 580 en kende daarna nog meerdere verbouwingen of 'herbouwingen'. Het was een éénbeukige constructie van aanvankelijk 17,5 meter op 12,4 meter, een zaaltje dus, met een halfronde apsis. Een toren was er niet. Binnenin scheidde een koormuur het iets hoger gelegen koor van de rest van het gebouw. Tot 1803 stond in de nabijheid van de Tongerse basiliek nog een bewaard Merovingisch gebouw, de Sint-Maternuskapel, die mogelijk de doopkapel was bij deze Merovingische kerk. De Sint-Maternuskapel verdween echter begin 19de eeuw om plaats te maken voor een vlotter verkeer op de markt.

Eind 9de eeuw (870-900) werd een grotere, Karolingische kerk gebouwd: een driebeukige constructie met hogere middenbeuk en opnieuw herbruik van de halfronde apsis. Ongeveer een halve eeuw na haar bouw werd deze al vervangen door een volgende, Ottoonse kerk, die iets groter was. Deze Ottoonse kerk had een langgerekt, driebeukig schip (gedateerd tussen 935 en 975), een sterk uitgebouwde dwarsbeuk en een half rond koor. De datering van de bouwfase valt samen met het bestuur van bisschop Heraclius (959-972). Het schip werd voorafgegaan door een jongere, vierkante toren in romaanse stijl, die via een ronde traptoren toegankelijk was (gedateerd 1180-1220).

Historische bronnen beschrijven dat de graaf van Loon in 1180 de stad innam en zwaar toetakelde. Ook de kerk had hieronder te lijden. In 1213 belegerde de hertog van Brabant de stad. De verwoestingen uit deze periode kunnen de reden geweest zijn om te beginnen met de bouw van de volgende, gotische kerk. De bouw van de gotische Onze-Lieve-Vrouwekerk werd volgens een archiefbron in 1240 gestart, wat wordt bevestigd door de C14-datering van mortel uit de fundering van het koor. De bouwkenmerken van de verschillende kerkdelen tonen ook aan dat men in elk geval met de aanleg van het zuidelijke deel van de dwarsbeuk en het koor begonnen is. In 1242 werd het hoofdaltaar al gewijd.

Het noordelijke deel van het transept is later gebouwd, in de tweede helft van de 14de eeuw. Ook het schip werd toen gebouwd. Archiefbronnen tonen aan dat de bouw van de toren pas startte in 1442, ongeveer twee eeuwen na het begin van de gotische werkzaamheden. Dit kan enkel verklaard worden door het gelijktijdig bestaan van haar romaanse voorganger die slechts heel geleidelijk afgebroken werd naarmate de bouw van de gotische kerk vorderde. Hierdoor kon men tijdens de eeuwen van bouwen toch de kerk blijven gebruiken.

De romaanse voorganger is echter niet volledig verdwenen: in het noordwestportaal wordt de deuropening bekroond door een boog en zuiltjes die duidelijk romaans van stijl zijn. Ook de kolommen in het westelijk deel van het schip hebben een andere vorm dan de oostelijke. Waarschijnlijk gaat het om hergebruik van bouwelementen, die echter niet in situ bewaard bleven. De westelijke zuilen lijken later gebouwd. Ook de toren van de voorganger van de gotische kerk zou pas in de 16de eeuw afgebroken zijn, waarna het schip werd verlengd tot aan de nieuwe gotische toren.

Aanvankelijk sierde een houten spits de toren. Deze brandde meerdere keren af (bliksembrandstichting). Bij de neogotische verbouwingswerken in de 19^{de} eeuw, plande men een stenen spits, maar alleen de voet ervan werd gerealiseerd. De maquette is opgesteld in de toren.

Bij de recente opgravingen werden fragmenten van oude decoratieschema's van het interieur terug gevonden. Deze werden op een ongekend moment afgekapt, en in een puinkuil in het koor geworpen. In de late dertiende eeuw waren de binnenwanden van de gotische kerk afgewerkt met een witte pleisterschildering waarop met rode lijnen rechthoekige steenblokken gesuggereerd werden. Op de profielen van muren en gewelfribben waren met dezelfde rode kleur V-vormige motieven aangebracht. Enkele fragmenten – die we niet in het gebouw kunnen lokaliseren – vertonen grillige penseelstreken, mogelijk te interpreteren als een vorm van marmerimitatie? Blind maaswerk – ook een restant uit de eerste bouwphase van de gotische kerk – draagt witte, oker en vermiljoenen kalklagen. Merkwaardig is ook een gesculpteerde rondboog die men uit de fragmenten kon samenstellen, die een gotische zijde heeft, met een strak geometrisch patroon, en een renaissance-zijde, met een slinger van gestileerd fruit (waaronder granaatappels).

De toren van de Onze-Lieve-Vrouwekerk werd in de middeleeuwen gebruikt als belfort: als uitkijkpost, brandalarm, om de archieven te bewaren en om tot schuilplaats van de bevolking te dienen. Het belfort is vandaag erkend als UNESCO-werelderfgoed.

In 1677 werd de toren en het interieur van de kerk zwaar beschadigd tijdens een brand van Tongeren aangestoken door de troepen van Lodewijk XIV. De stad was niet in de mogelijkheid om de toren te restaureren en gaf de toren in eigendom aan het kapittel. Al in 1677 werd gestart met de restauratiewerken. In 1731 wordt een sacristie gebouwd naar ontwerp van E. Fayn.

Onder leiding van Joseph Jonas Dumont werd van 1846 tot 1859 een restauratiecampagne uitgevoerd. Zowel buiten als binnen werden delen van het steenwerk vervangen door nieuwe bouwblokken. Het zuidportaal werd heraangelegd nadat het aangrenzende kapittelhuis werd ingekort. Ook het noordoostelijke portaal is niet meer origineel en het interieur werd aangepakt. Renaissance-glasramen, gedateerd tussen 1548 en 1550, werden gerestaureerd. Daarnaast kwamen er ook nieuwe glaspartijen uit het atelier van Jean-Baptiste Capronnier (1814-1891). Het pleisterwerk van de binnenmuren werd afgekapt, waardoor veel laatmiddeleeuwse schilderijen verloren gingen. Een tweede restauratieperiode werd begonnen in 1967.

Ten oosten van de kerk bevindt zich het voormalige klooster. Waarschijnlijk bestond het oorspronkelijk uit vier vleugels waarvan de westelijke verdwenen is bij de bouw van het huidige koor. Op basis van stilistische gegevens kan het gedateerd worden tussen 1146 en 1164. Zuilengalerij en binnenhof dienden als begraafplaats voor de kanunniken. Aan de zuidelijke zijde bevindt zich de kapittelzaal, voorzien van een ronde toren, het oudste bovengronds bouwwerk in de stad, resterend van de versterking van het monasterium. In de 13de eeuw wordt het gemeenschapsleven opgegeven en vestigden de kanunniken zich in eigen woningen o.a. in de Maastrichterstraat, ten noorden van het kerkhof en de omheiningmuur van het klooster.

Op 20 02 1931 verhief de paus de kerk tot een basiliek. In het eerste kwart van de 21^{ste} eeuw werden de kerkschat, de kloostergang, de toren en een archeologische site onder de basiliek ontsloten voor publiek. Dit Teseum wordt uitgebaat door de stad. De basilieksite is de grootste en sierlijkste kerkelijke site in de oostelijke helft van Vlaanderen.

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

Oppervlakte

- oppervlakte in m²: zeer ruim
- vrije hoogte: ruim
- aantal zitplaatsen: ?

Opbouw

- type gebouw: basiliek met kloostergang

Niet enkel omwille van het veelvuldig religieus en cultureel gebruik, maar zeker ook omwille van haar cultuur-historische functie is een opdeling of herinrichting van het monument onverantwoord. Hierdoor zou men een inbreuk plegen op het wezen van de romaans/vroeg-gotische basilieksite. Het kerkgebouw is één van de eerste grote gotische bouwwerken in België en grootste toeristische troef van de Stad.

De basiliek is allicht de belangrijkste kerksite in het oosten van Vlaanderen. Ook al is de basilieksite een zeer belangrijke toeristische troef voor de stad, waaraan de kerkfabriek haar volledige steun verleent, de wezenlijke functie van het kerkgebouw kan niet in twijfel getrokken worden.

Voorzieningen

Sanitair	Aanwezig
Verwarming	Mazout, luchtblazer (in slechte staat)
Verlichting	Algemene sfeerverlichting, verlichting op glasramen, 's nachts verlicht door spots
Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig (wel in naastgelegen parochiecentrum)
Audiosysteem	Microfoon en geluidsinstallatie aanwezig
Beeldscherm(en)	Aanwezig
Rolstoeltoegankelijkheid	Goed toegankelijk
Diefstal- en brandbeveiliging	Brand- en inbraakdetectie aanwezig
Bliksembeveiliging	Aanwezig
Gsm-operatoren	Niet aanwezig

Bouwfysische toestand

De bouwfysische toestand van de kerk is zeer goed. De staat van het roerend patrimonium is behoorlijk goed. De toestand van het interieur is goed.

In de meerjarenplanning worden de laatste grote fases van de globale restauratiewerken aangevat : de resterende dakwerken, de koorgevel met historische glasramen (16de eeuw) en het groot onderhoud van het Le Picardorgel in opvolging van de restauratie in de jaren '90. Deze werden vele jaren geleden al besproken en in het vooruitzicht gesteld maar verdaagd omwille van de prioriteit om het Teseum te realiseren met als laatste fase het ontsluiten van de belforttoren voor het publiek in 2023.

In de volgende jaren zullen kleine herstel en restauratiewerken nog aan bod moeten komen. De voornaamste toegang tot de basiliek, het zogenaamde Sint Maternusportaal in Romaanse stijl heeft dringende herstel- en onderhoudswerken nodig. En het Thomas transeptorgel heeft een groot onderhoud nodig.

Naast de werken aan het gebouw blijft de permanente nood aan zorg voor het roerend patrimonium waarbij zich eveneens noodzakelijke restauraties zullen opdringen. Deze zijn thans niet voorzien.

2.19.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

De kerk maakt geen deel uit van een beschermd dorpsgezicht.

De kerk bevindt zich deels in 'woongebied' (bestemming gewestplan).

Er bevindt zich geen kerkhof meer rond de kerk. Het oorspronkelijk kerkhof werd opgeruimd.

De kerk is gelegen in het hart van de stad, omgeven door horeca en detailhandel.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid:

- Beperkte parkeergelegenheid aan de kerk. Diverse grote parkings op wandelafstand.
- Parkeerruimte gereserveerd voor ceremoniewagens en families bij begravenissen en huwelijken
- Goed toegankelijk
- Bereikbaar met het OV (station op 500 m)
- Iedere dag open

Er zijn diverse socio-culturele verenigingen en zalen actief.

Er zijn diverse educatieve organisaties: crèche, buitenschoolse kinderopvang, kleuterschool, (gewoon en buitengewoon) basisonderwijs, (gewoon en buitengewoon) secundair onderwijs, volwassenenonderwijs en basiseducatie.

De interesse voor orgel- en beiaardconcerten groeit en kan in de verre omgeving enkel ingevuld worden op de historische en beschermde instrumenten in de O.L.-Vrouw Basiliek.

Verenigingen en groepen kunnen in het centrum van Tongeren-Borgloon terecht in diverse parochiezalen, vergaderzalen, toneelzalen, CC Velinx, de stadsbibliotheek, stadhuis, scholen, particulier, etc.

2.19.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Pastoraal: De basiliek is zowel dekenale kerk, als kerk voor de Pastorale Eenheid Onze-Lieve-Vrouw. In de basiliek bevindt zich het genadebeeld van Onze-Lieve-Vrouw Oorzaak onzer Blijdschap, patrones voor de Pastorale Eenheid, het dekenaat en het bisdom Hasselt. De kerk is in gebruik voor erediensten in de week en op zon- en feestdagen, voor begrafenissen, huwelijken, doopsels, etc. De uitgebreide regeling is terug te vinden op de website van <https://dekenaattongeren.be/>.

De eucharistievieringen worden goed bezocht. Jaarlijks zijn er meerdere radio- en/of TV-missen alsook pontificale vieringen.

Tongeren wordt gezien als het eerste oord toegewijd aan Maria, ten noorden van de Alpen. De basiliek is een bedevaartsoord waarbij vele gelovigen zich richten tot O.L.-Vrouw Oorzaak Onzer Blijdschap. Meerdere pelgrimsgroepen komen er op bedevaart. Vooral in de meimaand wanneer het O.L.V.-beeld met honderden bloemen omringd wordt. Op de 4^{de} zaterdag van mei is er de jaarlijkse "Pelgrimage naar Maria".

De Basiliek is een stopplaats voor pelgrims op weg naar Santiago de Compostella, waar zij een caminostempel kunnen bekomen. In het Teseum, waar de kerkschat van de basiliek bewaard wordt, bevindt zich een relik van de heilige Jacobus.

In de kerk zijn er naast de eredienst heel wat aan religie verbonden activiteiten zoals catechese, gebedsoefeningen, nevendiensten, processies, vaderlandslievende activiteiten (Te Deum op 21 juli en 15 november, 8 mei einde WO II, 11 november wapenstilstand WO I, ...)

Tongeren was van oudsher een muzikaal centrum dat bij het ontstaan van de polyfonie grote invloed had tot ver buiten de huidige landsgrenzen. Ook nu nog worden er bijna jaarlijks (ook door bekende componisten als Piet Swerts, Kurt Bikkembergs of Herman Lemmens) composities geschreven voor de basiliek en Onze Lieve Vrouw. De beiaard vertoeft onder de Belgische beiaards in de hoogste regionen wat ouderdom van origineel historische klokken betreft.

Niet-pastoraal:

Museale functie

De basilieksite heeft naast de basiliek als kerkruimte een belangrijke nevenbestemming: het Teseum. Deze museumsite telt 3 museale pijlers: de historische kerkschat in het pand en de

kloostergang van de kanunniken; de archeologische site onder de volledige kerk en de te ontdekken schatten van de kerktoren/belfort.

De kerkruijnte kan op zichzelf ook als een museum beschouwd worden. Jaarlijks komen er vele duizenden bezoekers. Belangrijke stukken zijn

- Ottoons kruisbeeld, levensgroot, 10^{de} eeuw
- Triomfkruis, beeld uit de 13^{de} eeuw
- Arendkoozlezenaar en Paaskandelaar (h 2,60m), 1372
- Piëta, 1380
- Kandelaars, divers, 14^{de} tot 17^{de} eeuw
- Miraculeus O.L. Vrouw beeld, 1479
- Mariaretabel, Antwerpse school, 1500-1520
- Metershoge glasramen, 1548
- Christus op de koude steen, twee beelden, 1530
- Romaans portaal met beelden uit de 16^{de} eeuw
- Aanbidding door de herders, schilderij eind 15^{de} eeuw
- Verheerlijking van het H Sacrament, schilderij 16^{de} eeuw
- Monumentaal marmeren altaar, 1541
- Altaar laat renaissance, ca 1600
- Altaar barok, 1634
- Calvarie, 17^{de} eeuw
- Barokke en Classicistische biechtstoelen, 17^{de} eeuw
- 48-delig koorgestoelte, 1710

Culturele Activiteiten

Tongeren heeft van oudsher een belangrijke muzikale traditie. De kapittelbibliotheek bevat muziekmanuscripten vanaf de dertiende eeuw, opgenomen op de topstukkenlijst. De oudste verwijzing in België naar polyfonie bevindt zich in deze boeken. De oudste muziekpartituur van België bevindt zich in Tongeren. Zoals in de middeleeuwen beschikt de basiliek vandaag over vier orgels, geschikt voor elke vorm van uitvoering. De Tongerse Basilicaconcerten waren medestichter van het Festival van Vlaanderen. De Tongerse beiaard is samen met de belforttoren UNESCO werelderfgoed.

De orgels van de basiliek

Het Le Picard-orgel

In september 1750 sloot het kapittel van de O.-L.-Vrouwebasiliek een contract af met de Luikse orgelbouwer Jean Baptiste Le Picard voor de bouw van een geheel nieuw orgel. Met de **restauratie** van 1997-2002 werd teruggekeerd naar de barokke stemming zoals voorzien door J.B. Le Picard tussen 1750 en 1752.

Transeptorgel

Met het transeptorgel wordt aansluiting gezocht met de geschiedenis van de orgelbouw in de basiliek en met de sterke koortraditie. Dit orgel is gestemd om ook met de toonhoogte van moderne instrumenten te kunnen concerner. Voor een optimale begeleiding van koren en muzikanten met uiteenlopende literatuurkeuzes (van gregoriaans tot eigentijds) bevat het nieuwe orgel 21 registers, verdeeld over twee manualen en pedaal.

Verder kunnen naargelang het past in hun programma, organisatoren beroep doen op een positief of kistorgel en een harmonium of traporgel.

Orgelconcerten

40-tal niet-eredienst gebonden orgelconcerten-met talrijke gastorganisten uit binnen en buitenland.

- Orgelvespers
- Te Deum
- Marktconcerten
- Orgel.4U : zaterdagnamiddagopvoeringen van juni tot en met september
- Kerstconcert
- Sylvesterconcert

Orgelwerking

- Orgellessen van de academie
- Orgeltrip doorheen de Euregio
- Orgelinitiaties voor groepen en deskundigen

Beiaardconcerten

65 jaarlijks vaste beiaardbespelingen en 20-tal extra concerten en initiaties

- Bespelingen tijdens de wekelijkse donderdagmarkt door de stadsbeiaardier
- Zomerconcerten iswm Orgel.4U met gastoptredens en kinderaanimitie
- Beiaardbespelingen op feestdagen: Vredesdag, Vlaamse en Nationale Feestdag, wapenstilstand, Koningsdag, ...
- Beiaardbespelingen bij
 - week van de Belgische muziek
 - Erfgoeddag(en) : bezoek aan de beiaard en bespeling iswm Teseum.
 - Open Kerkendag
 - Beiaardweekend met kinderaanimitie, concerten, straatbeiaard
 - Nocturnes, Kermis, Braderie

- Beleving van het beiaardspel vanop speciale luisterplekken in de stad of vanop het kijk platform in de toren

Beiaardwerking

- Het eerste klokkenspel te Tongeren dateert uit 1586. De beiaard werd tot tweemaal toe vernield door branden. Einde 18de eeuw kwam er een derde beiaard. Deze telt 49 klokken en bevindt zich in de Basiliektoren, die behoort tot de UNESCO werelderfgoedlijst samen met de andere belforten in België en Frankrijk. De Belgische beiaardcultuur is in 2014 officieel erkend door UNESCO als immaterieel werelderfgoed.

Concerten

- Jaarlijks meerdere gastconcerten van organisaties die de basiliek kiezen als unieke locatie voor hun concert. O.m. in 2025
 - B-Classic. Deze organisatie, opvolger van de Basilicaconcerten, wil klassieke muziek een nieuw perspectief bieden in een voortdurend evoluerende maatschappij.
 - Stadsfestival MoMeNT
 - De Kleine Cantorij
 - Schola Gregoriana Feminea
 - Kinderkoor Bloemfontein uit Zuid-Afrika
 - Baroque & More
 - Brussels Jazz Orchestra
- Concert bij kaarslicht
- Kerstevocatie
- Artiëstenmis : elke laatste zondag van de maand waarbij jong talent een podium krijgt.
- Meerdere (gast)koren luisteren eucharistievieringen op

Opvoeringen en tentoonstellingen

- Jaarlijks één of meerdere activiteiten van MoMeNT. MoMeNT is sinds 2017 hét jaarlijks eigenninnig en innovatief stadsfestival in Tongeren-Borgloon met TIJD als verbindende factor, geënt op het DNA van onze stad. Het festival is al acht jaar een vaste baken in het Vlaamse kunstenlandschap en daarbuiten.
 - Tentoonstelling naar aanleiding van openkerkendagen
 - Tentoonstellingen: Organisaties die de basiliek kiezen als unieke locatie.
 - Lezingen
 - Het jaarlijks kerstdorp, elk jaar in een andere uitvoering trekt duizenden bezoekers waaronder vele kinderen, ook in schoolverband.

- Verdeling van het Vredeslicht uit Bethlehem vanuit de basiliek over de provincie Limburg.

Deelname aan overheidsinitiatieven

- De kerkfabriek neemt actief deel aan een reeks van initiatieven van de Vlaamse Overheid, gericht op cultuur-historische en toeristische activiteit. Een opsomming:
 - Erfgoeddag
 - Vlaamse Meesters op hun Plek
 - Netwerk relieken
 - Open kerken
 - Open monumentendag
 - Open erfgoed
 - Meemoo
 - Monumentenwacht
 - Herita
 - Bezoekersbarometer

2.20. Sint-Jan-Baptist in Tongeren

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

2.20.1. Identificatie

Naam: Sint-Jan-Baptistkerk

Geografische ligging

- Minderbroedersstraat 22, 3700 Tongeren
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: bisdom Hasselt
- Dekenaat of Regio: dekenaat Tongeren
- Parochie: Sint-Jan-Baptistparochie

Eigenaar: Kerkbestuur

Bescherming(en)/vastgesteld

- Beschermd monument (30.07.1986)
- Omvat aanduiding beschermd monument: kerkhofmuur (16.12.1999)
- Deel van aanduiding als beschermd stadsgezicht: parochiekerk met omgeving (30.07.1986)
- Vastgesteld bouwkundig erfgoed (01.02.2018)

2.20.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

De parochiekerk Sint-Jan-de-Doper te Tongeren, was na de O.L.Vrouwe Basiliek en de Sint-Niklaaskerk, de derde parochiekerk van de stad. Deze kerk werd waarschijnlijk in het midden van de 12^{de} eeuw gesticht door de leerlooiers, die in dit deel van de stad woonden en werkten en die tot aan de Franse Revolutie Sint-Jan als patroonheilige hadden.

De kerk werd gebouwd op de plaats waar reeds in 1390 een kapel stond. Omdat de kerk doorheen de tijd bouwvallig geworden was stortte de toren in 1606 in. Het gebouw werd in 1615 hersteld en de toren werd heropgebouwd in Maaslandse Renaissancestijl. In het midden van de 18^{de} eeuw bevond het kerschip (middenbeuk en zijbeuken) zich opnieuw in slechte staat. In 1752 werd aangevangen van de sloop ervan en in 1770 kon het nieuwe schip in Classicistische stijl worden ingewijd. Na de Franse Revolutie werd de kerk gesloten en deed het gebouw dienst als vergaderplaats voor de gemeenteraad. Pas in 1836 werd de Sint-Janskerk terug als parochiekerk in gebruik genomen. Vervolgens werden een aantal ingrijpende werken uitgevoerd: in 1855 werd een portaal voor de toren gebouwd en in 1888 werden het koor, het transept (dwarsbeuk) en de zijbeuken afgebroken en heropgebouwd in Neoromaanse stijl naar een ontwerp van de Tongerse architect Mathieu Christiaens.

Een merkwaardig gegeven aan de Sint-Janskerk is het bestaan van een kluis. Deze zou hier reeds in de 11^{de} eeuw bestaan hebben. De functie van de eerste kluisenaars is echter niet heel duidelijk en er wordt wel eens gesuggereerd dat hier mensen naar toe verbannen werden als straf. In latere jaren krijgen de kluisenaars echter een hulpverlenende rol en werden ze belast met het verzorgen van zieken. In de 18^{de} eeuw werd er vervolgens een klein weeshuis van gemaakt. Na de Franse Revolutie werd dit echter afgeschaft. In 1858 werd de lagere school voor jongens hier naartoe gebracht. In 1869 werd de oude kluis herbouwd als pastoorswoning en in 1879 werd een deel ingericht als zondagsschool.

De plattegrond van de kerk beschrijft een driebeukig schip van vier traveeën met een transept van één travee en een koor met een rechte travee en een halfronde sluiting dat geflankeerd wordt door zijkoren en een sacristie aan de oostzijde. De toren van 1615 is een bakstenen constructie van drie geledingen, die van elkaar gescheiden zijn door mergelstenen druiplijsten. Het baksteenmetselwerk wordt verlevendigd door mergelstenen hoekkettingen, speklagen en kleine cartouches waaronder er één met het datumopschrift 1615 en gestileerde bloemmotieven. In de tweede geleding zijn er twee mergelstenen rondbooglisenen. In elke zijde van de derde geleding is er een rondboogvormig galmgat in een geprofileerde mergelstenen omlijsting met negblokken en een bakstenen ontlastingsboog. De toren heeft een klokvormige bekroning die met leien bedekt is.

De middenbeuk, daterend van 1770 bestaat uit baksteenmetselwerk en wordt bekroond door een geprofileerde mergelstenen lijst. In de laterale wanden bevinden zich bakstenen rondboogvensters. De middenbeuk heeft een leien zadeldak.

De neoromaanse delen van het kerkgebouw zijn opgetrokken in gebouchardeerde hardsteen. In de wanden zijn er rondboogvensters en het koor en de zuidwestgevel zijn gedecoreerd met rondbooglisenen.

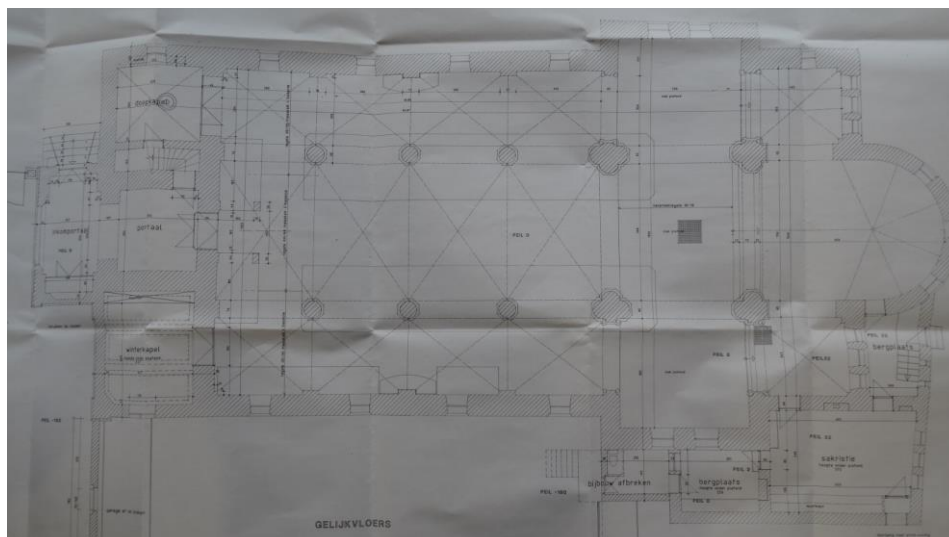
Het interieur van de kerk is volledig bepleisterd en versierd met fraai stucwerk in Lodewijk XV stijl. Boven de kruising van de dwarsbeuk en het koor is er een houten zoldering, terwijl er boven het koor een houten tongewelf is. Het schip is overwelfd door bepleisterde kruisribgewelven die rusten op rondboogvormige scheibogen op mergelstenen zuilen met een ronde, hardstenen sokkel.

De begraafplaats van de Sint-Janskerk bevond zich vroeger evenwijdig met het klooster van de Grauwzusters. Deze begraafplaats werd echter samen met die aan het Vrijthof en de begijnhofkerk ontruimd. Enkele kruisen van op dit kerkhof werden gered en bevinden zich nu tegen de buitenmuur van de Begijnhofkerk. Een deel van de oude grafplaten uit de kerk werden in 1854 verkocht, terwijl een ander deel gewoon stukgeslagen werd. Zo werden onder andere grafstenen van Handerik Vaes-Valck en van Handerik van Houthem naar de kloostergang van de basiliek verplaatst. Ook de grafplaat van Lambert van den Bosch en Aldegonde Moers, die eerst buiten tegen de kerkmuur stonden, werd naar de kloostergang overgebracht. Andere grafplaten zijn nog steeds terug te vinden in sommige Tongerse straten als huisdorpels, zoals bijvoorbeeld op de Piepelpoel.

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

Oppervlakte

- oppervlakte in m²: 776
- vrije hoogte: ruim
- aantal zitplaatsen: 268 (kan uitgebreid worden tot 350)



Opbouw

- type gebouw: basiliek met transept

De kerk kan ruimtelijk opgedeeld worden door het inbrengen van een box, afscheiden met wanden, etc.

Voorzieningen

Sanitair	Aanwezig
Verwarming	Gas, luchtblazer
Verlichting	's Nachts verlicht door spots
Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig
Audiosysteem	Microfoon en geluidsinstallatie aanwezig
Beeldscherm(en)	?
Rolstoeltoegankelijkheid	Goed toegankelijk
Diefstal- en brandbeveiliging	Brand- en inbraakdetectie aanwezig
Bliksembeveiliging	Aanwezig
Gsm-operatoren	?

Bouwfysische toestand

De bouwfysische toestand van de kerk is redelijk tot goed. Er zijn enkele vochtproblemen. De toestand van het roerend patrimonium is goed tot zeer goed. De toestand van het interieur is goed tot zeer goed.

Er zijn in de toekomst geen grote werken gepland. Een algemene restauratie is enkele jaren geleden afgerond.

2.20.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

De kerk maakt deel uit van een beschermd stadsgezicht.

De kerk bevindt zich deels in 'woongebied' (bestemming gewestplan).

Er bevindt zich geen kerkhof rond de kerk.

De kerk bevindt zich in het stadscentrum en is gelegen in een woongedeelte van de stad.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid:

- Diverse grote parkings op wandelafstand (Motten op 500 m).
- Parkeerruimte gereserveerd voor ceremoniewagens.
- Goed toegankelijk
- Bereikbaar met het OV

Er zijn diverse socio-culturele verenigingen actief in de wijk.

Er is een school aanwezig in de wijk.

Het kerkgebouw sluit aan bij een goed uitgerust parochiaal centrum, waar ook jeugdlokalen in ondergebracht zijn voor de actieve werking van jeugdbeweging.

Er is vraag naar bijkomende gebruikruimte door verschillende verenigingen en groepen.

2.20.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Pastoraal: De kerk is nog in gebruik voor erediensten, voor begrafenissen, huwelijken, doopsels, etc. De uitgebreide regeling is terug te vinden op de website van het dekenaat Tongeren.

Sinds de covidpandemie worden de misvieringen maar beperkt bezocht: gemiddeld 25 personen per viering.

Niet-pastoraal: Er vinden momenteel geen activiteiten plaats naast de eredienst. De kerk wordt wel gebruikt voor repetities van zangkoren. Er vindt orgelles en catechese plaats. Jaarlijks zijn er ook orgelconcerten, optreden van koren en culturele voorstellingen

De kerk is iedere dag open.

2.21. Sint-Medardus in Vreren

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

2.21.1. Identificatie

Naam: Sint-Medarduskerk

Geografische ligging

- Sint-Medardusstraat 42, 3700 Vreren
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: bisdom Hasselt
- Dekenaat of Regio: dekenaat Tongeren
- Parochie: Sint-Medardusparochie

Eigenaar: Kerkbestuur

Bescherming(en)/vastgesteld

- Beschermd monument (27.03.2001)
- Deel van aanduiding als beschermd dorpsgezicht: parochiekerk: kerkhof en pastorietuin (27.03.2001)
- Vastgesteld bouwkundig erfgoed (01.02.2018)

2.21.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

Over Vreren is er voor het eerst sprake in 1005 wanneer de bisschop van Luik, Notger, zich voor het Paasfeest naar Aken begeeft en van de Duitse keizer Hendrik II een diploma ontvangt dat de stichting van de kerk en het kapittel van Sint-Kruis te Luik bevestigt. De keizer schonk hem verschillende domeinen en parochiekerken om deze nieuwe stichting van de nodige inkomsten te voorzien, waaronder de kerk van Vreren (... 'ecclesias duas, unam in villa Freris'...) (1). Hierdoor kwam de parochie Vreren, die ook de dorpen Nerem, Paifve, Diets-Heur en Wihogne omvatte, in het bezit van het kapittel van Sint-Kruis dat van dan af gerechtigd was de tienden te innen en de pastoor van de parochiekerk aan te stellen. Dit recht bleef bestaan tot aan de Franse Revolutie.

Van het feit dat verschillende naburige kerken verschillende tiendenheffers hebben, kan men afleiden dat deze kerken in het algemeen reeds in de Karolingische tijd van elkaar werden gescheiden ('capitularia' betreffende de ondeelbaarheid van de tienden van 813-818').

Toegepast op de oerparochie Vreren kan men aannemen dat zij voor 813 van de moederkerk van Tongeren werd afgescheiden (2).

Ook de weinig gangbare patroonheilige Sint-Medardus is een aanwijzing voor de hoge ouderdom van de parochie Vreren. Medardus is een weer- en wijnheilige. Hij was bisschop van Noyon en leefde rond de jaren 500. Hij was vooral populair in de Merovingische periode. Er zijn in België slechts vier parochies aan hem gewijd (Wijtschate, Eernegem, Wervik en Vreren).

Aangezien Vreren ook de parochiekerk was van de inwoners van Nerem, Diets-Heur, Paifve en Wihogne vonden alle dopen, huwelijken en begrafenissen daar plaats. Alleen Diets-Heur voor 1258 en Nerem, zeker vanaf 1292, bezaten aparte kapellen voor de misviering (3).

In een akte van 15 februari 1243 staat de bisschop van Luik aan het kapittel toe om te Vreren eeuwigdurende pastoorsambten in te stellen. Hierdoor werd de kerk feitelijk in het kapittel geïncorporeerd. Het kapittel ontving hierdoor alle inkomsten van de kerk van Vreren en stelde in naam, één van hun kanunniken als pastoor aan. Deze inde de opbrengst maar liet zich vervangen door een eeuwigdurend vicaris. De inkomsten werden toen op 10 Luikse marken vastgesteld (4).

Namen van pastoors uit deze periode zijn : Lambertus (1200), Eustachius (1258), Bertrandus (1312) en Joannes (1391).

Op wereldlijk vlak was Vreren ('predium nostrum de Freres') samen met Diets-Heur en Wihogne vanaf 1196 door de Duitse koning Hendrik VI aan de Luikse Kerk geschonken, (5) terwijl Nerem en Paifve Brabants bleven en later het statuut van redemptiedorp verwierven (betwist gebied tussen Spanje en de Verenigde Provinciën).

Dit leidde in een latere periode tot strubbelingen tussen de inwoners van Nerem en Paifve en de pastoor van Vreren en het kapittel van Sint-Kruis over hun respectievelijke bijdragen in de herstellingen van het kerkschip, de toren en de pastorie die allen in een lamentabele toestand verkeerden. Reeds bij de eerste inspectie van 1628 bleek het dak van het schip op vele plaatsen te lekken en was de pastorie bij de inspecties van 1655 en 1712 'omnino caduca', terwijl het gewelf van de toren aan reparatie toe was (6).

Dit leidde in 1752 tot een smeekschrift van pastoor Meyers aan de Raden van State van de Verenigde Provinciën, de souvereinen van Nerem-Paifve. Meyers stelde dat het schip van de kerk door de tiendenheffer, het kapittel van Sint-Kruis, moest onderhouden worden en de toren en de pastorie door de parochianen, dus ook die van Nerem en Paifve, die zich op hun statuut van redemptiedorp beriepen om hun bijdrage te ontlopen en alles op de lange baan te schuiven (7).

De processtukken leren ons ook dat het kapittel gedurende tien jaren lang verzuimd had de parochiekerk te onderhouden zodat vanaf 1767 de eredienst werd vervuld in een kapel die slechts plaats bood aan honderd mensen.

Na een langdurige procedure waarbij zowel het kapittel als de gemeentenaren van Nerem-Paifve zich ertoe verbonden aan de nodige herstellingen bij te dragen, werd hierover op 9 februari 1778 een 'accomodement' bereikt (8).

Het jaar daarop werd het bestaand romaans gebouw door een volledig nieuw classicistisch bouwwerk vervangen.

Bouw

In 1779 werd het huidige classicistische kerkgebouw opgetrokken in opdracht van het Heilig Kruiskapittel van Luik naar een ontwerp van M. Soiron op de resten van de veel oudere romaanse kerk.

De kerk heeft een driebeukig pseudo-basicaal schip van vijf traveeën met een ingebouwde westelijke toren en een koor van een rechte travee, een driezijdige afsluiting en geflankeerd door 19^e-eeuwse sacristieën.

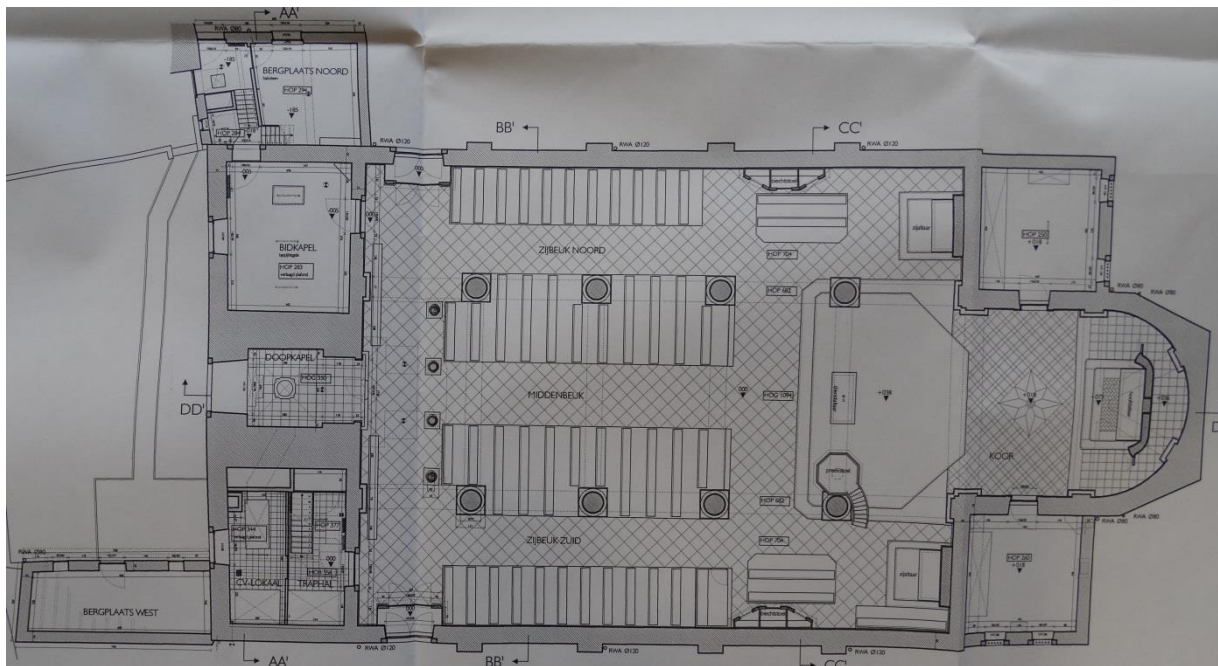
In de plint is materiaal van de romaanse kerk verwerkt. De rondboogvensters staan in een mergelstenen omlijsting met op regelmatige afstand geplaatste negenblokken. De westelijke gevel is blind gehouden.

Het interieur is bepleisterd. De midden- en zijbeuken worden van elkaar gescheiden door een zuilenrij van gemarmerde Toscaanse zuilen die een entablement dragen waarop een tongewelf rust. Boven de zijbeuken bevindt zich een vlakke zoldering.

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

Oppervlakte

- oppervlakte in m²: 566
- vrije hoogte:
- aantal zitplaatsen: 326 (uit te breiden met 35 stoelen vanuit kapittelzaal)



Opbouw

- type gebouw: zaalkerk

De kerk kan ruimtelijk opgedeeld worden. Het apart gebruiken van de ruimte onder de toren zou eventueel ook kunnen. Gebruik van de sacristieën.

Voorzieningen

Sanitair	Aanwezig
Verwarming	Gas, luchtblazer
Verlichting	's Nachts verlicht door spots
Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig
Audiosysteem	Microfoon en geluidsinstallatie aanwezig
Beeldscherm(en)	?

Rolstoeltoegankelijkheid	Moeilijk toegankelijk
Diefstal- en brandbeveiliging	?
Bliksembeveiliging	Aanwezig
Gsm-operatoren	Niet aanwezig

Bouwfysische toestand

De bouwfysische toestand van de kerk is zeer goed. Vochtproblemen zijn opgelost met de recente restauratie. De toestand van het roerend patrimonium is zeer goed. De toestand van het interieur is in slechte staat. In 2024 zijn de restauratiewerken van het interieur voorzien (schilder- en elektriciteitswerken).

De kerk en de kerkhofmuur zijn gerestaureerd. Op termijn is een restauratie van het interieur gepland (2024). De oude grafkapel is tevens gerestaureerd.

2.21.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

De kerk maakt deel uit van een beschermd stadsgezicht.

De kerk bevindt zich deels in 'woongebied met landelijk karakter' (bestemming gewestplan).

Het oude kerkhof bevindt zich rond de kerk. Het kerkhof is niet gerestaureerd. Bijzettingen zijn niet meer mogelijk.

De kerk bevindt zich centraal in het dorp. De kerk wordt rondom begrensd door straten en aan de noordoost zijde door het gebied van de voormalige Kruiswinning. De kerk, gelegen op een heuvel, heeft twee toegangen.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid:

- Geen parkeerruimte naast de kerk, wel aan de parochiezaal.
- Parkeerruimte gereserveerd voor ceremoniewagens.
- De kerk is moeilijk toegankelijk door trappen aan de kant van de pastorij en aan de andere zijde wel gemakkelijk toegankelijk ook voor rolstoelgebruikers.
- Bereikbaar met het OV

Samana, de Landelijke Gilde en gepensioneerdenwerking "Arm in arm" zijn actief in Vreeren. Zij kunnen beschikken over een recent gebouwde nieuwe parochiezaal.

Er is een school aanwezig in het dorp.

Er is momenteel beperkte vraag naar bijkomende gebruikruimte. Echter, een eventuele samenwerking met de parochiezaal is een mogelijkheid.

2.21.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Pastoraal: De kerk is nog in gebruik voor wekelijkse erediensten, voor begrafenissen, huwelijken, doopsels, etc. De uitgebreide regeling is terug te vinden op de website van het dekenaat Tongeren, pastorale eenheid Sint Marcus.

Niet-pastoraal: Er vinden momenteel geen activiteiten plaats naast de eredienst. In de kapittelzaal is er wekelijks repetitie voor het vrouwenkerkkoor.

2.22. Sint-Pancratius in Widoorie

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken? Vraag het dan op bij de gemeente.

2.22.1. Identificatie

Naam: Sint-Pancratiuskerk

Geografische ligging

- Widooriestraat z.n., 3700 Widoorie
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: bisdom Hasselt
- Dekenaat of Regio: dekenaat Tongeren
- Parochie: Sint-Pancratiusparochie

Eigenaar: Stad

Bescherming(en)/vastgesteld

- Vastgesteld bouwkundig erfgoed (01.02.2018)

2.22.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

Voor de Franse Revolutie was de Sint-Pancratiuskerk een kwartkapel van de Tongerse Onze-Lieve-Vrouwebasiliek. Dit betekent dat ze slechts een vierde betaalde van de belasting die verschuldigd was aan de bisschop en de aartsdiaken, in dit geval de Tongerse collegiale. De afhankelijkheid van het kapittel betekende o.m. dat alle kinderen in de moederkerk van Tongeren moesten gedoopt worden. In de eigen kerk kon men alleen huwen of begraven worden. In 1804 (Franse periode) wordt de kerk van Widooie als succursale (afhankelijke filiaalkerk) bij deze van Haren gevoegd. Na de Belgische onafhankelijkheid wordt de kerk van Widooie in 1834 opnieuw afgescheiden van Haren.

De kapel bestond reeds in de 12^{de} eeuw en in 1205 wordt melding gemaakt van een rector. In 1421 wordt de kerk of kapel gerestaureerd, maar op het einde van de 18^{de} eeuw wordt ze als bouwvallig vermeld. Op 25 mei 1674 werd de kerk door Franse soldaten geplunderd.

In 1845 wordt een nieuwe kerk gebouwd naar een ontwerp van architect J. Dumont en onder leiding van architect Suys. De eerste steen werd gelegd op 27 april 1846 en de plechtige inwijding van de kerk gebeurde op 14 juli 1851 door de Luikse bisschop Cornelius Richardus Antonius van Bommel. De kerk is omringd door een ommuurd kerkhof.

In de periode 1876 – 1890 moesten de daken van de kerk en de toren vernieuwd en hersteld worden. De aanvankelijk volledig polychroom en figuratief beschilderde kerk werd in het begin van de jaren 70 van de 20^{ste} eeuw overschilderd.

Het betreft een Classicistische pseudo-basiliek met een vooruitstaande westtoren, een driebeukig schip van vier traveeën en een koor van één travee met een halfronde sluiting. Het koor wordt aan weerszijden geflankeerd door sacristieën.

De kerk is opgetrokken in baksteenmetselwerk en heeft een zadeldak met leien. De gevels van het schip zijn voorzien van rondboogvensters met hardstenen bogen en doorgetrokken imposten. De bakstenen kerktoren wordt bekroond door een ingesnoerde naaldspits. De toren heeft drie geledingen en is afgewerkt met hardsteen voor omlijstingen en decoratieve elementen. Het kerkinterieur is bepleisterd en geschilderd. De middenbeuk is van de zijbeuken gescheiden door een rondboogarcade op zuilen. De kerk is overwelfd door een tongewelf en boven het koor is er een halve koepel.

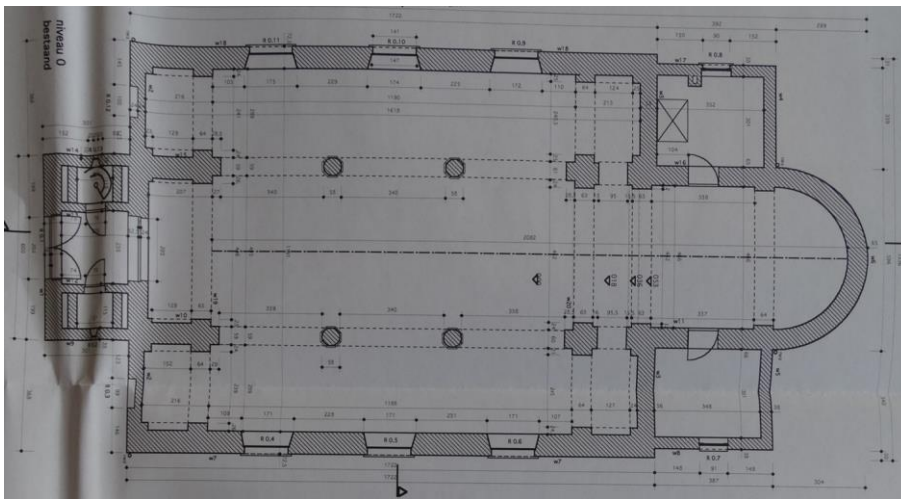
De patroonheilige van de kerk, Sint-Pancratius, werd omstreeks 290 geboren uit een voornaam geslacht in Phrygië (Klein-Azië). Kort na zijn geboorte overleed zijn moeder en zijn vader stierf het jaar daarop. Het kind werd geadopteerd door zijn oom Dionysius en rond het jaar 303 vertrokken ze naar Rome. Keizer Diocletianus heerste over het keizerrijk en de christenvervolging was op haar hoogtepunt. Pancratius trachtte echter zoveel mogelijk

christenen te helpen en hij trok zich vooral het lot van gevangenen aan. Zijn werkzaamheden werden verraden en zo werd hij voor de stadhouder van Rome gebracht. Pancratius schonk heel zijn vermogen aan de christengemeenschap van Rome en liet zich voor de keizer leiden. Deze beloofde hem alle heerlijkheden van het leven als hij het geloof in Christus zou afzweren. De 14 jarige knaap liet zich niet van zijn geloofsovertuiging afbrengen en zo werd hij op 12 mei 304 in het openbaar onthoofd. Zijn lichaam werd door de beulen voor de honden achtergelaten. Een vrouw bracht het lichaam echter naar de catacomben van Octavilla aan de Via Aurelia. In het jaar 500 liet paus Symmachus (498-514) een basiliek boven zijn graf bouwen. Dit was de voorloper van de Basilica San Pancraziofuorilemura.

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

Oppervlakte

- oppervlakte in m²: +- 290
- vrije hoogte:
- aantal zitplaatsen: 150



Opbouw

- type gebouw: pseudobasiliek, transeptloos

De kerk kan ruimtelijk moeilijk opgedeeld worden omwille van de beperkte afmetingen en de zijbeuken.

Voorzieningen

Sanitair	Niet aanwezig
Verwarming	Gas, luchtblazer (reeds vernieuwd)
Verlichting	's Nachts verlicht door spots
Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig

Audiosysteem	Microfoon en geluidsinstallatie aanwezig
Beeldscherm(en)	Niet aanwezig
Rolstoeltoegankelijkheid	Redelijk toegankelijk
Diefstal- en brandbeveiliging	Brand- en inbraakdetectie niet aanwezig
Bliksembeveiliging	Aanwezig
Gsm-operatoren	?

Bouwfysische toestand

De bouwfysische toestand van de kerk is matig. Er zijn problemen met vocht. De toestand van het roerend patrimonium is matig tot goed. De toestand van het interieur is matig.

Geen geplande ingrepen in de toekomst.

2.22.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

De kerk maakt geen deel uit van een beschermd stadsgezicht.

De kerk bevindt zich deels in 'woongebied met landelijk karakter' (bestemming gewestplan).

Het kerkhof bevindt zich rond de kerk. Bijzettingen zijn nog mogelijk. Er bevinden zich enkele historisch waardevolle graven op het kerkhof.

De kerk bevindt zich centraal in het dorp. De kerk wordt ten westen en zuiden begrensd door straten en ten noorden en oosten door particuliere eigendom.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid:

- Beperkte parkeerruimte in de straat
- Geen parkeerruimte gereserveerd voor ceremoniewagens.
- Redelijk goed toegankelijk
- Bereikbaar met het OV

De KVLV en Gezinsbond zijn actief in Widoioie. Zij kunnen terecht in het vernieuwde buurthuis dat over voldoende capaciteit en infrastructuur beschikt.

Er is geen school aanwezig in het dorp.

Er is momenteel geen vraag naar bijkomende gebruikruimte gezien de mogelijkheid om het vernieuwde buurthuis te kunnen gebruiken.

2.22.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Pastoraal: De kerk is nog in gebruik voor wekelijkse erediensten, voor begravenissen, huwelijken, doopsels, etc. De uitgebreide regeling is terug te vinden op de website van het dekenaat Tongeren.

Niet-pastoraal: geen activiteiten.

2.23. Sint-Odulphus in Borgloon

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

2.23.1. Identificatie

Naam: Sint-Odulphuskerk

Geografische ligging

- Speelhof 12A, 3840 Borgloon
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: bisdom Hasselt
- Dekenaat of Regio: dekenaat Sint-Truiden
- Parochie: Sint-Odulphusparochie

Eigenaar: Stad

Bescherming(en)/vastgesteld

- Vastgesteld bouwkundig erfgoed (01.02.2018)
- Omvat aanduiding als beschermd monument: parochiekerk met kloostergang (20.11.2001)
- Omvat aanduiding als beschermd monument: parochiekerk zonder zijbeuken (19.01.1935)
- Omvat aanduiding als beschermd monument: sacristie en kloostergang (08.03.1995)
- Beschermd stadsgezicht: pastorie, kloostergang en sacristie: omgeving (08.03.1995); de als monument beschermde parochiekerk, pastorie, kloostergang en sacristie maken geen deel uit van het stadsgezicht.

2.23.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

De historische / architectuurhistorische waarde wordt gevormd door zijn historische kern (de kloostergang is een goed bewaard voorbeeld van een romaanse pandgang van de 13de eeuw) en de daaropvolgende bouwfasen en de rijke stoffering van het interieur.

De Sint Odulphuskerk is een goed bewaard voorbeeld van een romaanse kerk van de 12de eeuw (in kern een romaanse pijlerbasiliek uit de 12de eeuw waarvan het schip, de muren van de kruising, de zuidelijke transeptarm en de ingebouwde, rechte koortravee overblijven). De gotische westertoren dateert van 1406 en is gedeeltelijk ingebouwd. In 1838 werd de kerk vergroot en in 1903-1904 werden er ingrijpende vergrotings- en restauratiewerken uitgevoerd naar ontwerp van de architecten H. Martens (1847-1919) en V. Lenertz (1864-1914). Daarnaast heeft de kerk glasramen naar ontwerp van Gust Ladon (1863-1942) en een rijke stoffering van het interieur. Zoals hiervoor omschreven, heeft de Sint Odulphuskerk een zeer bewogen bouwgeschiedenis gehad, waarbij het monument gedurende verschillende eeuwen grote veranderingen heeft ondergaan. Kortweg is het monument geëvolueerd van een eenvoudige kerk met een schip en een romaanse toren, naar een zwaar verbouwde kerk met restanten uit de verschillende bouwperiodes zoals de romaanse middenbeuk, de gotische toren, de neoromaanse zijbeuken en de vergroting van het koor. Het gebouw is een verzameling van verschillende verbouwingen gedurende zijn bestaan waarvan de geschiedenis gemakkelijk leesbaar is. Elke fase vertegenwoordigt een specifieke historische periode.

De kerk vertoont vandaag de nog steeds verschillende typische architectonische elementen van de verschillende periodes, samen met het gebruik van lokale materialen die kenmerken van de Limburgse architectuur zijn (zoals mergel), die de architectonische waarde van de kerk versterken. Daarenboven wordt de artistieke waarde van het monument versterkt door de verschillende interieurelementen die de kerk vanaf zijn ontstaan heeft, waaronder het binnenschrijnwerk, de glas-in-loodramen (naar ontwerp van Gust Ladon (1863-1942) uit Gent), het vast en roerend meubilair en de kunstvoorwerpen, de muurschilderingen uit de eerste helft van de 15de eeuw, de muurschilderingen uitgevoerd door de Luikse schilder Adolphe Tassin, (uitgevoerd in 1910), Al deze elementen samen zijn een representatief voorbeeld van hoe het interieur van dergelijke architectuur in deze contreien werd vormgegeven. Het samen voorkomen van al deze elementen verhoogt de artistieke en kunsthistorische waarde van zowel het geheel als de stukken an sich.

Het behoud van de volledige gebouwconfiguratie, te weten de romaanse-, de gotische configuratie samen met de opeenvolgende neofases samen met de rijke stoffering van het interieur, vormt de historische/architectuurhistorische waarde van het gebouw (inclusief de neogotische interieurinrichting).

Tenslotte zijn volgende beschermde Vlaamse topstukken in de kerk gevestigd:

- Reliekschrijn van Sint-Odilia (1292): is het oudst gedateerde kunstwerk op paneel uit de Nederlanden.

<https://topstukken.vlaanderen.be/topstukken/topstuk?id=373>.

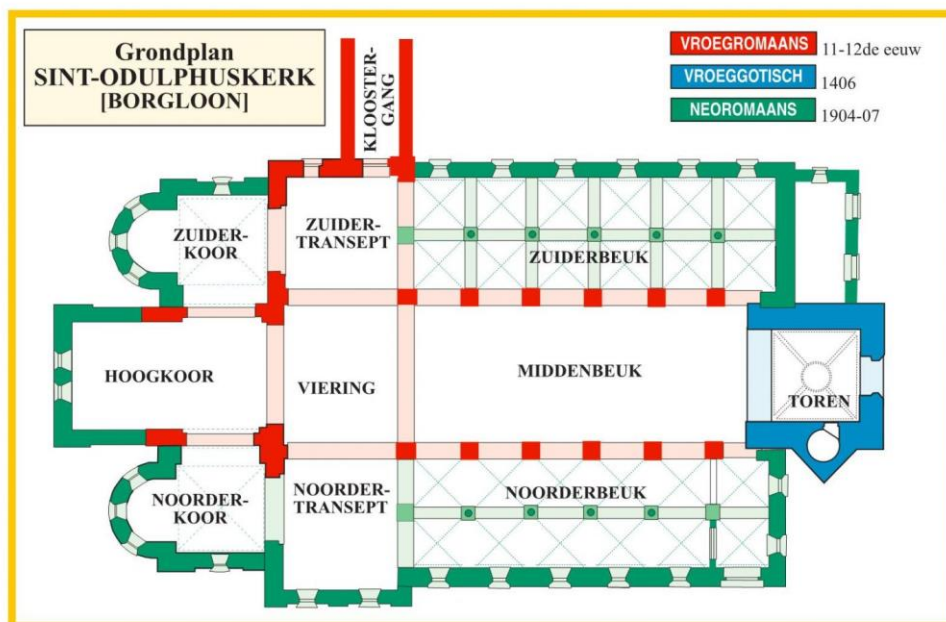
- Sint-Lugardisstoel: de Sint-Lutgardisstoel is het oudste zitmeubel (ca. 1200) in Vlaanderen.

<https://topstukken.vlaanderen.be/topstukken/topstuk?id=895>.

b) *Gebouw en architecturale mogelijkheden*

Oppervlakte

- oppervlakte in m²: 1028
- vrije hoogte: ruim
- aantal zitplaatsen:



Opbouw

- type gebouw: basilicale kerk

De kerk kan ruimtelijk opgedeeld worden.

Voorzieningen

Sanitair	Ja
Verwarming	?
Verlichting	's Nachts verlicht door spots
Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig
Audiosysteem	Microfoon en geluidsinstallatie aanwezig
Beeldscherm(en)	?
Rolstoeltoegankelijkheid	Goed toegankelijk
Diefstal- en brandbeveiliging	Brand- en inbraakdetectie aanwezig
Bliksembeveiliging	Aanwezig
Gsm-operatoren	Niet aanwezig

Bouwfysische toestand

Het kerkgebouw is in verschillende restauratiefasen volledig gerestaureerd (in- en exterieur) en verkeert in zeer goede toestand.

- 2006 I Herstellingswerken aan de daken van de zijbeuken en berging van de kerk, sacristie en kloosterpand
- 2014-2023
 - Restauratie van de daken en regenwaterafvoersystemen
 - Restauratie van het interieur
 - Deel 1: Bouwkundige werken, roerende en onroerende voorwerpen, technieken.
 - Deel 2: Restauratiewerken aan het Clerinx-orgel.

Er is een contract met Monumentenwacht.

2.23.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

De kerk maakt geen deel uit van een beschermd stadsgezicht.

De kerk bevindt zich in 'woongebied' (bestemming gewestplan).

Er bevindt zich geen kerkhof meer rond de kerk.

De kerk bevindt zich in het stadscentrum. De ruimtelijke omgeving wordt gevormd door de Odulphuskerk, de kloostergang, de sacristie, de dekenij (met tuin), de kapelanijs, het Kanunnikenhuis, het Speelhof, de Kattesteeg en de Burchtheuvel.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid:

- Ruime parkeermogelijkheid voorzien
- Goed toegankelijk
- Bereikbaar met het OV

Horeca is sterk aanwezig op het stadsplein.

Er is een school aanwezig in de buurt.

Er is geen buurthuis aanwezig.

2.23.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Pastoraal: elke weekdag een viering om 18u15 en een wekelijkse zondagsviering om 10u30.

Niet-pastoraal: gebruik m.b.t. cultuurbeleving door de vzw OKSO in samenwerking met de kerkfabriek.

2.24. Sint-Martinus in Gors-Opleeuw

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

2.24.1. Identificatie

Naam: Sint-Martinuskerk

Geografische ligging

- Martinusstraat z.n., 3840 Gors-Opleeuw
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: bisdom Hasselt
- Dekenaat of Regio: dekenaat Sint-Truiden
- Parochie: Sint-Martinusparochie, samengevoegd met de parochie Heilige Kruisverheffing

Eigenaar: Kerkbestuur

Bescherming(en)/vastgesteld

- Vastgesteld bouwkundig erfgoed (01.02.2018)
- Beschermd monument: parochiekerk met kerkhof (01.03.2004)
- Omvat aanduiding als beschermd monument: parochiekerk met kerkhof: toren (11.10.1986)
- Deel van vastgesteld bouwkundig erfgoed: Dorpskern Gors-Opleeuw (01.02.2018)
- Deel van beschermd dorpsgezicht: Dorpskern Gors-Opleeuw (17.10.1986)

2.24.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

De Sint-Martinuskerk wordt omkaderd door een ruim ommuurd kerkhof met enkele merkwaardige lindebomen en verschillende grafkruisen. De hoofdingang wordt geflankeerd door twee hardstenen pijlers. De kerk bestaat uit een 14de- of 15de-eeuwse gotische toren, een 18de-eeuws schip en een vroeg-20ste-eeuws transept en koor naar ontwerp van Mathieu Christiaens.

De Sint-Martinuskerk was sinds 1034 eigendom van de Sint-Laurentabdij van Luik. Van deze romaanse kerk die vermeld wordt in 1034 zijn geen zichtbare restanten bewaard. Het oudste gedeelte van de huidige pseudo-kruisbasiliek is de gotische mergelstenen toren uit de 14de of 15de eeuw. Circa 1775 werd mogelijk naar ontwerp van A.M. Sepeult (Malmedy) het schip van de huidige kerk gebouwd. Het transept en koor dateert van 1906-1907 naar ontwerp van Mathieu Christiaens uit Tongeren (1865-1934). Een gevelsteen in de straatgevel van het koor heeft de inscriptie: "POSUIT/ CAROLUS ALBERTUS/ COMTES d'ASPREMONT LYNDEN/ ANNO MCMVII". Op de Ferrariskaart (1771-1777) is de laat 18de-eeuwse aanpassing nog niet opgetekend.

De plattegrond van de Sint-Martinuskerk beschrijft een driebeukig schip van vijf traveeën, met toren, transept, rechthoekig koor met sacristie.

De toren is gesitueerd aan de zuidzijde van de niet-georiënteerde Sint-Martinuskerk. De 14de- of 15de-eeuwse gotische toren is volledig opgetrokken in mergelsteen op een basement van silex, onder een ingesnoerde leien naaldspits. Het volume telt drie geledingen gescheiden door geprofileerde cordons met onderaan één spitsboogvenster, bovenaan spitsboogvormige gekoppelde galmgaten. Aan de oostzijde van de toren staat een calvarie onder een luifel. De ruimtes in de toren zijn afgedekt met een vlakke houten zoldering.

Het schip en koor zijn afgewerkt in baksteen onder leien zadeldaken. Aan weerszijden van de toren is het schip toegankelijk via getoogde toegangsdeuren in een hardstenen omlijsting met neuten, negblokken en een sluitsteen. De laterale muren omvatten rondboogvensters met hardstenen lekdrempels, hoekblokken en een sluitsteen. De stijl van de later toegevoegde transeptarmen en koor sluit aan bij de bestaande ordonnantie, maar met een eigentijdse interpretatie: een gelijkaardige raamvormgeving wordt gehanteerd, maar hier zijn cordonlijsten (onder meer ter hoogte van de lekdrempels) toegevoegd ter verlevendiging van het parement. In de straatgevel van het koor herinnert een gevelsteen aan de verbouwing van 1907.

Ten oosten van het koor is een sacristie aangebouwd van drie bouwlagen met getoogde vensters met hardstenen lekdrempels, hoekblokken en sluitstenen. De cordonlijsten van het

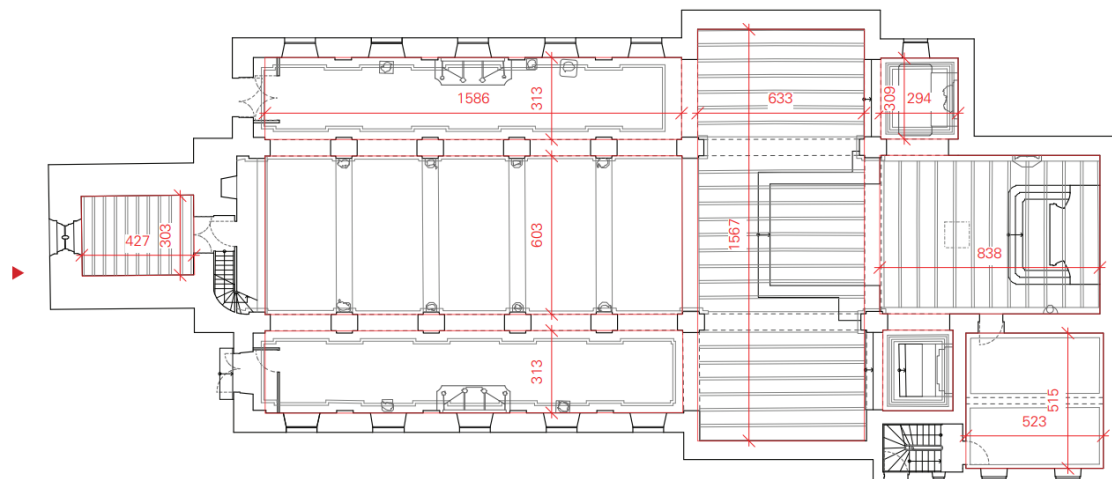
transept en koor lopen verder in het parement van de sacristie. Het gebouw is via de straat toegankelijk via een getoogde deur met bovenlicht in een hardstenen omlijsting. De deur wordt geflankeerd door een gelijkaardig venster met traliewerk.

Het interieur is volledig bepleisterd en omvat een dubbele rondboogarcade op pijlers die de middenbeuk scheidt van de zijbeuken. De middenbeuk is overwelfd door een tongewelf op gordelbogen, de zijbeuken en toren zijn afgedekt met een vlakke houten zoldering.

b) *Gebouw en architecturale mogelijkheden*

Oppervlakte

- oppervlakte in m²: +- 580
- vrije hoogte: ruim
- aantal zitplaatsen:



Opbouw

- type gebouw: pseudobasiliek met transept

De kerk kan ruimtelijk opgedeeld worden. Het afsplitsen van de toren zou mogelijk zijn. Gebruik van de sacristieën.

Voorzieningen

Sanitair	Niet aanwezig
Verwarming	Luchturbine in de kelder, warme lucht via vloerroosters
Verlichting	's Nachts verlicht door spots

Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig
Audiosysteem	Microfoon en geluidsinstallatie aanwezig
Beeldscherm(en)	Niet aanwezig
Rolstoeltoegankelijkheid	Moeilijk toegankelijk
Diefstal- en brandbeveiliging	?
Bliksembeveiliging	Aanwezig
Gsm-operatoren	Niet aanwezig

Bouwfysische toestand

Het kerkgebouw heeft een restauratie van het interieur (binnenschrijnwerk, technieken, bepleistering, verfwerken) en het exterieur (dak en regenwaterafvoer, buitengevel, buitenschrijnwerk).

- ✓ 2020 | Spoedrestauratie dak en binnenplafond kerk in afwachting van een restauratiedossier
- ✓ 2025 | Het restauratiedossier voor het dak en de regenwaterafvoersystemen is aanbestedingsklaar

Het orgel van de Sint-Martinuskerk is van Pereboom en Leijser en dateert van 1860, gesitueerd op het doksaal van de kerk. Het orgel is in 1994 gerestaureerd, wordt nog gebruikt en functioneert nog naar behoren.

Er is een contract met Monumentenwacht.

Haalbaarheidsstudie met het oog op een herbestemming

Het eindrapport van een haalbaarheidsonderzoek over een herbestemming van de parochiekerk Sint-Martinus Gors-Opleeuw is goedgekeurd door de de projectgroep (kerkfabriek, Bisdom, stad, Onroerend Erfgoed, centraal kerkbestuur, pastoor-moderator).

Het eindrapport voorzag in volgende scenario's:

Nul-scenario: Inrichting van de parochiekerk met minimale ingrepen tot polyvalente ruimte voor optredens (muziek - cultuur), vergaderingen en champing. O.a. een sanitaire ruimte en een kitchenette worden voorzien.

Verdienste-scenario: Deze bouwt verder op het eerste scenario. Er wordt ingezet op het optimaliseren van de dienende ruimtes om de publieke functie te ondersteunen:

1. Optimalisatie + toegankelijkheid van sanitair;
2. Optimalisatie + uitbreiding van kitchenette;
3. Optimalisatie berging kerkzaal;
4. Vernieuwen verwarmingsinstallatie;
5. Uitbreiding 'champing' als verdienste model (overnachting).

2.24.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

De kerk maakt deel uit van een beschermd dorpsgezicht.

De kerk bevindt zich in 'woongebied met landelijk karakter' (bestemming gewestplan).

Er bevindt zich een kerkhof rond de kerk. Het kerkhof bevat enkele historisch waardevolle graven.

De kerk bevindt zich in de dorpskern. De ruimtelijke omgeving wordt gevormd door de hoger gelegen Martinuskerk, gesitueerd binnen het ommuurde kerkhof, de naburige pastorie en de pastorietuin, het aan de overzijde gelegen kasteel van Gors-Opleeuw en het aangrenzend openbaar dorpsplein met parkeergelegenheid.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid:

- Parkeerruimte voorzien aan de kerk, in de straat en het nabijgelegen pleintje.
- Kerk is hoger gelegen en toegankelijk met trappen.
- Bereikbaar met het OV

Horeca is aanwezig: Bistro en Hotel de Pastorie.

Er is geen school aanwezig in de buurt.

Er is een buurthuis aanwezig.

2.24.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Pastoraal: De Sint-Martinuskerk is momenteel nog occasioneel in gebruik voor speciale vieringen zoals huwelijken, begrafenissen, doopsel-vieringen... Verder wordt de kerk niet meer gebruikt voor religieuze diensten.

Niet-pastoraal: Ad hoc vinden er concerten plaats.

2.25. Sint-Dionysius in Gotem

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

2.25.1. Identificatie

Naam: Sint-Dionysiuskerk

Geografische ligging

- Gotemstraat 54, 3840 Gotem
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: bisdom Hasselt
- Dekenaat of Regio: dekenaat Sint-Truiden
- Parochie: Sint-Dionysiusparochie, samengevoegd met parochie Sint-Vedastus

Eigenaar: Stad

Bescherming(en)/vastgesteld

- Vastgesteld bouwkundig erfgoed (01.02.2018)
- Beschermd monument: parochiekerk (18.02.1949)
- Deel van beschermd dorpsgezicht: Gotem: agrarische omgeving Fonteinhof en dorpskern (09.07.2003)

2.25.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

De oorspronkelijke kerk bevond zich aan de overzijde van de straat, onmiddellijk ten zuiden van het kasteel, te midden van het ommuurde kerkhof, zie Ferrariskaart (1771-77) en Atlas van de Buurtwegen (1844). In 1743 wordt deze kerk als in slechte staat vermeld, en de toren als vervallen. In 1804 wordt een nieuwe kerk gebouwd, op dezelfde plaats, in 1879 vergroot door architect Denis. De huidige kerk wordt in 1910 gebouwd op de huidige plaats, naar ontwerp van J. Piscador (Leuven).

Neogotische éénbeukige kerk. De plattegrond beschrijft een schip van drie traveeën met transept van een travee, koor van een rechte travee met driezijdige sluiting, vierkante toren aan de noordzijde, in de hoek tussen transept en koor, en sacristie aan de zuidzijde, tussen transept en koor.

Bakstenen gebouw met afwerking van helderrode baksteen voor de banden, hoekbanden, en omlijstingen van de muuropeningen; hardsteen voor de afdekkingen van de steunberen en de vensterdorpels. Zadeldaken (leien). De façade vertoont een uitspringend portaal onder zadeldak; spitsboogpoort in een geprofileerde, bakstenen omlijsting. Erboven een drielicht-spitsboogvenster. De zijgevels en het transept zijn voorzien van gelijkaardige vensters. Het koor heeft smalle spitsboogvensters.

Vierkante toren van vijf bouwlagen, voorzien van overhoeks geplaatste steunberen; in de eerste twee bouwlagen, drielichtsvensters, erboven kleine vensters; in de bovenste geleding op elke zijde twee spitsboogvormige galmgaten, en een bakstenen rondboogfries onder de kroonlijst; portaal aan de noordzijde. Ronde traptoren van drie bouwlagen tussen toren en koor.

Sacristie van twee traveeën en een bouwlaag, voorzien van een drieledig, rechthoekig venster en een rechthoekige deur. Bepoeterd interieur, behalve de gewelven met bakstenen kappen en dito geprofileerde ribben. Overdekking door middel van kruisribgewelven tussen spitsboogvormige gordelbogen, gedragen door gesculpteerde consoles. Stergewelf boven de kruising, en straalgewelf boven de koorsluiting. kerk van Sint-Nicolaas en Dionysius vindt zijn oorsprong in de 12de eeuw - mogelijk zelfs vroeger - en werd gebouwd als een romaans bedehuis waarvan het oorspronkelijk tweebeukige schip in de tweede helft van de 12de eeuw werd opgetrokken en het koor tussen 1220 en 1230. De toegang tot de kerk bevond zich aanvankelijk aan de zuidzijde van de kerk maar kwam in onbruik vanaf 1579 toen de kerk een westportaal kreeg. De muuropening die daarvoor in de bestaande constructie gemaakt werd, tastte vermoedelijk de stabiliteit van de toren aan want na een visitatie in 1655 meldde Renier van Geloës, pastoor van Zonhoven, dat de toren en de muren van de kerk in ruïne dreigden te vallen⁵. Allicht werden toen ter versteviging de

massieve steunberen aan weerszijden van het portaal toegevoegd. In 1680 stelde aartsdiaken Gilbert van Haren vast dat het gebouw gerestaureerd was.

In 1753-'56 werd de kerk grondig verbouwd: de noordelijke zijbeuk - nog te zien op de kaart van Villaret (1745) - werd afgebroken, er kwam een nieuwe noordgevel en het schip kreeg korfboogramen, een nieuwe zoldering en een natuurstenen vloer. Kort erna, in 1769, werd tegen het koor een nieuwe sacristie gebouwd. De kerk werd gesloten naar aanleiding van de Franse Revolutie en het meubilair werd in 1799 op een openbare verkoop door Jean Wagemans gekocht maar meteen aan de kerkfabriek geschonken waardoor het meubilair als vanouds in de kerk stond toen de erediensten er in 1802 opnieuw aanvatten.

Volgens de notulen van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen werd de kerk in 1876 opnieuw gestoffeerd. Het archief van de Commissie bewaart ook twee versies van plannen uit 1896 die door de Leuvense architect Joseph Piscador (1866-1928) werden opgemaakt naar aanleiding van de restauratie van de kerk. Piscador liet de vier hoeksteunberen van het schip herbouwen, restaureerde de oostgevel en voegde ook de ronde doopkapel in de westelijke hoek van de zuidgevel toe. Deze wijziging werd door het kadaster geregistreerd in 19096. De zonnewijzer werd in 1889 geplaatst.

In 1999 werd de kerk gerestaureerd onder leiding van architect Luc Vandeplass (Borgloon).

Het kerkhof bevindt zich vanouds rondom de kerk en binnen een ommuring die allicht in oorsprong ter hoogte van het toenmalige zuidportaal naar de straat geopend was. Slechts drie gotische graftekens getuigen van de oudste fase: de grafstenen van de Heren van Gotem - Nenkinus (1296), Arnold (1307) en Gerard (1358) - die zich in oorsprong in de kerk bevonden, nu geïncorporeerd in het stiltepaviljoen op de uitbreiding van het kerkhof. Uit de 17de eeuw bleven vier hardstenen kruisen bewaard, ingewerkt in de oostelijke muur van de sacristie of zuidelijke kerkhofmuur. Van de 18de- en 19de eeuw bleef geen enkel grafteken bewaard. Het oudste graf op het kerkhof klimt op tot het jaar 1900; het merendeel dateert van het tweede en derde kwart van de 20ste eeuw. Een oud kerkhof dus, met jonge graven...

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

Oppervlakte

- oppervlakte in m²: +- 180
- vrije hoogte: beperkt
- aantal zitplaatsen:

Opbouw

- type gebouw: eenbeukige kerk

De kerk kan ruimtelijk moeilijk opgedeeld worden.

Voorzieningen

Sanitair	Niet aanwezig
Verwarming	?
Verlichting	's Nachts verlicht door spots
Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig
Audiosysteem	?
Beeldscherm(en)	Niet aanwezig
Rolstoeltoegankelijkheid	Goed toegankelijk
Diefstal- en brandbeveiliging	?
Bliksembeveiliging	Aanwezig
Gsm-operatoren	Niet aanwezig

Bouwfysische toestand

In 1999 werd de kerk werd gerestaureerd.

Het kerkgebouw verkeert in redelijke toestand, doch behoeven het dak en de regenwaterafvoer, evenals de buitenschil (kaleilaag e.a.) restauratieve ingrepen.

2.25.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving



De kerk maakt deel uit van een beschermd dorpsgezicht.

De kerk bevindt zich in 'woongebied met landelijk karakter' (bestemming gewestplan).

Er bevindt zich een kerkhof rond de kerk.

De kerk bevindt zich in de dorpskern.. Aan het kerkplein is een oorlogsgedenkteken gesitueerd, tevens een ommuurde pastorie en een kapel. De feestzaal 'Fonteinhof' is gelegen in de nabije omgeving.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid:

- Geen parkeerruimte voorzien.
- Kerk is goed toegankelijk.
- Bereikbaar met het OV

Er is geen school, buurthuis of horeca aanwezig in de buurt.

2.25.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Pastoraal: De kerk is momenteel nog occasioneel in gebruik voor speciale vieringen zoals (en voornamelijk) huwelijken, begrafenissen en doopsel-vieringen. Verder worden er geen weekdiensten of weekenddiensten gehouden.

Niet-pastoraal: geen activiteiten.

2.26. Sint-Servatius in Groot-Loon

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

2.26.1. Identificatie

Naam: Sint-Servatiuskerk

Geografische ligging

- Grootloonstraat 100, 3840 Groot-Loon
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: bisdom Hasselt
- Dekenaat of Regio: dekenaat Sint-Truiden
- Parochie: Sint-Servatiusparochie, samengevoegd met parochie Sint-Odulphus

Eigenaar: Stad

Bescherming(en)/vastgesteld

- Vastgesteld bouwkundig erfgoed (01.02.2018)
- Beschermd monument: parochiekerk (28.05.1962)

2.26.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

Van de romaanse kerk uit de 13de eeuw resten de onderbouw van toren en schip. In de 14de eeuw(?) werd een gotisch koor aangebouwd. De bovenbouw van de toren draagt aan de oostzijde een mergelstenen jaarsteen 1616. De bovenbouw van het schip dateert uit de 18de eeuw. In 1912 werd door H. Martens een sacristie bijgebouwd. Naar ontwerp van R. M. Lemaire (Leuven) werd de kerk in 1967-70 grondig gerestaureerd: Lemaire verving de 18de-eeuwse vensters uit het schip door kleinere rondboogvensters waarvan de sporen nog zichtbaar waren en plaatste opnieuw gotische vensters in de koorsluiting. Bijkomende restauraties vonden plaats in 1991 (interieur) en 1995 (exterieur) naar ontwerp van L. Vandeplas (Borgloon).

De plattegrond van de Sint-Servatiuskerk beschrijft een éénbeukige schip van drie traveeën, een koor van één rechte travee met driezijdige koorsluiting, en een voorstaande westtoren. De gesloten vierkante westtoren heeft een romaanse onderbouw van silex en andere breuksteen, en een bovenbouw van baksteen met mergelstenen banden en hoekbanden. De torenromp versmalt licht naar boven toe. Onderaan is er in drie zijden een lichtgleuf, bovenaan bevindt zich in elke zijde een klein, getoogd, niet-gecentreerd bakstenen venster met mergelstenen sluitsteen dat ook dienst doet als galmgat. De toren is afgedekt met een ingesnoerde leien naaldspits.

Het schip telt drie traveeën onder een leien zadeldak en is grotendeels opgetrokken uit bepleisterde silexsteen. Aan elke langzijde bevinden zich drie kleine, hoog ingeplante rondboogvensters. De zuidgevel is voorzien van een rechthoekig portaal in een kalkstenen omlijsting van hergebruikt materiaal met nieuw houtwerk en oorspronkelijk(?) smeedijzeren beslag.

Het koor van bepleisterde mergelsteen met silex telt één rechte travee met driezijdige sluiting. Overhoekse steunberen met een sokkel en drie versnijdingen ondersteunen de muren. De rechte travee wordt gekenmerkt door één rondboogvenster en een in blokjes geprofileerde kroonlijst op consoles. In de driezijdige sluiting bevinden zich van noord naar zuid een vierpasvenster, een driepasvenster en een spitsboogvenster. De grotere dichtgemaakte spitsboogvensters zijn nog zichtbaar. Aan de noordzijde werd in 1912 met hergebruikte bakstenen een sacristie onder een schilddak aangebouwd.

Het interieur is volledig bepleisterd. Het schip en koor, beide met vlakke houten zoldering, zijn door middel van een rondboogvormige boog gescheiden. In het koor bevinden zich twee blinde nissen, ten noorden rechthoekig, ten zuiden spitsboogvormig. De gelijkvloerse verdieping van de toren is afgedekt met een kruisgewelf, en is ingericht als doopkapel. Het meubilair omvat een houten kruisbeeld (16de eeuw?), tot 1970 opgesteld tegen de

buitengevel; keramische reliëfs met voorstellingen van Onze-Lieve-Vrouw in een Rozenkrans en Sint-Servatius door M. Van der Linden (1971), die ook de kruisweg en het tabernakel vervaardigde; modern meubilair (circa 1970), behalve kleine biechtstoel uit de 19de eeuw.

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

Oppervlakte

- oppervlakte in m²: +- 180
- vrije hoogte: beperkt
- aantal zitplaatsen:

Opbouw

- type gebouw: eenbeukige kerk

De kerk kan ruimtelijk moeilijk opgedeeld worden.

Voorzieningen

Sanitair	Niet aanwezig
Verwarming	?
Verlichting	's Nachts verlicht door spots
Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig
Audiosysteem	?
Beeldscherm(en)	Niet aanwezig
Rolstoeltoegankelijkheid	Goed toegankelijk
Diefstal- en brandbeveiliging	?
Bliksembeveiliging	Aanwezig
Gsm-operatoren	Niet aanwezig

Bouwfysische toestand

Het kerkgebouw verkeert in goede toestand, maar heeft een ingreep om de vochtproblematiek in de toren structureel op te lossen.

- 2024 | Renovatie van het buitenschrijnwerk, dak, regenwaterafvoersysteem

Er is een contract met Monumentenwacht.

2.26.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

De kerk maakt geen deel uit van een beschermd dorpsgezicht.

De kerk bevindt zich in 'landschappelijk waardevol agrarisch gebied' (bestemming gewestplan).

Er bevindt zich een kerkhof rond de kerk. Het kerkhof is grotendeels verhard met enkele kenmerkende beplantingen zoals een snoeivorm van buxus.

De Sint-Servatiuskerk, te midden van het omringend, ommuurd kerkhof, ligt op een heuvel en vormt een baken in het landschap rond Groot-Loon. Het perceel van de kerk is ten noorden en westen afgeboord met een geschoren haag.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid:

- Geen parkeerruimte voorzien.
- Kerk is redelijk goed toegankelijk.
- Niet goed bereikbaar met het OV

Er is geen school, buurthuis of horeca aanwezig in de buurt.

2.26.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Pastoraal: De kerk zal gebruikt worden als een plaats van meditatie en gebed voor de vormelingen, de verschillende verenigingen en de jongeren van de parochie. Er worden geen weekdiensten of weekenddiensten gehouden.

Niet-pastoraal: cultureel-toeristische nevenbestemming. De kerk wordt gebruikt als een permanente tentoonstellingsruimte, toegankelijk voor het publiek.

2.27. Sint-Pieter in Haren

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

2.27.1. Identificatie

Naam: Sint-Pieterskerk

Geografische ligging

- Singelstraat z.n., 3840 Haren
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: bisdom Hasselt
- Dekenaat of Regio: dekenaat Sint-Truiden
- Parochie: Sint-Pietersparochie, samengevoegd met parochie Heilige Kruisvinding

Eigenaar: Kerkfabriek

Bescherming(en)/vastgesteld

- Vastgesteld bouwkundig erfgoed (01.02.2018)
- Beschermd monument: parochiekerk met kerkhofmuur (08.12.2000)

2.27.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

De kerk is gelegen binnen het ommuurde en beboomde kerkhof, met enkele mooie kastanjes en linden. De kerk van Haren is een zeer oude, autonome stichting. Het gotische schip uit de 15de eeuw rust op een romaanse onderbouw. In de loop van de eerste helft van de 17de eeuw wordt de kerk herhaaldelijk als in slechte staat beschreven; blijkbaar heeft in de tweede helft van de 17de eeuw een restauratie plaats, waarbij de voorgevel volledig wordt herbouwd in baksteen met mergelstenen speklagen. In 1763 wordt gemeld dat het koor dient hersteld te worden; het wordt in het laatste kwart van de 18de eeuw volledig heropgebouwd in baksteen. Waarschijnlijk worden in deze periode ook de oorspronkelijke spitsboogvensters van het schip, waarvan resterende sporen, vervangen door de huidige rondboogvensters, en het portaal en het venster in de westelijke gevel aangebracht. Ook de sacristie dateert uit deze periode.

De plattegrond beschrijft een éénbeukige kerk met koor van één rechte travee met driezijdige sluiting, en sacristie aan de zuidzijde.

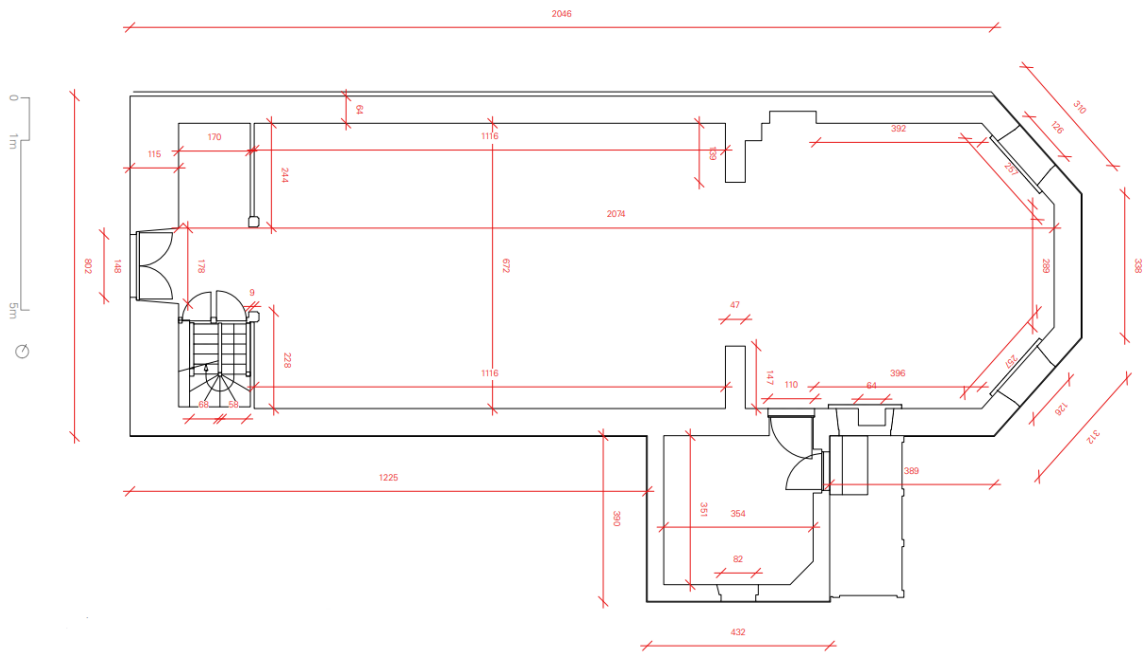
Mergelstenen schip onder zadeldak (leien); breukstenen plint, voornamelijk bestaande uit silex. Zijgevels elk voorzien van twee rondboogvensters. Zware, smeedijzeren ankers. Voor de 17de eeuw typische kroonlijst op olijfvormige consoles. De westelijke gevel is van baksteen met mergelstenen speklagen. Getoogd portaal in een kalkstenen omlijsting met sluitsteen; gelijkaardig venster erboven. Dakruiter onder ingesnoerde naaldspits, bedekt met leien. Bakstenen koor op een breuk- en mergelstenen onderbouw. Mergelstenen hoekbanden. Rondboogvensters in een mergelstenen omlijsting met negblokken in regelmatig verband; doorlopende, mergelstenen onderdorpel.

Bepleisterd, classicistisch interieur. Vlakke zoldering op bepleisterde en geprofileerde moerbalken. Gedrukte rondboog tussen schip en koor.

b) *Gebouw en architecturale mogelijkheden*

Oppervlakte

- oppervlakte in m²: +- 180
- vrije hoogte: relatief beperkt
- aantal zitplaatsen:



Opbouw

- type gebouw: eenbeukige kerk

De kerk kan ruimtelijk (beperkt) opgedeeld worden. De sacristie zou gebruikt kunnen worden.

Voorzieningen

Sanitair	Geen toilet. Enkel kleine wastafel
Verwarming	Stookolieketel (kelder), radiator
Verlichting	's Nachts verlicht door spots
Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig
Audiosysteem	?
Beeldscherm(en)	Niet aanwezig
Rolstoeltoegankelijkheid	Redelijk moeilijk toegankelijk
Diefstal- en brandbeveiliging	?
Bliksembeveiliging	Aanwezig
Gsm-operatoren	Niet aanwezig

Bouwfysische toestand

Het kerkgebouw verkeert in redelijke toestand. Recentelijk werden dringende restauratiewerken uitgevoerd.

- 2022-2023 | Restauratie:
 - vernieuwen van de natuurleien van de naaldspits
 - vervangen van de kunstleien van het schip en koor door natuurleien
 - vernieuwen van alle lood- en zinkwerk
 - herstellen en behandelen van kruisen
 - verbeteren van de bereikbaarheid en toegankelijkheid van het dak
 - herstellen of vervangen van de bliksembeveiliging
 - glasramen herstellen (en voorzien van voorzetramen)
 - muur- en plafondbepleistering herstellen
 - sierbepleistering aan de muurbasis van inkom, schip en koor vervangen

Er is een contract met Monumentenwacht.

Herbestemmingsstudie

Het eindrapport van een haalbaarheidsonderzoek over een herbestemming van de parochiekerk Sint-Pieter Haren is goedgekeurd door de de projectgroep (kerkfabriek, Bisdom, stad, Onroerend Erfgoed, centraal kerkbestuur, pastoor-moderator).

Het eindrapport omvat het voorkeursscenario van de projectgroep (kerkfabriek, Bisdom, stad, Onroerend Erfgoed, centraal kerkbestuur, pastoor-moderator): consensus over minimale ingrepen die de kerk bruikbaar maken als stilteplek (koor) en tevens als polyvalente ruimte voor kleinschalige events (schip).

Het voorkeursscenario gaat bijgevolg uit van twee deelruimtes die complementair naast elkaar bestaan: de kerkzaal als polyvalente gebruikruimte en het koor als stilteplek / bezinningsruimte. Voor de kerkzaal werd er een sporadisch gebruik gesuggereerd voor tijdelijke expo's. Om de werking als polyvalente zaal mogelijk te maken, is er sanitair voorzien in de sacristie. Voor sporadische gemeenschapsactiviteiten kan gewerkt worden met mobiel meubilair om de bezoekers bijvoorbeeld van een drankje en versnapering te voorzien.

2.27.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

De kerk maakt geen deel uit van een beschermd dorpsgezicht.

De kerk bevindt zich in 'agrarisches gebied' (bestemming gewestplan).

Er bevindt zich een kerkhof rond de kerk.

De kerk bevindt zich in de dorpskern. De ruimtelijke omgeving wordt gevormd door de Sint-Pieterskerk, gelegen binnen het ommuurde en beboomde kerkhof. De Sint-Pieterkerk is hoger ingeplant dan de straat, in een groene omgeving.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid:

- Beperkte parkeerruimte voorzien aan de kerk.
- Kerk is redelijk goed toegankelijk. Enkele trappen dienen overbrugd te worden.
- Bereikbaar met het OV

Er is een school aanwezig in de buurt (in Bommershoven).

Tegenover de kerk ligt een bed & breakfast. Verder is er geen horeca in de buurt.

Er is tevens geen buurthuis aanwezig.

2.27.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Pastoraal: De Sint-Pieterskerk is momenteel nog occasioneel in gebruik voor speciale vieringen zoals huwelijken, begrafenissen, doopsel-vieringen en een aantal diensten op feestdagen. Verder worden er geen weekdiensten of weekenddiensten gehouden.

Niet-pastoraal: Ondergeschikt aan deze hoofdfunctie ook (ad hoc) nevenbestemming (kleinschalige culturele events). De kerk wordt zo ingezet voor het jaarlijkse concert fanfare 'De Ware Vrienden' en repetitiemomenten. De jaarlijkse sint Pieters-kermis (in juli) kan beschouwd worden als het grootste evenement, waarbij zowel de kerk als de kerktuin wordt ingezet.

2.28. Sint-Lambertus in Hendrieken-Voort

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

2.28.1. Identificatie

Naam: Sint-Lambertuskerk

Geografische ligging

- Lambertusstraat 123D, 3840 Hendrieken-Voort
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: bisdom Hasselt
- Dekenaat of Regio: dekenaat Sint-Truiden
- Parochie: Sint-Lambertusparochie, samengevoegd met parochie Sint-Odulphus

Eigenaar: Kerkfabriek

Bescherming(en)/vastgesteld

- Vastgesteld bouwkundig erfgoed (01.02.2018)

2.28.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

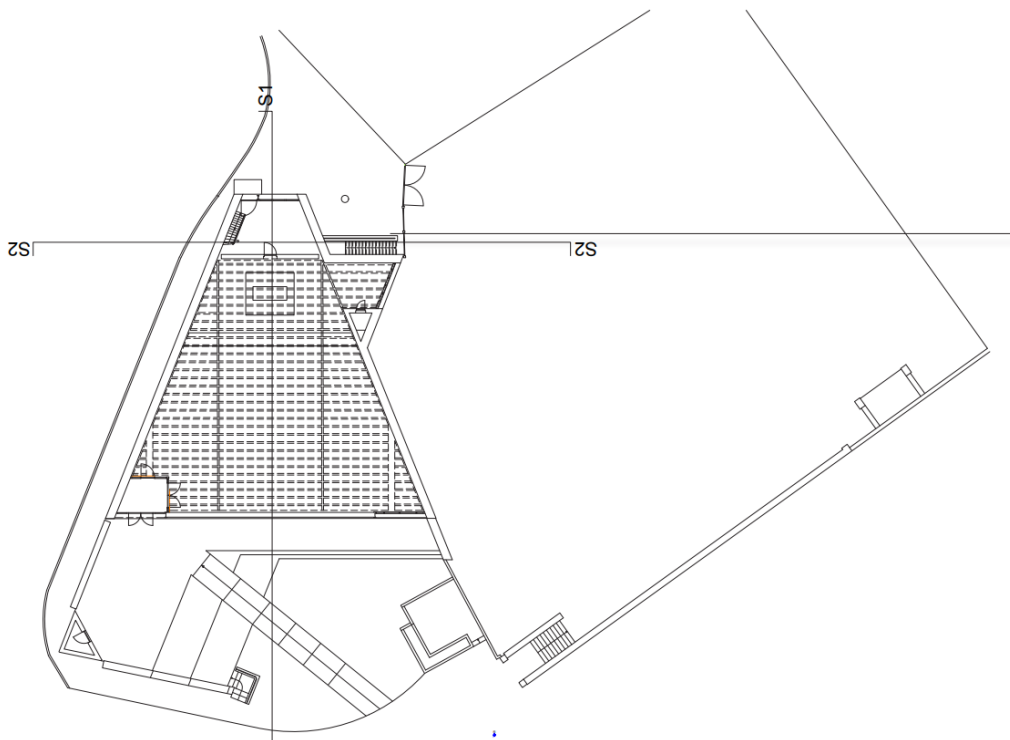
Gebouwd in 1964 naar ontwerp van A. Nivelles en passend in de vernieuwende streek in de kerkbouw. Vervangt een eertijds in de directe omgeving gelegen kerk uit de 12de eeuw; in eerste helft 17de eeuw wordt een nieuw koor gebouwd; verdere verbouwingen in de 18de eeuw.

Trapeziumvormige aanleg met rechthoekige zuidelijke dwarsbeuk; bakstenen muurvlakken en betonnen dakconstructie. Grote rechthoekige vensters; rechthoekige vleugeldeur. Losstaande, driehoekige klokkentoren van beton. Inwendig: sobere ruimtewerking geaccentueerd door lichtinval; tegelvloer, ongepleisterde bakstenen muren en vlakke betonnen dakconstructie met cassetten.

b) *Gebouw en architecturale mogelijkheden*

Oppervlakte

- oppervlakte in m²: 375
- vrije hoogte: ruim
- aantal zitplaatsen:



Opbouw

- type gebouw: moderne zaalkerk

De kerk kan ruimtelijk opgedeeld worden. De sacristie zou gebruikt kunnen worden.

Voorzieningen

Sanitair	Aanwezig
Verwarming	?
Verlichting	's Nachts verlicht door spots
Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig
Audiosysteem	Microfoon en geluidsinstallatie aanwezig
Beeldscherm(en)	Niet aanwezig
Rolstoeltoegankelijkheid	Moeilijk toegankelijk
Diefstal- en brandbeveiliging	?
Bliksembeveiliging	Aanwezig
Gsm-operatoren	Niet aanwezig

Bouwfysische toestand

Betreft een relatief jonge kerk (1964) en verkeert in redelijke staat. Ingrepen zijn nodig tegen betonrot en asbesthoudende materialen.

Er is een contract met Monumentenwacht.

Haalbaarheidsstudie herbestemming

Een eindrapport m.b.t. een haalbaarheidsonderzoek over een herbestemming van de parochiekerk Hendrieken-Voort is goedgekeurd door de de projectgroep (kerkfabriek, Bisdom, stad, Onroerend Erfgoed, centraal kerkbestuur, pastoor-moderator).

Volgend voorkeursscenario werd nader uitgewerkt:

- Inrichting van de parochiekerk tot “zaalruimte” met foyer, keuken, sanitair, terrasvoorziening en voorplein.
- Groeimodel: starten met pop-up om te eindigen met een volwaardig model (in functie van behoeften en middelen).
- Voor het kerkhof wordt een vergroening voorzien.
- Een uitkijktoren maakt ook deel uit van het ontwerp

2.28.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving



De kerk maakt geen deel uit van een beschermd dorpsgezicht.

De kerk bevindt zich in 'woongebied met landelijk karakter' (bestemming gewestplan).

Er bevindt zich een kerkhof rond de kerk.

De kerk bevindt zich in de dorpskern. De ruimtelijke omgeving wordt gevormd door de Sint-Lambertuskerk, omgeven door een kerkhof en gelegen in een groene omgeving.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid:

- Beperkte parkeerruimte voorzien aan de kerk.
- Kerk is moeilijk toegankelijk. Niveauverschil tussen straat en gebouwd, overbrugd door trappen.
- Niet goed bereikbaar met het OV

De kerk is opvallend als enige publieke functie in de kern van Hendrieken-Voort. Daarnaast bevindt zich in de Lambertusstraat ook het centrale kerkhof van Borgloon. Op dit moment is er geen herkenbare connectie tussen de kerk met eigen kerkhof en de grotere begraafplaats verderop.

Waar de Lambertusstraat overgaat in de Benaetsstraat ligt de polyvalente feestzaal 'De Valgaer'. Dit is vanuit Hendrieken de dichtstbijzijnde locatie voor verenigingen en culturele activiteiten.

2.28.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Pastoraal: De kerk is momenteel nog occasioneel in gebruik voor speciale vieringen zoals huwelijken, begrafenissen, doopsel-vieringen. Verder worden er geen weekdiensten of weekenddiensten gehouden.

Niet-pastoraal: geen activiteiten.

2.29. Sint-Vedastus in Hoepertingen

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

2.29.1. Identificatie

Naam: Sint-Vedastuskerk

Geografische ligging

- Vedastusstraat z.n., 3840 Hoepertingen
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: bisdom Hasselt
- Dekenaat of Regio: dekenaat Sint-Truiden
- Parochie: Sint-Vedastusparochie

Eigenaar: Kerkfabriek

Bescherming(en)/vastgesteld

- Vastgesteld bouwkundig erfgoed (01.02.2018)
- Omvat aanduiding als beschermd monument: parochiekerk (20.11.1981)
- Omvat aanduiding als beschermd monument: parochiekerk: kerkhof (05.01.2004)
- Deel van aanduiding als beschermd dorpsgezicht: parochiekerk en pastorie met omgeving (20.11.1981)

2.29.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

De Sint-Vedastuskerk omvat restanten van verschillende bouwfases: de 11de- of 12de-eeuwse toren, het 14de- of 15de-eeuws gotisch koor en het 18de-eeuwse schip.

De Sint-Vedastus- of Sint-Vaastkerk is een zeer oude stichting en was een oud bezit van de Sint-Vaastkerk van Arras. Aangezien de graven van Loon voogd waren over de goederen van Sint-Vaast in hun graafschap, usurpeerden zij het patronaatsrecht, en gaven dit in leen aan verschillende van hun vazallen. Vanaf de eerste helft van de 13de eeuw kwam de kerk in handen van de abdij van Herkenrode. De huidige, romaanse toren uit 11de - 12de eeuw leunde mogelijk aan bij een preromaanse zaalkerk. Deze werd in de 14de - 15de eeuw vervangen door een gotische kerk, waarvan een gedeelte van het koor bewaard bleef. In 1725 werden de toren en de muren van het kerkhof hersteld. In 1788, onder het pastoraat van Bernard Lievin de Trois-Marie, bouwde Augustina van Hamme, abdis van Herkenrode, de huidige classicistische kerk met twee zijbeuken en sacristie. Restauratiewerken werden in 1926 en 1927 uitgevoerd door A. Debruyn.

De plattegrond beschrijft een driebeukig schip van vijf traveeën met voorstaande westtoren, een koor van één rechte travee met driezijdige sluiting en in het verlengde ervan een aangebouwde sacristie.

De romaanse toren telt twee geledingen en is opgetrokken uit silex met fragmenten van ijzerzandsteen. De gevels zijn verankerd. Onderaan zijn bakstenen steunberen aangebracht tegen de toren, aan de noord- en de zuidzijde op een plint van silex en deels met mergelstenen hoekbanden. De twee steunberen aan de westzijde zijn in 1988 grondig gerestaureerd. De tweede geleding is afgewerkt met hoekbanden van kalksteen en is aan drie zijden opengewerkt met mergelstenen rondboogvensters met galmgaten. De toren is afgedekt met een hoge, ingesnoerde, leien naaldspits.

Het bakstenen schip is voorzien van een kalkstenen plint, hoekbanden en steigergaten en is afgedekt door een zadeldak met schildvormig uiteinde aan de oostzijde. Rondboogvensters in een mergelstenen omlijsting met kalkstenen negblokken werken de zuidgevel open, aan de noordzijde gaat het om kleinere getoogde vensters in een kalkstenen omlijsting met sluitsteen. Zowel aan de noord- als aan de zuidzijde bevindt zich een rondboogportaal in een rechthoekige kalkstenen omlijsting, met pilasters op neuten en een archivolt met sluitsteen. Boven de hoofdingang in de zuidelijke gevel is een kalkstenen gevelsteen aangebracht met het wapen van abdis Augustina van Hamme, haar wapenspreuk "REGIQUE DEOQUE" en het jaartal 1788.

Het koor is opgetrokken in mergelsteen, tegen elke hoek is een slanke steunbeer aangebouwd. Drie van de vijf spitsboogvensters zijn later met baksteen gedicht. De aangebouwde bakstenen sacristie met kalkstenen hoekbanden onder een zadeldak is voorzien van getoogde vensters in een kalkstenen omlijsting met sluitsteen.

Het interieur is volledig bepleisterd. De pseudo-basiliek is overwelfd door middel van een tongewelf op entablement, de zijbeuken zijn geplafonneerd, de koorsluiting is voorzien van een halve koepel. De beuken zijn van elkaar gescheiden door zuilen en pijlers met een hardstenen sokkel. De vensters van het koor zijn voorzien van figuratieve glasramen uit de tweede helft van de 19de eeuw met de wapens van onder meer de Stenbier-de Wideux en de Brigode.

Het kerkhof sluit functioneel aan bij de kerk en omvat naast een oorlogsherdenkingsmonument aan de westzijde nog enkele grafmonumenten links en rechts van het koor, aanleunend tegen de kerkparementen en gegroepeerd binnen door elegant 19de-eeuws smeedijzeren hekwerk afgebakende percelen. Vermeldenswaardig is de grafsteen van barones de Stenbier de Wideux, telg van de laatste familie die het lokale kasteel bewoonde. De grafmonumenten onderstrepen de historiciteit van het kerkgebouw, visualiseren de band tussen de kerk en de dorpsgemeenschap en weerspiegelen de vroegere maatschappelijke krachtverhoudingen.

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

Oppervlakte

- oppervlakte in m²: +- 475
- vrije hoogte:
- aantal zitplaatsen:

Opbouw

- type gebouw: pseudobasilicale kerk, transeptloos

De kerk kan ruimtelijk opgedeeld worden.

Voorzieningen

Sanitair	Niet aanwezig
Verwarming	?
Verlichting	's Nachts verlicht door spots
Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig
Audiosysteem	Microfoon en geluidsinstallatie aanwezig
Beeldscherm(en)	Niet aanwezig

Rolstoeltoegankelijkheid	Goed toegankelijk
Diefstal- en brandbeveiliging	?
Bliksembeveiliging	Aanwezig
Gsm-operatoren	Niet aanwezig

Bouwfysische toestand

Het kerkgebouw heeft een restauratie van het interieur en het exterieur.

- 2020 | Spoedrestauratie dak en binnenplafond kerk in afwachting van het restauratiedossier (wachtlijst)
- 2025 | Het restauratiedossier staat op de wachtlijst, betrekking hebbende op:
 - o Perceel 1. Exterieur (buitenschrijnwerk, dak en regenwaterafvoer, bliksembeveiliging, buitenschilderwerk, e.a.)
 - o Perceel 2: technieken (elektriciteit: inbraak, brand, veiligheid,)
 - o Perceel 3: interieur (beploistering, binnenschilderwerk en- schrijnwerk e.a.)

Het orgel van de Sint-Vedastuskerk werd door de Sint-Truidense orgelbouwer Arnold Clerinx in 1851 gebouwd en op het doksaal van de kerk geplaatst. Het werd in 1902 door Théodore Ruef (Sint-Truiden) hersteld en gewijzigd, en in 1977 door Georges Verschueren (Tongeren) gerestaureerd. Het orgel wordt nog gebruikt en functioneert nog naar behoren.

Er is een contract met Monumentenwacht.

2.29.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

De kerk maakt deel uit van een beschermd dorpsgezicht.

De kerk bevindt zich in 'woongebied' (bestemming gewestplan).

Er bevindt zich een kerkhof rond de kerk.

De kerk bevindt zich in de dorpskern. De ruimtelijke omgeving wordt gevormd door de Vedastuskerk, gelegen binnen het ommuurde kerkhof, nabij de pastorie en de pastorietaan, tegenover het kasteel van Hoepertingen (hotel en horeca), en het aangrenzend dorpsplein met parkeergelegenheid.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid:

- Parkeerruimte voorzien aan de kerk.
- Kerk is goed toegankelijk.
- Niet goed bereikbaar met het OV

Er is geen buurthuis of horeca in de buurt.

Er is een school in de buurt aanwezig.

2.29.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Pastoraal: parochiekerk bestemd voor de erediensten.

2.30. Kruisverheffing in Jesseren

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

2.30.1. Identificatie

Naam: Heilige Kruisverheffingkerk

Geografische ligging

- Jesserenstraat z.n., 3840 Jesseren
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: bisdom Hasselt
- Dekenaat of Regio: dekenaat Sint-Truiden
- Parochie: Kruisverheffing

Eigenaar: Kerkfabriek

Bescherming(en)/vastgesteld

- Vastgesteld bouwkundig erfgoed (01.02.2018)

2.30.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

De kerk wordt voor het eerst vermeld in 1578, wanneer de kerktoren instort. Na verschillende meldingen dat de bestaande, romaanse kerk te klein is en dringend hersteld moet worden (1628, 1655, 1700, 1712), wordt de kerk volledig herbouwd door abdis de Mombeek van de abdij van Herkenrode, begever en tiendheffer van de kerk, in 1720-23, zie datering op de plint van het koor; dit gebeurt onder het pastoraat van G. Baeten. Alleen het middenschip en het koor resten van de kerk van 1723. De westpartij wordt gebouwd door H. Jaminé in 1852. De zijbeuken en linkse zijkoor worden toegevoegd in 1937-1938 naar ontwerp van J. Deré.

De kerk is hoog gelegen binnen het ommuurde kerkhof. De plattegrond beschrijft een driebeukige kerk met schip van drie traveeën, een voorstaande westertoren, geflankeerd door kapellen, een koor van een rechte travee met driezijdige sluiting en een zijkoor met driezijdige sluiting aan de zuidelijke zijbeuk. Bakstenen gebouwen onder zadeldaken (leien en kunstleien). Toren van drie geledingen onder ingesnoerde naaldspits (leien); mergelstenen hoekbanden aan de onderste geleding; rondboogportaal in een geprofileerde hardstenen omlijsting, die de datering 1852 draagt; in de tweede geleding een mergelstenen nis met hardstenen booglijst en kruis; in de bovenste geleding op elke zijde een tweeledig, rondboogvormig galmgat van mergelsteen waarboven een oculus. De flankerende kapellen onder tentdak zijn in de voorgevel voorzien van een rondboognis in mergelstenen omlijsting, waaronder een mergelstenen paneel; mergelstenen banden. Van het middenschip van 1723 is alleen de oostgevel zichtbaar, afgewerkt met kalkstenen hoekbanden. De zijbeuken met kapelgevels, elk voorzien van een gekoppeld, natuurstenen rondboogvenster, waarboven een oculus; natuurstenen banden; gelijkaardige afwerking van het zijkoor. Het koor van 1723 is voorzien van een breukstenen sokkel, mergelstenen hoekbanden en banden, en rondboogvensters in een mergelstenen omlijsting met negblokken in regelmatig verband.

Bep leisterd interieur met bakstenen gewelven, daterend van de laatste verbouwing. Rondboogarcade op zuilen met lijstkapiteel tussen schip en zijbeuken. Overwelling door middel van kruisribgewelven tussen rondboogvormige bakstenen gordelbogen, gedragen door consoles. Het koor heeft een bepleisterd kruisribgewelf over de rechte travee en een straalgewelf met brede ribben, voorzien van barokstucwerk over de koorsluiting. Op de scheiboog tussen schip en koor, het wapenschild van abdis van Mombeek, gepolychromeerde steen, met devies Omnia Candide en datering 1720.

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

Oppervlakte

- oppervlakte in m²: +- 340
- vrije hoogte:
- aantal zitplaatsen:

Opbouw

- type gebouw: driebeukige kerk

De kerk kan ruimtelijk moeilijk opgedeeld worden.

Voorzieningen

Sanitair	Niet aanwezig
Verwarming	?
Verlichting	's Nachts verlicht door spots
Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig
Audiosysteem	Microfoon en geluidsinstallatie aanwezig
Beeldscherm(en)	Niet aanwezig
Rolstoeltoegankelijkheid	Redelijk goed toegankelijk
Diefstal- en brandbeveiliging	?
Bliksembeveiliging	Aanwezig
Gsm-operatoren	Aanwezig

Bouwfysische toestand

Het kerkgebouw verkeert in goede staat.

- 2010-11 | Restauratie exterieur (dak en waterafvoer)

Er is een contract met Monumentenwacht.

2.30.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

De kerk maakt geen deel uit van een beschermd dorpsgezicht.

De kerk bevindt zich in 'woongebied met landelijk karakter' (bestemming gewestplan).

Er bevindt zich een kerkhof rond de kerk.

De kerk bevindt zich in de dorpskern. De ruimtelijke omgeving is landschappelijk en wordt gevormd door de kerk, gelegen binnen het ommuurde kerkhof.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid:

- Parkeerruimte voorzien aan de kerk.
- Kerk is goed toegankelijk.
- Niet bereikbaar met het OV

Er is geen buurthuis of horeca in de buurt.

Er is een school in de buurt aanwezig.

2.30.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Pastoraal: Betreft een parochiekerk, pastoraal bestemd voor de erediensten.

2.31. Sint-Jozef in Rijkel

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

2.31.1. Identificatie

Naam: Sint-Jozefkerk

Geografische ligging

- Dionysius van Leeuwenstraat, 3840 Rijkel
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: bisdom Hasselt
- Dekenaat of Regio: dekenaat Sint-Truiden
- Parochie: Sint-Jozef, samengevoegd met parochie Sint-Vedastus

Eigenaar: Kerkfabriek

Bescherming(en)/vastgesteld

- Vastgesteld bouwkundig erfgoed (01.02.2018)

2.31.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

De oorspronkelijke kerk bevond zich aan de overzijde van de straat, onmiddellijk ten zuiden van het kasteel, te midden van het ommuurde kerkhof, zie Ferrariskaart (1771-77) en Atlas van de Buurtwegen (1844). In 1743 wordt deze kerk als in slechte staat vermeld, en de toren als vervallen. In 1804 wordt een nieuwe kerk gebouwd, op dezelfde plaats, in 1879 vergroot door architect Denis. De huidige kerk wordt in 1910 gebouwd op de huidige plaats, naar ontwerp van J. Piscador (Leuven).

Neogotische éénbeukige kerk. De plattegrond beschrijft een schip van drie traveeën met transept van een travee, koor van een rechte travee met driezijdige sluiting, vierkante toren aan de noordzijde, in de hoek tussen transept en koor, en sacristie aan de zuidzijde, tussen transept en koor.

Bakstenen gebouw met afwerking van helderrode baksteen voor de banden, hoekbanden, en omlijstingen van de muuropeningen; hardsteen voor de afdekkingen van de steunberen en de vensterdorpels. Zadeldaken (leien). De façade vertoont een uitspringend portaal onder zadeldak; spitsboogpoort in een geprofileerde, bakstenen omlijsting. Erboven een drielicht-spitsboogvenster. De zijgevels en het transept zijn voorzien van gelijkaardige vensters. Het koor heeft smalle spitsboogvensters.

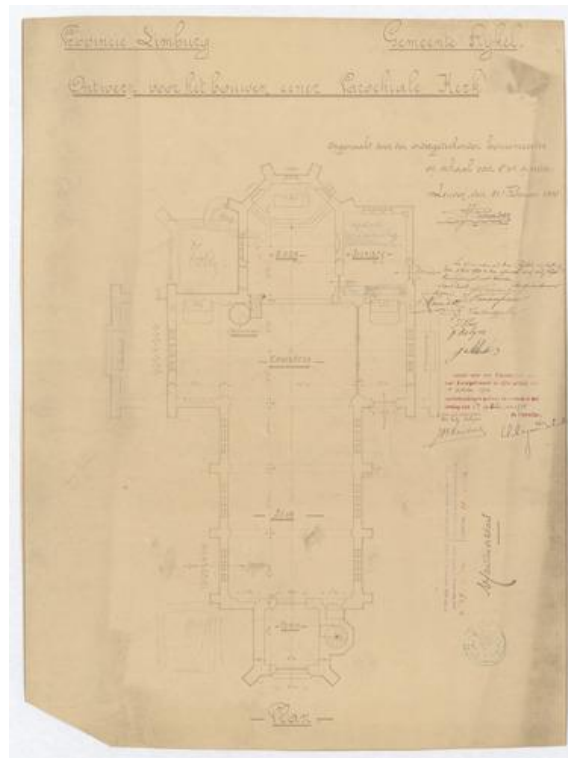
Vierkante toren van vijf bouwlagen, voorzien van overhoeks geplaatste steunberen; in de eerste twee bouwlagen, drielichtsvensters, erboven kleine vensters; in de bovenste geleding op elke zijde twee spitsboogvormige galmgaten, en een bakstenen rondboogfries onder de kroonlijst; portaal aan de noordzijde. Ronde traptoren van drie bouwlagen tussen toren en koor.

Sacristie van twee traveeën en een bouwlaag, voorzien van een drieledig, rechthoekig venster en een rechthoekige deur. Bepoeterd interieur, behalve de gewelven met bakstenen kappen en dito geprofileerde ribben. Overdekking door middel van kruisribgewelven tussen spitsboogvormige gordelbogen, gedragen door gesculpteerde consoles. Stergewelf boven de kruising, en straalgewelf boven de koorsluiting.

b) *Gebouw en architecturale mogelijkheden*

Oppervlakte

- oppervlakte in m²: +- 470
- vrije hoogte: ruim
- aantal zitplaatsen:



Opbouw

- type gebouw: kruiskerk

De kerk kan ruimtelijk opgedeeld worden.

Voorzieningen

Sanitair	Aanwezig
Verwarming	?
Verlichting	's Nachts verlicht door spots
Keukenvoorzieningen	Aanwezig
Audiosysteem	Microfoon en geluidsinstallatie aanwezig
Beeldscherm(en)	Niet aanwezig
Rolstoeltoegankelijkheid	Goed toegankelijk
Diefstal- en brandbeveiliging	?
Bliksembeveiliging	Aanwezig
Gsm-operatoren	Niet aanwezig

Bouwfysische toestand

Het kerkgebouw is grotendeels gerenoveerd en verkeert in goede toestand. Het dak en het regenwaterafvoersysteem behoeven echter nog renovatie.

- 2023-2024 | Renovatie met het oog op nevenbestemming
 - Technieken
 - Polyvalente nieuwbouwelementen (sanitair – keuken...)

Er is een contract met Monumentenwacht.

2.31.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving



De kerk maakt geen deel uit van een beschermd dorpsgezicht.

De kerk bevindt zich in 'gebied voor gemeenschapsvoorzieningen en openbaar nut' (bestemming gewestplan).

Er bevindt zich geen kerkhof rond de kerk.

De kerk bevindt zich in de dorpskern. De ruimtelijke omgeving wordt gevormd door de Sint-Jozefskerk, niet omgeven door een kerkhof. Nabijgelegen is het beschermde kasteel van Rijkel.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid:

- Bepaalde parkeerruimte voorzien aan de kerk.
- Kerk is goed toegankelijk.
- Niet goed bereikbaar met het OV

Er is geen buurthuis of horeca in de buurt.

Er is een school in de buurt aanwezig.

2.31.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Pastoraal: De kerk is pastoraal bestemd voor erediensten, doch met structurele nevenbestemming.

Niet-pastoraal: De kerk werd omgevormd tot een polyvalente ruimte die flexibel gebruikt kan worden., zowel voor intieme als grotere evenementen, zoals begrafenissen en huwelijken.

Aan weerszijden van de kerk zijn kleine aanbouwen gerealiseerd, met onder andere sanitaire voorzieningen en een keuken. Ook is er een ruimte voor drankvoorzieningen.

De Sint-Jozefskerk is momenteel nog occasioneel in gebruik voor speciale vieringen zoals huwelijken, begrafenissen, doopsel-vieringen. Verder worden er geen weekdiensten of weekenddiensten gehouden.

3. NAAR EEN TOEKOMSTVISIE

3.1. Onderbouwde visie op het toekomstig gebruik en de toekomstige functie

Deelgemeente (en wijk)	Kerk	Toekomstvisie
Berg	Sint-Martinus	Herbestemming, valorisatie
Diets-Heur	Sint-Cunibertus	Herbestemming
Henis	Sint-Hubertus	Herbestemming
Koninksem	Sint-Servatius	Eredienst
Lauw	Sint-Petrus	Zondagskerk
Mal	Heilige Kruisvinding	Nevenbestemming
Neerrepen	Sint-Ludgerus	Nevenbestemming
Nerem	Sint-Servatius	Nevenbestemming
Overrepen	Sint-Laurentius	Herbestemming
Piringen	Sint-Gertrudis	Herbestemming
Riksingem	Sint-Gertrudis	Zondagskerk
Rutten	Sint-Martinus	Eredienst
's-Herenelderen	Sint-Stefanus	Herbestemming
Sluizen	Sint-Servatius	Herbestemming, valorisatie
Tongeren, Achter de Statie	Sint-Lutgardis	Nevenbestemming
Tongeren, Broek	Sint-Gillis	Herbestemming
Tongeren, Nieuw-Tongeren	Sint-Jozef	Eredienst
Tongeren, Paspoel	Sint-Maternus	Eredienst
Tongeren, basiliek	O.L.V.-basiliek	Zondagskerk, valorisatie
Tongeren, Sint-Jan	Sint-Jan Baptist	Eredienst, medegebruik
Vreren	Sint-Medardus	Zondagskerk
Widoovie	Sint-Pancratius	Eredienst
Borgloon, Sint-Odulphus	Sint-Odulphus	Zondagskerk
Gors-Opleeuw	Sint-Martinus	Herbestemming
Gotem	Sint-Dionysius	Herbestemming
Groot-Loon	Sint-Servatius	Nevenbestemming
Haren	Sint-Pieter	Herbestemming
Hendrieken-Voort	Sint-Lambertus	Herbestemming
Hoepertingen	Sint-Vedastus	Zondagskerk
Jessen	Huisverheffing	Zondagskerk
Rijkel	Sint-Jozef	Nevenbestemming

Per pastorale eenheid volgt een nadere toelichting voor iedere afzonderlijke kerk:

P.E. O.L.V. Tongeren:

- Gezien de ligging, het (historisch) belang, de context en de materiële toestand wordt de O.L.V.-basiliek de zondagskerk voor deze pastorale eenheid.

- De Sint-Janskerk blijft behouden voor de eredienst en zou in medegebruik genomen kunnen worden voor de Oekraïens-Orthodoxe eredienst. Op termijn kan een neven- of herbestemming in het kader van de Kroningsfeesten onderzocht worden.
- Gezien de aanwezigheid van de goed draaiende vrijwilligerswerking en het druk bezochte heiligdom voor de Heilige Rita blijft de Sint-Jozefkerk behouden voor de eredienst. Ook Sint-Maternus blijft in gebruik voor de eredienst.
- De Sint-Gilliskerk komt in aanmerking voor herbestemming. In functie van de noden van lokale (jeugd)verenigingen zouden afzonderlijke units in de open structuur van de kerk geplaatst kunnen worden waarbij elke unit plaats biedt voor een vereniging. Ook de nabijheid van het Pliniuspark sluit goed aan bij deze mogelijk herbestemmingspiste. Daarnaast zou er in het kader van deze herbestemming ook ruimte voorzien kunnen worden voor de voedselbedeling die reeds georganiseerd wordt in de kelder van de kerk.
- De Sint-Lutgardiskerk komt in aanmerking voor onderzoek naar een nevenbestemming in de ruimte en in de tijd. Gezien de gunstige ligging, de beperkte lichtinval en de vraag zou een deel van de ruimte als onroerend erfgoeddepot ingericht kunnen worden. Dit zou omwille van de huidige ontwikkeling van de wijk Achter de Statie en de aanwezigheid van de lokale school in combinatie kunnen gebeuren met een polyvalente ruimte voor bijvoorbeeld publieksevenementen. Daarnaast zou deze polyvalente ruimte ook gebruikt kunnen worden voor de erediensten. Ten slotte dient er rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van het nationaal heiligdom van Sint-Lutgardis.

P.E. Sint-Marcus Tongeren:

- Gezien de centrale ligging in de pastorale eenheid, de grootte en de materiële toestand wordt Vrerem tot zondagskerk benoemd. Ook de kerk van Rutten blijft behouden voor de eredienst.
- De Heilige Kruisvindingskerk in Mal komt in aanmerking voor onderzoek naar een nevenbestemming. Momenteel is er grote vraag van de tegenovergelegen gemeentelijke basisschool naar bijkomende ruimte. De kerk zou in een eerste fase via een zachte nevenbestemming door de school in gebruik genomen kunnen worden om het gebouw geleidelijk aan af te stemmen op diens noden. Na een positieve evaluatie van de eerste fase, zou er in een tweede fase geopteerd kunnen worden voor een volledige herbestemming i.f.v. de school.
- De kerk van Nerem komt tevens in aanmerking voor onderzoek naar een nevenbestemming. De kerkraad heeft eerder al de optie tot nevenbestemming overwogen, maar heeft omwille van financiële redenen tot op heden nog geen

beslissing genomen betreffende een concrete bestemming. Op lange termijn zou een herbestemming overwogen kunnen worden i.f.v. de lokale noden.

- Sluizen komt volgens het pastoraal plan in aanmerking voor herbestemming. Echter zorgen de beperkte grootte, de bescherming en de ligging van het gebouw ervoor dat een herbestemming geen evidentie is. Voorlopig wordt het gebouw op 'stand-by' gezet waarbij de erediensten voorlopig nog doorgaan tot er zich een andere opportuniteit zich aandient. Daarnaast is een restauratie en valorisatie van dit gebouw op korte termijn hoogst noodzakelijk.
- Diets-Heur komt tevens in aanmerking voor herbestemming. Een mogelijke piste is de verkoop van de kerk. De stad kan de kerkraad hierin begeleiden.

P.E. Sint-Benedictus Tongeren:

- Gezien de grootte en de recente restauratie wordt de kerk van Lauw tot zondagskerk benoemd. Ook de kerk van Koninksem en Widooie blijven behouden voor de eredienst.
- De kerk van Piringen komt in aanmerking voor herbestemming. De concrete invulling gebeurt i.f.v. de lokale noden en in afstemming met de reeds beschikbare ruimtes in het dorp.

P.E. Sint-Jacobus Tongeren:

- Gezien de centrale ligging en de grootte wordt de kerk van Riksingen benoemd tot zondagskerk.
- De kerk van Neerrepen komt in aanmerking voor onderzoek naar nevenbestemming i.f.v. de lokale noden.
- 's Herenelderren komt in aanmerking voor herbestemming. Een mogelijke piste is die van urnenkerk waarbij losstaande modules in de kerk zouden geplaatst kunnen worden. Er dient echter rekening gehouden te worden met de (recente) graven in de kerk. Daarnaast bevindt er zich een Vlaams topstuk in het kerkgebouw.
- Berg komt tevens in aanmerking voor onderzoek naar herbestemming. Gezien de aanwezigheid van een Vlaams topstuk (apostelbalk) dat niet verplaatst kan worden, zou de piste van 'museum' onderzocht kunnen worden. Een andere mogelijkheid is een valorisatie van de kerk als stilteplek.
- Ten slotte komen ook Overrepen en Henis in aanmerking voor herbestemming. Gezien de ligging en de recente restauratie van de kerk van Overrepen zou deze in aanmerking kunnen komen voor verkoop waarbij de stad de kerkraad kan begeleiden.

P.E. Heilige Odilia Borgloon:

- Drie kerken worden benoemd tot zondagskerk: de centrumkerk Sint-Odulphus gezien de centrumfunctie, de dekenale functie en de historische waarde. Ook de Sint-Vedastuskerk te Hoepertingen gezien de ligging, ruime parkeermogelijkheid en omwille van de tweede grootste parochie op het grondgebied Borgloon. Ten slotte de Kruisverheffing in Jesseren gezien de capaciteit en de situering t.o.v. de omliggende dorpen.
- In de kerk van Rijkel wordt een nevenbestemming geïmplementeerd. De kerk heeft een gedeeltelijke invulling als parochiezaal.
- In de kerk van Groot-Loon wordt de cultureel-toeristische nevenbestemming voortgezet. Daarnaast geldt hier de valorisatie als stilteplek.
- Gors-Opleeuw komt in aanmerking voor herbestemming. De focus ligt hier op restauratie en een invulling i.f.v. een toeristische bestemming. Ook Haren komt in aanmerking voor herbestemming i.f.v. een toeristische bestemming en polyvalent gebruik.
- De kerk van Hendrieken-Voort komt in aanmerking voor herbestemming i.f.v. van lokale noden (parochiezaal) en/of een (tijdelijk) archief voor Borgloon.
- De kerk van Gotem komt in aanmerking voor onderzoek naar herbestemming.

Krachtlijnen totstandkoming visie

1. Lokale context

Aandacht hebben voor de lokale context is een belangrijke krachtlijn in de uitwerking en uitvoering van het kerkenbeleidsplan.

Om deze reden werd dan ook per kerk een uitgebreide fiche opgesteld waarin niet enkel rekening werd gehouden met de beschrijving en staat van het kerkgebouw, maar ook de eigendomssituatie, ligging in het dorp of wijk, de nabijheid van horeca of scholen, de vraag naar bijkomende gebruiksruimte, de aanwezigheid van een actieve begraafplaats, parking, toegankelijkheid, etc.

2. Participatief, geïntegreerd en integraal

Op basis van het pastorale plan is, in overleg met het centrale kerkbestuur en het bisdom, bepaald welke kerken exclusief voor de eredienst behouden blijven en welke kerken in aanmerking komen voor een neven- of herbestemming. Het kerkenbeleidsplan zoals nu uitgewerkt is opgesteld per pastorale eenheid. Voor wat betreft de kerken waar een neven- of herbestemming kan ontwikkeld worden, zal een participatief proces de basis moeten vormen.

Overleg tussen verschillende beleidsdomeinen, met vertegenwoordigers van lokale besturen en geëngageerden uit het socio-culturele weefsel is tevens heel belangrijk.

3. Neven- en herbestemming

Het is de mening dat in de huidige context tien kerken volstaan om te voldoen aan de pastorale noden in Tongeren. Dit betekent dat de overige twaalf kerkgebouwen in aanmerking komen voor een nevenbestemming en/of op termijn een herbestemming. Voor het grondgebied Borgloon volstaan drie kerken om te voldoen aan de pastorale noden. De overige kerken komen in aanmerking voor neven- of herbestemming. Bij elke neven- of herbestemming moet rekening worden gehouden met verschillende factoren: de eigendomssituatie, een eventuele monumentale bescherming (volledig of gedeeltelijk), de aanwezigheid van een (actief) kerkhof, de lokale noden (zoals een buurthuis, school of verenigingen), de fysieke toestand van het gebouw, het aanwezige roerend patrimonium, en uiteraard de financiële (zowel uitvoering als exploitatie, technische en bouwkundige haalbaarheid

4. Tijdloos

Er is geen datum geplakt op dit kerkenbeleidsplan, omdat het een dynamisch document is dat geënt is op een dynamische toestand, m.n. een voortdurend wijzigende pastorale situatie, en dat flexibel zal inspelen op een specifieke lokale vraag of behoefte. Dit kan betekenen dat het plan in de toekomst moet bijgewerkt worden. Vermits er vervolgttrajecten voor nevenbestemmingen zullen opgestart worden voor een aantal kerken zal een aanpassing van dit plan noodzakelijk zijn.

Een jaarlijkse bijeenkomst van de werkgroep kan ervoor zorgen dat steeds een geüpdatete versie van het plan zal voorliggen.

5. Valorisatie

Kerkgebouwen en het kerkelijk patrimonium zijn al eeuwenlang intens verbonden met onze samenleving. Een extra focus op valorisatie van dit patrimonium is belangrijk. Voor een maximaal nuttig gebruik van de gebouwen van de eredienst zou het ideaal zijn, mochten zoveel mogelijk kerken overdag (al dan niet gedeeltelijk) toegankelijk zijn voor het publiek. Dit biedt eveneens een toeristische meerwaarde, maar versterkt ook de relevantie van het gebouw voor de lokale gemeenschap.

Hoewel kapellen geen onderwerp zijn van dit kerkenbeleidsplan, is het desalniettemin van belang om ook deze te vermelden in het kader van valorisatie (restauratiewerken, toeristische meerwaarde, stilteplek etc.). Volgende kapellen komen, omwille van hun grootte en historische waarde, hiervoor in aanmerking: kapel Oetersloven, Sint-Gilliskapel Mulken, Sint-Evermaruskapel Rutten, Sint-Hubertuskapel Offelken en O.L.V. der Zeven Weeën te Vreeren.

Om de investeringen af te kunnen stemmen op de nodige restauratie- of onderhoudswerken, is het van belang dat de bouwfysische toestand van elke kerk duidelijk in kaart gebracht wordt. Momenteel is de bouwfysische toestand voor een aantal kerken slechts beperkt beschreven. De voornaamste reden hiervoor is het ontbreken van een (recent) rapport van Monumentenwacht. Om die reden zal de stad Tongeren-Borgloon in het kader van dit kerkenbeleidsplan instaan voor de coördinatie van het in kaart brengen van de bouwfysische toestand van iedere kerk. Elke kerk zal om de 4 à 5 jaar door Monumentenwacht geïnspecteerd worden zodanig dat er proactief gehandeld kan worden in functie van onderhouds- of restauratiewerken. Op die manier kunnen de individuele fiches tevens accuraat en uitgebreid geüpdatet worden zodat toekomstige investeringen goed afgestemd kunnen worden op de nodige werken.

De verdere praktische, technische en financiële uitwerking van dit plan wordt vastgelegd in een afsprakennota tussen de stad Tongeren-Borgloon en het centrale kerkbestuur. Deze nota kan zowel algemene afspraken bevatten als specifieke regelingen voor één of meerdere kerkgebouwen.

De afsprakennota wordt regelmatig geëvalueerd en opgevolgd in overleg tussen de stad en het centrale kerkbestuur. Ze heeft tot doel enerzijds de kerken die voor eredienst behouden blijven maximaal te valoriseren, en anderzijds de neven- en herbestemmingsprojecten op een concrete manier uit te voeren.

3.2. Plan van aanpak: hoe de toekomstige invullingen zullen worden onderzocht

Gezien het groot aantal kerken en stakeholders in Tongeren-Borgloon, wordt ervoor gekozen om van start te gaan met een ‘smallere’ aanpak. Dit wil enerzijds zeggen dat men zich toespitst op slechts een aantal kerken wat betreft neven- of herbestemmingsonderzoek en anderzijds dat er eerst gefocust wordt op een kleinere groep van rechtstreeks betrokkenen. Dit garandeert de werkbaarheid binnen het traject en zorgt ervoor dat de consensus die binnen de smalle werkgroep bekomen wordt, overgedragen kan worden aan een bredere groep van betrokken stakeholders.

Voor de selectie van kerken waarvoor toekomstige invullingen verder onderzocht worden, wordt een werkgroep opgericht die kerk per kerk zal aanpakken. De werkgroep bestaat uit volgende actoren:

(a) Vertegenwoordiging van de stad:

Stadsbestuur, archief-archeologie-monumentenzorg, patrimonium, financiën, technische dienst en andere relevante diensten

(b) Vertegenwoordiging van de kerkfabrieken via het centraal kerkbestuur, de kerkraad van de te onderzoeken kerk en de betrokken pastoor

(c) Vertegenwoordiging van het Bisdom

(d) Eventuele vertegenwoordiging van lokale belanghebbenden, specifiek per kerk:

Socio-culturele verenigingen, scholen, sport- en jeugdverenigingen etc.

De werkgroep komt regelmatig samen en bespreekt de lokale noden, financiële en technische mogelijkheden, en concrete suggesties betreffende mogelijke invullingen. Daarnaast verzorgt ze de communicatie en staat ze in verder contact met een bredere groep van betrokkenen.

De selectie van kerken waarvoor een vervolgtraject wordt opgestart met deze werkgroep gebeurt op basis van de lokale context, lokale noden, vragen, opportuniteiten die zich aandienen etc. Op die manier is het mogelijk om elke bestuursperiode voor een aantal kerken uit het omvangrijke kerkenbestand een vervolgtraject uit te werken en uit te voeren.

Neven- en herbestemmingen

Bij elke neven- of herbestemming wordt rekening gehouden met verschillende factoren: de eigendomssituatie, een eventuele monumentale bescherming (volledig of gedeeltelijk), de aanwezigheid van een (actief) kerkhof, de lokale noden (zoals een buurthuis, school of verenigingen), de fysieke toestand van het gebouw, het aanwezige roerend patrimonium, en

uiteraard de financiële (zowel uitvoering als exploitatie, technische en bouwkundige haalbaarheid).

In een eerste fase, in de eerstvolgende jaren, zullen een aantal kerken waarrond reeds enkele concrete ideeën bestaan, verder besproken en uitgewerkt worden door de betrokken werkgroepen. Volgende kerken zouden in deze fase aan bod kunnen komen:

- Sint-Lutgardiskerk, Tongeren (Achter de Statie): reeds een eerste voorstel op plan uitgewerkt i.f.v. de lokale noden (polyvalente ruimte), een onroerenderfgoeddepot en een ruimte voor de eredienst.
- Sint-Gilliskerk, Tongeren (Broek): reeds een eerste voorstel op plan uitgewerkt i.f.v. de reeds aanwezige sociale voedselbedeling en de noden van lokale jeugd- en sportverenigingen.
- Heilige Kruisvindingskerk, Mal: reeds een eerste voortel op plan uitgewerkt i.f.v. de noden van de lokale gemeentelijke basisschool.
- Sint-Lambertuskerk, Hendrieken-Voort: eventueel herbestemmingsplan uit te werken i.f.v. lokale noden (parochiezaal) en/of een archief voor Borgloon.
- Sint-Martinuskerk, Gors-Opleeuw: restauratie en invulling i.f.v. toeristische bestemming ('champing').
- ...

Bovenstaande cases kunnen dienen als pilootprojecten en op die manier een methodiek en kader bieden aan onderzoekstrajecten voor neven- of herbestemming van kerken die in een volgende fase aan bod zouden kunnen komen.

BESLUIT

Alle betrokken partijen engageren zich om naar aanleiding van het jaarlijks overleg tussen het centraal kerkbestuur en de gemeente na te gaan of het plan nog actueel is en of wijzigingen noodzakelijk zijn. Indien wijzigingen nodig zijn, worden ze opgenomen in een addendum aan dit kerkenbeleidsplan na goedkeuring door de bisschop en door de gemeenteraad. Dit principe is toe te passen bij de start van elke nieuwe legislatuur. Volgens het Eredienstendecreet dat in werking treedt vanaf 1 januari 2025 moet elk kerkenbeleidsplan de eerste zes maand van elke nieuwe legislatuur vernieuwd of herbevestigd worden.